

YARGIDA ŞEFFAFLIĞA İLİŞKİN İSTANBUL BİLDİRGESİ KAYNAK KILAVUZU VE DEĞERLENDİRME ÇERÇEVESİ

ANKARA
2023

YARGIDA ŞEFFAFLIĞA İLİŞKİN İSTANBUL BİLDİRGESİ KAYNAK KILAVUZ VE DEĞERLENDİRME ÇERÇEVESİ

Hazırlayanlar

Dr. Nihal Jayawickrama (Sri Lanka), Baş Koordinatör

Hâkim John Down (Avustralya), Danışman

Sandra Oxner (Kanada), Danışman

Hâkim Kashim Zannah (Nijerya), Danışman

Shiranee Tilakawardane (Sri Lanka), Danışman

Jeffrey A. Apperson (ABD), Danışman

**Dr. Mustafa Saldırım (Türkiye), Hâkim, Yargıtay Genel Sekreter
Yardımcısı**

ANKARA
2023

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	v
ÖNSÖZ.....	vii
YARGIDA ŞEFFAFLIĞIN TARİHSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	1
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EKONOMİK VE SOSYAL KONSEYİ TARAFINDAN 23 TEMMUZ 2019 TARİHİNDE NEW YORK'TA KABUL EDİLEN KARAR.....	5
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SUÇUN ÖNLENMESİ VE CEZA ADALETİ KOMİSYONU TARAFINDAN 24 MAYIS 2019 TARİHİNDE VİYANA'DA KABUL EDİLEN KARAR.....	8
YARGIDA ŞEFFAFLIĞA İLİŞKİN İSTANBUL BİLDİRGESİ.....	11
İSTANBUL BİLDİRGESİNİN ETKİLİ BİÇİMDE UYGULANMASI İÇİN TEDBİRLER	21
AÇIKLAYICI NOT	33
İSTANBUL BİLDİRGESİ – KAYNAK KILAVUZ	41
İSTANBUL BİLDİRGESİ - DEĞERLENDİRME ÇERÇEVESİ.....	119
KONU DİZİNİ	135
ÜLKELER DİZİNİ.....	138

SUNUŞ

Yargıda Şeffaflık, hem halkın yargıya olan güveninin sağlanması hem de yargıda dürüstlüğün güçlendirilmesi bakımından kilit önem taşır. BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin 11'inci maddesi, ye devletlere yargıda dürüstlüğü güçlendirme ve yargı mensupları arasında yolsuzluğa neden olabilecek fırsatları nleme görevi vermektedir. Ayrıca yargıdaki Şeffaflık düzeyi yargının hesap verebilirliğinin göstergesidir.

Antik çağdan beri önemi bilinen ve zaman zaman uluslararası insan hakları belgelerinde değinilen “*yargıda Şeffaflık*”, kapsamlı Şekilde ilk kez İstanbul Bildirgesinde ele alınmıştır. Beş kıtadan ve elliden fazla ülkeden farklı hukuk geleneklerini ve coğrafı bölgeleri temsil eden yüksek mahkeme başkanları ile kıdemli hâkimler, büyük bir sorumluluk ve adanmışlık duygusu ile yürüttükleri çalışmalar sonucunda insanlığın “*yargıda Şeffaflık*” konusunda uzlaşılan temel ilke ve standartlarını belirlemiştir.

İstanbul Bildirgesi'nin altı yılı aşkın yolculuğu, BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'de 23 Temmuz 2019 yılında sonuçlanmıştır. Bu yolculuk, BM yesi tüm devletlerin yargı alanındaki sorunların çözümlenmesinde ortak hareket etme sorumluluğunu kabul ederek ulusal yargı organlarına atfettikleri meşruiyet bakımından da önemli bir kilometre taşı olup tüm dünyadaki yargı organlarına adil ve etkili bir yargı idealine birlikte ulaşma fırsatı sunmaktadır.

Dünyanın faklı hukuk gelenekleri ile coğrafı bölgelerindeki en iyi uygulama örneklerini içeren Kaynak Kılavuz, İstanbul Bildirgesindeki ilkelere derinlik ve anlam katacak önemli bir eserdir. Bu eser, Bildirgenin küresel ölçekte yaygınlaştırılmasına ve doğru Şekilde anlaşılmasına da önemli katkılar sağlayacaktır. Değerlendirme Çerçevesi ise yargı sistemlerinin yargıda Şeffaflık açısından öz değerlendirme yapmalarına imkân veren bir araçtır.

İstanbul Bildirgesinin geliştirilmesi, Kaynak Kılavuz'un ve Değerlendirme Çerçevesinin hazırlanması çalışmalarına engin bilgi ve deneyimi ile liderlik eden Sayın Nihal Jayawickrama'ya özel teşekkürlerimi sunmak isterim.

Yüksek Yargıç Sayın John Dowd (Avustralya), Sayın Yargıç Sandra Oxner (Kanada), Yüksek Yargıç Sayın Kashim Zannah (Nijerya), Yüksek Yargıç Sayın Shiranee Tilakawardane (Sri Lanka) ve Sayın Jeffrey A. Apperson'ın (ABD) hem İstanbul Bildirgesinin geliştirilmesi çalışmalarına hem de

Kaynak Kılavuz'un yazımına sağladıkları güçlü destek her zaman şükranla anılacaktır.

İstanbul Bildirgesinin geliştirilmesi ve Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinde kabul edilmesi süreçlerini Yargıtay adına başarıyla yöneten ve Kaynak Kılavuz'un yazımına iştirak eden Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Mustafa Saldırım'a teşekkür ederim.

İstanbul Bildirgesi, halkın güvenini kazanmak isteyen dürüst bir yargının şeffaflığını ve hesap verebilirliğini sağlamaya yönelik sağlam bir temel oluşturduğu gibi halkın geneli bakımından da kendi yargı sistemlerini nesnel şekilde değerlendirmeye imkân veren bir kılavuz niteliğindedir.

Kaynak Kılavuz'un ve Değerlendirme Çerçevesi'nin insan haklarına saygının ve hukukun üstünlüğüne uyulmasının en güçlü teminatlarından birisi olan yargının adil ve etkili olmasına yönelik ulusal ve uluslararası çalışmalara katkı sağlamasını dilerim.

Mehmet Akarca
Yargıtay Başkanı

ÖNSÖZ

Adil Yargılanma Hakkı, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde kabul edilmiştir. 1966'da Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, bu hakkı yalnızca daha ayrıntılı olarak tanımlamamış, ayrıca bir antlaşma yükümlülüğü statüsüne yükseltmiştir. Savcıların Görevleri ve Hakları, Avukatların Rolü ve Yargı Etiği İlkeleri gibi adil yargılanma hakkına ilişkin farklı yönler sonraki birkaç uluslararası belgede ele alınırken, yargı sürecinin başka bir temel unsuru olan şeffaflık ilkesi kapsamlı olarak ele alınmamıştır. Buna göre 2013'te Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı ve Türkiye'deki Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tam olarak bunu yapmak için inisiyatif almıştır.

Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi

Kasım 2013'te İstanbul'da toplanan Asya Bölgesinin Yüksek Mahkeme Başkanları ve Kıdemli Hâkimleri Konferansı, Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesini oybirliğiyle kabul etmiştir. Bu belge, yargıda şeffaflığı güvence altına almak için hazırlanan on beş ilkeyi içermekte olup, bu kavramın kamuya açık olarak yapılan veya televizyondan yayınlanan bir duruşmadaki yargılamadan daha fazlası anlamına geldiğini göstermiştir. Kavramın çok yönlü olması sadece on beş ilkede değil, her ilkeye eşlik eden yorumlarda da ifade edilmiştir. Haziran 2016'da Yargıtay ve UNDP'nin daveti üzerine Bursa'da toplanan Balkan Cumhuriyetleri Yüksek Mahkeme Başkanları, Bildirgeyi gözden geçirmiş ve değiştirmeden onaylamıştır.

İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirler

Ekim 2017'de Yargıtay ve UNDP tarafından Ankara'da toplanan uluslararası uzmanlar grubu, İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirlere ilişkin Taslak geliştirmiştir. Bu tedbirler yalnızca yargının değil, yasama ve yürütme dâhil olmak üzere devletin diğer kurumlarının da harekete geçmesini gerektirir. Ekim 2018'de, Türkiye Yargıtay Başkanı ve UNDP Türkiye Mukim Temsilcisinin daveti üzerine İstanbul'da Kuzey ve Güney Amerika, Karayipler, Avrupa, Afrika, Asya ve Pasifik'ten Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı toplanmış, İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirleri gözden geçirmiş ve kabul etmiştir.

Kaynak Rehber

Bu Kaynak Rehber, Yargıtay ve UNDP'nin daveti üzerine beş uluslararası uzman ve bir hâkimden oluşan küçük bir grup tarafından toplanan materyallere dayanarak hazırlanmıştır:

- Sn. John Dowd, Yeni Güney Galler Yüksek Mahkemesi Emekli Yüksek Yargıcı, Avustralya.
- Sn. Sandra Oxner, Milletler Topluluğu Yargı Eğitimi Enstitüsü Kurucu Başkanı ve Emekli Yüksek Yargıç, Kanada.
- Sn. Shiranee Tilakawardane, Sri Lanka Yüksek Mahkemesi Emekli Yüksek Yargıcı.
- Sn. Kashim Zannah, Nijerya Borno Eyaleti Yüksek Mahkemesi Başkanı.
- Sn. Jeffrey A. Apperson, Ulusal Eyalet Mahkemeleri Merkezi Başkan Yardımcısı, ABD.
- Sn. Dr. Mustafa Saldırım, Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı.

Ayrıca, Ekim 2018'de İstanbul'da yapılan 4. Uluslararası Yüksek Mahkemeler Zirvesinde aşağıdaki kişiler tarafından gerçekleştirilen ülke sunumlarından ilgili materyaller alınmıştır:

- Sn. Gerhard Kuras, Avusturya Yüksek Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi Başkanı.
- Sn. Arun Mishra, Hindistan Yüksek Mahkemesi Hâkimi.
- Sn. Peter Charleton, İrlanda Yüksek Mahkemesi Hâkimi.

Bu Kaynak Rehberin amacı, yargıda şeffaflığı güçlendirmek için yargı sistemlerinde reform yapanları, bu amaca ulaşmak için seçilen yargı kurumlarında geliştirilen başarılı stratejilere ilişkin bilgilendirmektir. Bu Rehber, İstanbul Bildirgesindeki On Beş İlke'de tanımlanan şeffaflığın her yönünü ele almayı ve kabul edilmesinden beri kısa süre içinde herhangi bir yargı kurumunda İstanbul Bildirgesinin uygulanma şeklini göstermeyi amaçlamamaktadır, belki Türkiye bunun dışında olabilir.

Bu Rehberin hazırlanmasında uluslararası ve bölgesel belgelere, ulusal yasalara, yargı kararlarına ve yargısal araştırma enstitülerinin tavsiyelerine atıf yapılmıştır. Bunlar, aşağıdaki kaynakları içerir:

Uluslararası Belgeler

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR)

ICCPR kapsamında kurulan İnsan Hakları Komitesi

Bölgesel Kuruluşlar

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu

Avustralya Yargı Yönetimi Enstitüsü

Karayip Adalet Divanı

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Avrupa Adalet Divanı

Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ)

Avrupa Yargı Konseyleri Ağı (ENCJ)

Güney Afrika Mahkeme Başkanları Forumu

Ulusal yasalar ve yargı kararları

Avustralya, Avusturya, Bangladeş, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Doğu Karayip Devletleri: (Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Barbados, Jamaika, St. Lucia, Trinidad ve Tobago), Estonya, Macaristan, Hindistan, İrlanda, İtalya, İsrail, Kenya, Hollanda, Yeni Zelanda, Nijerya, Papua Yeni Gine, Polonya, St. Christopher, Nevis ve Anguilla, Slovak Cumhuriyeti, Güney Afrika, İspanya, Sri Lanka, Türkiye, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri.

Değerlendirme Çerçevesi

Değerlendirme Çerçevesi, İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirlerin ne ölçüde ele alındığını değerlendirmek için kullanılacak sorular içermekte olup, yalnızca yargı tarafından değil, ayrıca akademisyenler, medya ve sivil toplum dâhil olmak üzere diğer paydaşlar tarafından kullanılacak etkili bir belgedir. Çerçeveye yanıt vererek, daha çok dikkat gerektirebilen veya kabul edilen standartları karşılamayan alanları belirlemek mümkün olacaktır.

Dr. Nihal Jayawickrama

Baş Danışman

YARGIDA ŞEFFAFLIĞIN TARİHSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yargıda şeffaflığın önemi ve halkın yargıya duyduğu güvenle ilişkisi, antik çağdan günümüze kadar çeşitli uygarlıklarda genel kabul gören bir anlayıştır.

MÖ 328–322 yıllarında Aristoteles, bir yargıcın istediği davaya bakamaması ve bir kimsenin davasına bakmak üzere istediği yargıcı seçememesi için kutu, tahta çubuklar, boya ve meşe palamudu gibi malzemeler kullanarak şeffaf ve halka açık kura çekme usulleri olduğunu belirtmiştir.¹ Ayrıca, *Solon* kanunlarına göre mahkeme kararlarına yapılan itiraz halkın huzurunda görülüyordu. *Antik Yunan*'daki bir başka uygulama da davanın karmaşıklığına göre davaların görülmesi için halk arasından birkaç yüz yargıcın seçilmesi idi. Duruma göre bu sayı daha da artabiliyordu. Jüri sisteminin bir prototipi olan bu yöntem, diğer nedenlerin yanı sıra mahkemelerde yolsuzluğun önlenmesi bakımından da bir tedbir olarak düşünülüyordu.

İslam hukukçularının genel kanısına göre halka açık şekilde yapılmayan bir duruşma şaibelidir. Başlangıçta *cami* bir mahkeme yeri olarak seçilmişti. Ancak, başka bir binada yargılama yapılıyorsa, kapısı açık olmalıdır. Evi mahkeme olarak kullanıyorsa, *kadı* evinin kapısını açık tutmalıdır.²

Osmanlı mahkemelerinde de İslâm hukukuna uygun şekilde aleniyet ilkesi uygulanıyordu. *Sicill-i mahfuz* denilen zabıt defterlerinde dava taraflarının ismi yazılıydı. Tanıkların ve istişare edilen (bilirkişi gibi) kişilerin isimleri de kaydediliyordu.³

Mahkemelerde şeffaflığı sağlamak amacıyla kullanılan yöntemlerden bir tanesi de jüri sistemidir. MS VIII. yüzyılda, *Danimarka* Kralı Ragnar Ladbroke, 12 kişiden oluşan jüri sistemini kurmuştur.⁴

¹ Aristoteles: Atinalıların Devleti, (Çev. Ari Çokona), İstanbul 2018, s.72-74.

² Tyan, Emile: Histoire de L'Organization Juridiciaire en Pays d'Islam, ze. Edil. Leiden-Brill-1960, s.282 (Ortaylı, İlber: Osmanlı Devletinde Kadı, Ankara 2015, s.59'dan naklen).

³ Tyan, s.216 (Ortaylı, s.60'tan naklen).

⁴ Dmitriy Yu, Tumanova, Rinat R. Sakhapova, Damir I. Faizrahmanova and Robert R. Safin: The Origin of a Jury in Ancient Greece and England, (International Journal of Environmental & Science Education 2016, Vol. 11, No. 11, 4154-4163), s. 4159.

İngiltere’de Kral John 1215 yılında Magna Carta’yı kabul etmeden önce, bir sanığın suçsuz olduğunu ispatlaması için 12 tanığın ismini vermesi gerekiyordu. Bu kişiler, *Antik Yunan*’dan farklı olarak yargıçlık yetkisine sahip değillerdi. İngiltere’de XVI. yüzyılın başında hâkimin fonksiyonu ile jürinin fonksiyonu ayrılmış, zamanla gelişme göstererek Kral III. Edward döneminde bugünkü jürili yargılama biçimine dönüşmüştür.⁵

Günümüzde yargıda şeffaflık kavramı, duruşmayı izlemek isteyenlere izin verilmesi veya jüri üyesi olması için halkın içinden kişilerin seçilmesinden çok daha kapsamlı ve zengin bir içeriğe sahiptir. Ancak, çağlar boyunca değişmeyen ve belki değişmeyecek olan tek şey, “*halkın yargıya güven duymasını sağlamak için mahkemelerin şeffaflığına ve sürekli olarak halkın denetimi ve gözetimi altında tutulmasına duyulan ezeli ve ebedi ihtiyaçtır.*” Bu, “*adalet sadece yerine getirilmemeli, aynı zamanda yerine getirildiği de görünmelidir.*” sözünde ifade edilmiştir.⁶ Şeffaflık yoluyla halkın yargıya güvenini sağlamak, *adalet idealine* önem veren toplumlarda devletin ve kamu düzeninin devamlılığını sağlayan temel sütunlardan biridir.

İstanbul Bildirgesinin Küresel Önemi

BM Genel Kurulu tarafından 1985 yılında kabul edilen *Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri*, üye ülkelere yargı bağımsızlığını koruma ve güçlendirme görevlerinde yardımcı olması amacıyla hazırlanmıştır.

Temel yargı değerleri olan Bağımsızlık, Tarafsızlık, Dürüstlük, Mesleğe Yaraşırılık, Eşitlik, Ehliyet ve Özeni belirleyen *Bangalor Yargı Etiği İlkeleri* ile bu ilkeler üzerine yazılan *Yorum* ve *Uygulama Tedbirleri*, BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkelerini tamamlayan, hâkimler için etik davranış standartları oluşturan ve yargısal davranışı düzenlemek için yargıya bir çerçeve sağlayan belgeler olarak Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinde kabul edilmiştir.

İstanbul Bildirgesi ile *Uygulama Tedbirleri*, adaleti sağlamak ve yargıda şeffaflığı güvence altına almak için temel gereklilikleri belirlemiştir. Bangalor İlkelerinden farklı olarak İstanbul Bildirgesi ve Uygulama Tedbirlerinin geliştirme ve istişare süreçlerine hükümet temsilcileri katılmamıştır. Geliştirme sürecine katkı sağlayan yüksek mahkeme başkanları ile kıdemli yargıçlar, hükümetlerinin temsilcileri olarak değil kendi yargı kurumlarının başkanları olarak katılım sağlamışlardır.

⁵ Dmitriy Yu, 4158-4160.

⁶ Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, Değer 3:Dürüstlük, Uygulama 3.2.

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi

23 Temmuz 2019'da Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, BM Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonunun tavsiyesi üzerine, 2019/22 sayılı: “Yargıda şeffaflığın artırılması” Kararını kabul etmiş ve “üye devletleri, adalet yönetimi konusunda programlarını ve yasal reformlarını oluştururken, kendi iç hukuk çerçeveleri ve uluslararası yükümlülükleri ile uyumlu olacak şekilde, *Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi* de dâhil olmak üzere, ilgili bütün iyi uygulamaları ve belgeleri göz önünde bulundurmaya davet etmiştir.”

Birleşmiş Milletler 2021 Özel Oturumu

BM Genel Kurulu Yolsuzlukla Mücadele Özel Oturumu Siyasi Deklarasyonunda (UNGASS Siyasi Deklarasyonu) ilk defa İstanbul Bildirgesine atıf yapılmıştır.⁷

Kyoto Deklarasyonu

Mart 2021'de Japonya'nın Kyoto kentinde yapılan 14. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Kongresi, yargının bağımsızlığı ile adaletin adil, etkili, hesap verebilir, şeffaf ve uygun bir biçimde sağlanması ve yönetilmesinin yanında, ceza adaleti sistemini oluşturan kolluk kuvvetleri ile diğer kurumların dürüstlüğü ve tarafsızlığını güvence altına almak için dikkate alınması gereken belgeler arasında, Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler, Savcıların Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeler ile birlikte *Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesini ve İstanbul Bildirgesinin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirleri* kabul etmiştir.⁸

⁷ UNGASS Political Declaration art. 27, p.9, citation 5

Access: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/138/82/PDF/N2113882.pdf?OpenElement>

⁸ İstanbul Bildirgesi, adaletin yerine getirilmesine ilişkin sorunların çözümü konusunda yargı organlarının bölgesel ve uluslararası düzeyde yaptıkları çalışmalara geniş bir meşruiyet alanı sağlamıştır. Bu gelişme, küresel yargı bakımından önemli bir kilometre taşı olduğu gibi bundan sonra yapılacak çalışmalar için de önemli fırsatlar doğurmuştur. Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Mustafa Saldırım, BM Genel Kurulu'nda 24 Mayıs 2019 tarihinde devlet temsilcilerine hitaben yaptığı teşekkür konuşmasında konunun küresel yargı bakımından önemini şu şekilde ifade etmiştir: “Biliyoruz ki, yargının adil ve etkin işlemlerini sağlamak yargının asli sorumluluğudur. Dünyanın dört bir yanından gelen yüksek mahkeme başkanları, bu sorumluluklarının bilinci ile İstanbul Bildirgesi'ni oluşturmuş ve kabul etmiştir. SÖCAK bu karar tasarısını kabul

etmekle yargının bağımsızlığına verdiği önemi bir kez daha teyit ederken, yargıçların yargı sisteminin iyi işlemesine ilişkin çabalarına da çok güçlü bir destek sağlamıştır. Bu güçlü destek, halen bölgesel ve uluslararası alanda devam eden yargıçlar arası diyalogun daha üretken olmasına da katkı sağlayacaktır...”

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EKONOMİK VE SOSYAL
KONSEYİ TARAFINDAN 23 TEMMUZ 2019 TARİHİNDE
NEW YORK'TA KABUL EDİLEN KARAR**

Birleşmiş Milletler

E/RES/2019/22

Ekonomik ve Sosyal Konsey

Dağıtım: Genel

1 Ağustos 2019

2019 oturumu

Gündem maddesi 19 (c)

**Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 23 Temmuz 2019 tarihinde
kabul edilen Karar**

*[Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu'nun tavsiyesi üzerine
(E/2019/30)]*

2019/22. Yargıda şeffaflığın artırılması

Ekonomik ve Sosyal Konsey,

Taraf devletleri, hukuk sistemlerindeki temel ilkeler doğrultusunda ve yargı bağımsızlığına hanel getirmeksizin, dürüstlüğü güçlendirmek ve yargı mensupları arasında yolsuzluğa neden olabilecek fırsatları önlemek üzere tedbirler almakla yükümlü kılan özellikle 11. maddesi de dâhil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi⁹'ni *hatırlatarak*, ayrıca yargı sürecinde yolsuzlukla mücadelede şeffaflığın öneminin vurgulandığı *Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi: 11. Madde için Uygulama Rehberi ve Değerlendirme Çerçevesi*'ni de *hatırlatarak*;

Üye Devletlerin, diğer hükümlerinin yanı sıra, hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı artırma ve teşvik etme konusunda uluslararası işbirliğini sağlama ve adaletin idame ettirilebileceği koşulları oluşturma yönünde kararlılık göstermeyi kabul ettikleri Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı da *hatırlatarak*;

⁹ Birleşmiş Milletler, Antlaşma Serisi, cilt 2349, Nu. 42146.

İlgili diğer uluslararası belgelerle birlikte İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi¹⁰ ve Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinde¹¹ yer alanlar da dâhil olmak üzere yargıda şeffaflığa ilişkin bütün uluslararası ilkeler ile Taraf Devletlerin taahhütlerini ve yükümlülüklerini *hatırlatarak*, ayrıca uluslararası alanda kabul edilmiş ilgili diğer belgeleri de *göz önünde bulundurarak*;

Çocuklar, şiddet mağdurları ve özel ihtiyaçları olan bireyler gibi toplumun belli üyelerine ek koruma sağlanması gerektiğini ve bu kişilerin ceza adaleti sistemiyle karşılaştıklarında daha kırılgan olduklarını *kabul ederek*;

Genel Kurul'un Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri¹²'ni kabul ettiği 13 Aralık 1985 tarihli, 40/146 sayılı Genel Kurul kararını *hatırlatarak*;

Yargı görevinin icrasında bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özen değerlerinin vurgulandığı Bangalor Yargı Etiği İlkeleri¹³'ni göz önünde bulundurarak ve bunun üzerine yazılan Yorum'u *dikkate alarak*,

Yargıda bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özen eksikliğinin hukukun üstünlüğünü sarsabileceği, yolsuzluğu cesaretlendireceği ve toplumun yargı sistemine duyduğu güveni olumsuz etkileyeceğine *inanarak*;

Üye Devletlerin yasal çerçevelerinin çeşitliliğini *kabul ederek* ve Üye Devletlerin anayasal ve yasal gelenekleri doğrultusunda, yargıda şeffaflığa yönelik yaklaşımlarının çeşitliliğini *tanyarak*;

1. Yargıda şeffaflığı sağlamak üzere oluşturulmuş ilkeler ile birlikte bu ilkelerin etkili biçimde uygulanması için tedbirleri altı yıllık bir süre boyunca geliştiren 37 ülkenin mahkeme başkanları ve kıdemli yargıçlarının ortak çabalarını *dikkate alır* ve ayrıca **Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ile İstanbul Bildirgesi'nin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirlerin**¹⁴, halkın kanunla kurulmuş yetkin, bağımsız ve tarafsız bir

¹⁰ Genel Kurul kararı 217 A (III).

¹¹ Genel Kurul kararı 2200 A (XXI), ek.

¹² *Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı 7. Kongresi, Milano, 26 Ağustos–6 Eylül 1985: Sekreteryaya'nın hazırladığı rapor* (Birleşmiş Milletler yayını, Satış Nu. E.86.IV.1), bölüm.I, kısım.D.2, ek.

¹³ Karar 2006/23, ek.

¹⁴ A/73/831-E/2019/56, ekler I ve II.

mahkemece sağlanan adil yargılanma hakkına duyduğu güveni artırmayı ve güçlendirmeyi amaçladığını *kaydeder*;

2. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nden görevi ve mevcut kaynakları dâhilinde, yargı sistemlerini güçlendirme amaçlı çabalarında Üye Devletlere, istekleri üzerine destek vermeye devam etmesini *talep eder*;

3. Üye devletleri, adalet yönetimi konusunda programlarını ve yasal reformlarını oluştururken, kendi iç hukuk çerçeveleri ve uluslararası yükümlülükleri ile uyumlu olacak şekilde, **Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi** de dâhil olmak üzere, ilgili bütün iyi uygulamaları ve belgeleri göz önünde bulundurmaya *davet eder*;

4. Üye devletleri ve diğer bağışçuları Birleşmiş Milletler kuralları ve usulleri uyarınca, bu kararın amaçlarını gerçekleştirmek üzere ek bütçe kaynakları sağlamaya *davet eder*.

36'ncı genel oturum

23 Temmuz 2019

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SUÇUN ÖNLENMESİ VE CEZA ADALETİ KOMİSYONU TARAFINDAN 24 MAYIS 2019 TARİHİNDE VİYANA'DA KABUL EDİLEN KARAR

Birleşmiş Milletler

Ekonomik ve Sosyal Konsey

E/CN.15/2019/L.12/Rev.1

Dağıtım: Sınırlı
23 Mayıs 2019

Orijinal: İngilizce

**Suçun Önlenmesi ve
Ceza Adaleti Komisyonu**

Yirmi sekizinci oturum

Viyana, 20–24 Mayıs 2019

Gündem Maddesi 6 (d)

Suçun önlenmesi ve ceza adaleti alanında

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi ile üye devletlerin çabalarının entegrasyonu ve koordinasyonu: Suçu önleme ve ceza adaletine ilişkin diğer hususlar

Türkiye: Gözden geçirilmiş karar taslağı

Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu, Ekonomik ve Sosyal Konsey'e aşağıda yer alan karar taslağının kabul edilmesini tavsiye eder:

Yargıda şeffaflığın artırılması

Ekonomik ve Sosyal Konsey,

Taraf devletleri, hukuk sistemlerindeki temel ilkeler doğrultusunda ve yargı bağımsızlığına halel getirmeksizin, dürüstlüğü güçlendirmek ve yargı mensupları arasında yolsuzluğa neden olabilecek fırsatları önlemek üzere tedbirler almakla yükümlü kılan özellikle 11. maddesi de dâhil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'ni¹⁵ hatırlatarak, ayrıca yargı sürecinde yolsuzlukla mücadelede şeffaflığın öneminin vurgulandığı *Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi: 11. Madde için Uygulama Rehberi ve Değerlendirme Çerçevesi*'ni de hatırlatarak;

¹⁵ Birleşmiş Milletler, Antlaşma Serisi, cilt 2349, Nu. 42146.

Üye Devletlerin, diğer hükümlerinin yanı sıra, hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı artırma ve teşvik etme konusunda uluslararası işbirliğini sağlama ve adaletin idame ettirilebileceği koşulları oluşturma yönünde kararlılık göstermeyi kabul ettikleri Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı da *hatırlatarak*;

İlgili diğer uluslararası belgelerle birlikte İnsan Hakları Evrensel Beyanname¹⁶ ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de¹⁷ yer alanlar da dâhil olmak üzere yargıda şeffaflığa ilişkin bütün uluslararası ilkeler ile Taraf Devletlerin taahhütlerini ve yükümlülüklerini *hatırlatarak*, ayrıca uluslararası alanda kabul edilmiş ilgili diğer belgeleri de *göz önünde bulundurarak*;

Çocuklar, şiddet mağdurları ve özel ihtiyaçları olan bireyler gibi toplumun belli üyelerine ek koruma sağlanması gerektiğini ve bu kişilerin ceza adaleti sistemiyle karşılaştıklarında daha kırılgan olduklarını *kabul ederek*;

Genel Kurul'un Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri'ni¹⁸ kabul ettiği 13 Aralık 1985 tarihli, 40/146 sayılı Genel Kurul kararını *hatırlatarak*;

Yargı görevinin icrasında bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özen değerlerinin vurgulandığı Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ni¹⁹ göz önünde bulundurarak ve bunun üzerine yazılan Yorum'u *dikkate alarak*;

Yargıda bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özen eksikliğinin hukukun üstünlüğünü sarsabileceğine, yolsuzluğu cesaretlendireceğine ve toplumun yargı sistemine duyduğu güveni olumsuz etkileyeceğine *inanarak*;

Üye Devletlerin yasal çerçevelerinin çeşitliliğini *kabul ederek* ve Üye Devletlerin anayasal ve yasal gelenekleri doğrultusunda, yargıda şeffaflığa yönelik yaklaşımlarının farklılıklarını *tanıyarak*;

1. Yargıda şeffaflığı sağlamak üzere oluşturulmuş ilkeler ile birlikte, bu ilkelerin etkili biçimde uygulanması için tedbirleri altı yıllık bir süre

¹⁶ Genel Kurul kararı 217 A (III).

¹⁷ Genel Kurul kararı 2200 A (XXI), ek.

¹⁸ *Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı 7. Kongresi, Milano, 26 Ağustos–6 Eylül 1985: Sekreteryaya'nın hazırladığı rapor* (Birleşmiş Milletler yayını, Satış Nu. E.86.IV.1), bölüm. I, kısım. D.2, ek.

¹⁹ E/CN.4/2003/65, ek; ayrıca bkz. Ekonomik ve Sosyal Konsey kararı 2006/23, ek.

boyunca geliştiren 37 ülkenin mahkeme başkanları ve kıdemli yargıçlarının ortak çabalarını *dikkate alır* ve ayrıca **Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ile İstanbul Bildirgesi'nin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirler**'in²⁰, halkın kanunla kurulmuş yetkin, bağımsız ve tarafsız bir mahkemece sağlanan adil yargılanma hakkına duyduğu güveni artırmayı ve güçlendirmeyi amaçladığını *kaydeder*;

2. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nden görevi ve mevcut kaynakları dâhilinde, yargı sistemlerini güçlendirme amaçlı çabalarında Üye Devletlere, istekleri üzerine destek vermeye devam etmesini *talep eder*;

3. Üye devletleri, adalet yönetimi konusunda programlarını ve yasal reformlarını oluştururken, kendi iç hukuk çerçeveleri ve uluslararası yükümlülükleri ile uyumlu olacak şekilde, **Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi** de dâhil olmak üzere, ilgili bütün iyi uygulamaları ve belgeleri göz önünde bulundurmaya *davet eder*;

4. Üye devletleri ve diğer bağışçuları Birleşmiş Milletler kuralları ve usulleri uyarınca, bu kararın amaçlarını gerçekleştirmek üzere ek bütçe kaynakları sağlamaya *davet eder*.

²⁰ E/CN.15/2019/CRP.2.

YARGIDA ŞEFFAFLIĞA İLİŞKİN İSTANBUL BİLDİRGESİ

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir eşitlikle davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve kamuya açık olarak görülmesi hakkına sahip olduğu ilkesini temel ilke olarak **TANIDIĞINDAN**;

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, herkesin, mahkemeler önünde eşit olduğunu ve kendisine bir suç yüklenirken ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri belirlenirken, makul süre aşılmadan, kanunla kurulmuş yetkin, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve kamuya açık duruşma hakkına sahip olduğunu **İFADE ETTİĞİNDEN**;

Yukarıda anılan ilkeler ve haklar aynı zamanda, diğer uluslararası ve bölgesel insan hakları belgeleri ve bildirgelerinde, ulusal anayasalar, yasalar ve içtihat hukukunda ve ayrıca yargı teamülleri ile geleneklerinde de **TANINDIĞINDAN** veya **İFADE EDİLDİĞİNDEN**;

Günümüzde, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne bağlı bir devlette, şeffaflık ilkesinin yargı süreçlerinin temel bir unsuru olduğu evrensel olarak **KABUL EDİLDİĞİNDEN**;

TÜRKİYE CUMHURİYETİ YARGITAY BAŞKANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI'NIN DAVETLERİYLE, 20-21 KASIM 2013 TARİHLERİNDE İSTANBUL'DA TOPLANAN ASYA-PASİFİK BÖLGESİ YÜKSEK MAHKEME BAŞKANLARI VE YÜKSEK YARGIÇLARI KONFERANSI, YARGIDA ŞEFFAFLIĞI GÜVENCE ALTINA ALMAYA YÖNELİK HAZIRLANMIŞ ON BEŞ İLKEYİ GELİŞTİRMİŞ VE KABUL ETMİŞ OLDUKLARINDAN;

TÜRKİYE CUMHURİYETİ YARGITAY BAŞKANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI'NIN DAVETLERİYLE, 1-4 HAZİRAN 2016 TARİHLERİNDE BURSA'DA TOPLANAN BALKAN BÖLGESİ YÜKSEK MAHKEME BAŞKANLARI VE YÜKSEK YARGIÇLARI KONFERANSI, BU ON BEŞ İLKEYİ TEYİD ETMİŞ OLDUKLARINDAN;

VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ YARGITAY BAŞKANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI'NIN DAVETLERİYLE, 11-12 EKİM 2018 TARİHLERİNDE İSTANBUL'DA TOPLANAN,

DÜNYADAKİ BAŞLICA HUKUK SİSTEMLERİNİ TEMSİL EDEN KUZAY VE GÜNEY AMERİKA, KARAYİPLER, AVRUPA, AFRİKA, ASYA VE PASİFİK'TEN OTUZ ÜLKENİN YÜKSEK MAHKEME BAŞKANLARI VE YÜKSEK YARGIÇLARI, BU ON BEŞ İLKEYİ **TEYİD ETMİŞ** VE BU İLKELERİN ETKİLİ BİÇİMDE UYGULANMASI İÇİN TEDBİRLERİ **GELİŞTİRMİŞ** VE **KABUL ETMİŞ OLDUKLARINDAN**;

YARGIDA ŞEFFAFLIĞA İLİŞKİN İSTANBUL BİLDİRGESİNİN VE BU İLKELERİN ETKİLİ BİÇİMDE UYGULANMASI İÇİN TEDBİRLERİN, ADALETİN TESİSİNDE VE YARGIDA ŞEFFAFLIĞIN GÜVENCE ALTINA ALINMASINDA TEMEL GEREKLER OLDUĞUNU **BİLDİRİRLER.**

İlke 1

Yargılama, temel bir ilke olarak, kamuya açık yapılmalıdır.

Duruşmaların kamuya açık olması, demokratik bir toplumda temel bir gerekliliktir. Kamuya açık yargılama ilkesine göre, yargılamanın yapıldığı mahkeme salonlarına vatandaşların ve basın mensuplarının girmesine izin verilmelidir. Bu nedenle mahkeme, halkın ve medyanın duruşmaları izleyebilmesini sağlamalıdır. Bu amaçla, duruşma zamanı ve yeri hakkındaki bilgiler kamunun erişimine açık hale getirilmelidir. Davaya duyulabilecek potansiyel ilgi ve duruşmanın niteliği dikkate alınarak, makul ölçüler çerçevesinde halkın izleyebilmesi için yeterli imkânlar sağlanmalıdır. Belirli duruşmaları kısmen ya da tamamen kamu veya medyaya kapalı tutmak için kanunen belirlenen meşru gerekçelerin bulunması halinde²¹ hâkim, bu gerekçelerin yayınlanmasını sağlamalıdır.

İlke 2

Yargı sistemi mahkeme binalarına ve bilgiye kolay erişimi sağlamalıdır.

Mümkün olması halinde, mahkemeye gidiş gelişleri kolaylaştırmak için adliyeler toplu taşıma merkezlerine yakın olmalıdır. Yargı sistemi mahkemelere en yakın yerlerde bir bilgi sistemi ve kaynak merkezi kurmalıdır. Halkla ilişkiler bürolarında kolaylıkla okunabilen tabelalar, adliye tanıtım kılavuzları ile mahkeme çalışma programlarına ek olarak, mahkeme personeli de bulunmalıdır. Mahkeme binaları, profesyonel hukuk hizmetleri için odaların yanı sıra halka yönelik formların doldurulması ve görüşmelerin yapılması amacıyla uygun alanlar ve çocuklar, mağdurlar,

²¹ Yazılı sunum esasıyla yürütülen tüm kanun yolu işlemlerine veya duruşma öncesi kararlara, kamuya açık duruşma şartının uygulanması zorunlu değildir. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 14(1) maddesi, demokratik bir toplumda ahlâk, kamu düzeni ya da ulusal güvenlik gerekçeleriyle ya da tarafların özel hayatlarındaki menfaati bunu gerektirdiğinde veya mahkemenin görüşüne göre aleniliğin adaletin tecellisine zarar vereceği özel durumların kesinlikle gerektirdiği ölçüde, mahkemenin kamuyu kısmen veya tamamen duruşmaların dışında tutma yetkisi olduğunu kabul etmektedir. Bu tür istisnai koşullar dışında, duruşma, medya mensupları dâhil kamuya açık olmalı ve örneğin, belirli kesimden insanlar ile sınırlanmamalıdır. Aile uyuşmazlıkları veya çocuğun velayeti ile ilgili davalar ya da çocukların menfaatinin aksini gerektirdiği durumlar hariç olmak üzere, kamunun duruşmanın dışında tutulduğu davalarda dahi, temel bulgular, deliller ve yasal gerekçeler de dâhil olmak üzere hüküm aleni olarak tefhim edilmelidir.

engelli kişiler gibi özel ihtiyaç sahibi gruplar için yeterli imkânlar sağlamalıdır. Mahkeme kullanıcılarının, yalnızca zamanında ve etkili hizmet değil, aynı zamanda mahkeme personelinden en yüksek standartlarda etik, profesyonel ve hesap verebilir davranış görmeye hakları vardır.

İlke 3

Yargı, yargı sistemine erişimi kolaylaştırmalıdır.

Mahkemeler, potansiyel mahkeme kullanıcılarına standart, kullanıcı dostu formlar ve yönergeler sağlamalı; dava giderleri, mahkeme usulleri ve duruşma takvimleri hakkında açık ve doğru bilgi vermelidir. Bu bilgiler ayrıca internet aracılığıyla da yaygınlaştırılmalıdır. Mahkemeler, uygun hallerde, potansiyel mahkeme kullanıcılarına adalete ulaşacak farklı yolların olduğunu, dava açmanın bunlardan yalnızca birini teşkil ettiğini bildirmek amacıyla “çok kapılı adliye” sistemini benimsemeli ve hukuki yardım başvuruları bakımından yardım sağlamalıdır. Kamunun yararlanabileceği yeterli hukuki yardımın olmadığı hallerde, hukuki yardıma ihtiyacı olan dava taraflarının, kamu yararı için hukuk profesyonelleri tarafından ücretsiz olarak (pro bono) temsil edilmesini teşvik etme, mahkeme dostları (amici curiae) tayin etme ya da alternatif uyuşmazlık çözümü önerme gibi girişimlerde bulunmak yargının sorumluluğudur. Mahkemeler uygun ruhsatsız kişilerin mahkeme huzurunda tarafları temsil etmesine izin verebilir.

İlke 4

Yargı, mahkeme kullanıcılarına, ücretsiz yazılı ve sözlü çeviri imkânları sağlamalıdır.

Suçlanan kişinin kendisine yöneltilen suçlamayı anladığı dilde öğrenme hakkı, temel bir insan hakkıdır. Suçlanan kişinin mahkemede kullanılan dili anlayamaması ve konuşamaması halinde, ücretsiz olarak sözlü çeviriden yararlanma hakkı da temel bir insan hakkıdır. Nitekim mahkeme kullanıcılarının mahkemede kullanılan dilleri anlayamaması, o kişi açısından yargılamanın şeffaflıktan tamamen yoksun olması anlamına gelir. Dava sırasında sözlü veya yazılı çeviri olmaksızın, bir belgenin kanıt olarak sunulması bazı durumlarda mümkün olmayacağı gibi bir tanık da ifade veremeyebilir. Bu nedenle, mahkemede hem yazılı hem sözlü çeviri için gerekli imkânların bulunmasını sağlamak hâkimin ya da adalet yönetiminin sorumluluğudur.

*İlke 5***Yargı, davaların tevzi edilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.**

Mahkeme sistemleri, davaların hâkimlere tevzi edilmesinde kullandıkları usuller bakımından farklılık gösterir. Bazı ülkelerde, mahkeme başkanı davaların dağıtım usulüne karar vermekten sorumludur. Diğer birtakım ülkelerde, dava tevzii, hâkimlerden ziyade mahkeme yöneticilerinin yönettiği bir görevdir. Üçüncü bir seçenek ise elle veya otomasyona dayalı olarak davaların rastgele tevzi edilmesidir. Son olarak, dava tevzii, yerleşik mahkeme teamülleri gibi gayri resmî kriterlere veya mahkemenin tabi olduğu daha resmi kurallar ve kanunlara dayalı olarak yapılabilir. Benimsenen model hangisi olursa olsun, bir mahkemenin hâkimleri arasındaki iş bölümü, davaların tevzii de dâhil olmak üzere, kanunlar veya ilgili mahkeme hâkimleri tarafından kabul edilmiş mahkeme kuralları uyarınca, önceden belirlenmiş, şeffaf düzenlemelere göre istikrarlı olarak yürütülmelidir. Benzer şekilde, kanunda veya mahkeme kurallarında düzenlenen gerekçeler ile usullere uygun olanlar dışında bir dava hâkimden alınmamalıdır.

*İlke 6***Yargı, adaletin gerçekleştirilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.**

Adaletin toplumla bütünleşmesi, yargı sisteminin halka açılmasını ve kendisini biliniir hale getirmeyi öğrenmesini gerekli kılar. Yargı gözetiminde olmak üzere, halk, basın ve mahkeme kullanıcıları, hem görülmekte olan hem de tamamlanan yargı süreçlerine ilişkin tüm bilgilere güvenli şekilde erişmelidir. Bu erişim, mahkemenin internet sitesi üzerinden veya uygun ve erişilebilir kayıtlar vasıtasıyla sağlanabilir. Bu bilgiler, gerekçeli kararları, dilekçeleri, talepleri ve delilleri içermelidir. Mahkeme tarafından henüz delil olarak kabul edilmemiş yazılı ifadeler veya benzeri delil niteliğindeki belgeler hariç tutulabilir. Mahkeme belgelerine erişim, yalnızca davaya ilişkin malzeme ile sınırlı olmamalı, aynı zamanda dava harçlarının tahsili ve bütçe ödeneklerinin kullanımı ve benzeri bütçeye ilişkin verilerin yanı sıra iş yükü ve dava temizlenme oranları istatistikleri gibi mahkemeye ilişkin idari bilgileri de içermelidir. Hâkimler olası çıkar çatışmalarını açıklamalıdır.

İlke 7

Yargı, idarenin yaptığı gözaltı konusunda denetim yetkisine sahip olmalıdır.

Yargı sisteminin, duruşmalarda yaşanan gecikmeler nedeni ile haksız eleştirilere maruz kalmamasını güvence altına almak için, yargıya, idare veya yürütme tarafından gözaltına alınan kişileri mahkeme huzuruna çıkarma yetkisi kanunla verilmelidir. Bu husus öncelikle insan hakları konusu olsa da halkın adalet yönetimine ilişkin algısında şeffaflığı sağlayacak bir yöntemdir.

İlke 8

Yargı, üst derece/temyiz mahkemesi kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını sağlamalıdır.

Kanunlar, doktrin ve diğer asli hukuk kaynaklarına güvenilir erişim olmadan, hükümetler de dâhil olmak üzere hâkimler, avukatlar ve davacılar belirli bir davada veya durumda hukukun nasıl işlemesi gerektiği konusunda açıkça anlaşılır rehberlikten yoksun kalırlar. Kararların yayınlanması; halkın, basın, sivil toplum kuruluşlarının, avukatların, hâkimlerin ve hukukçu akademisyenlerin, hâkimlerin çalışmalarını incelemesine imkân tanır. Kararların yayımlar yoluyla kamunun incelemesine sunulması, aynı zamanda kanunların uygulanmasını düzenli hale getirir, yargı kararlarını daha öngörülebilir ve tutarlı kılar, böylelikle adaletin kalitesini yükseltir. Yüksek mahkeme kararlarının bağlayıcı emsal teşkil ettiği yargı sistemlerinde, temyiz mahkemesi ve yüksek mahkeme kararlarının yayınlanması ve dağıtılması, alt mahkemelerdeki hâkimlerin ve idarelerin kanuna uymasını sağlamada büyük önem taşır. Yüksek mahkeme kararlarının salt yol gösterici nitelikte olduğu ülkelerde dahi, hâkimlerin yazılı hukuku tutarlı biçimde yorumlamasını sağlamak halen önemlidir. Mahkeme kararlarını, yazılı hukuk metinlerini ve bunun yanı sıra hukuk dergilerinde yayınlanan akademik makaleleri içeren, kamu erişimine açık veri tabanlarının oluşturulması beklenmektedir.

İlke 9

Yargı, yargı sürecine ilişkin öğrencilere yönelik programları desteklemelidir.

Yargı, okullarda ve üniversitelerde, yargı sürecine ilişkin bir anlayış geliştirilmesini ve böylelikle şeffaflığa katkı sağlanmasını amaçlayan

programları desteklemeli ve bu programlara katılmalıdır. Bu programlar, mahkeme ziyaretlerini, hâkimlerin derslere girmesini, rol oynamayı, işitsel-görsel materyal kullanımını ve yargı usullerinin aktif olarak öğretilmesini içerebilir. Anılan programlar, yargı sistemi ve işleyişi hakkındaki bilgisizliğin ve yanlış kanıların önlenmesine veya düzeltilmesine hizmet eder.

İlke 10

Yargı, adalet sisteminin rolü hakkında halkı eğitmek üzere tasarlanmış halka ulaşım programları başlatmalı ve/veya desteklemelidir.

Şeffaflık, mahkeme işlemlerine ve bilgilere erişim sağlamaktan daha fazlasını içerir. Ayrıca, şeffaflığın sağlanması için bilgiler, özellikle hukuki alt yapısı olmayan ve çoğu zaman okuryazarlığı kısıtlı olabilecek mahkeme kullanıcıları gibi hedeflenen kitle için kolayca erişilebilir biçimde yaygınlaştırılmalıdır. Adaletin kalitesi ve verimliliğini artırmak üzere mahkemelerin işleyişi ve yargının faaliyetleri hakkında bilgilerin yayınlanmasının aynı zamanda, halkın yargıya güveni üzerinde de yararlı etkileri vardır.

Yargının halka ulaşımı, hâkimlerin öngörüye dayalı önlemler almalarını ve hizmet verdikleri toplum ile doğrudan karşılıklı ilişki kurmalarını içerir. Bunlar arasında halk toplantıları, radyo ve televizyon programlarının yapılması ve mahkeme kullanıcılarına yönelik kılavuzlar gibi farkındalık artıran materyallerin yaygınlaştırılması yer alabilir. Kısa kitapçıklar biçimindeki bu kılavuzlar, tutuklama, gözaltı, kefalet, ceza ve hukuk yargılama usulleri hakkında temel bilgiler ile suç mağdurları, tanıklar ve diğer hizmet alanlar için faydalı iletişim bilgileri sağlayabilir.

Mahkeme hizmetleri ve usulleri hakkında yargının halka ulaşımına ve eğitimine ilişkin bu tür programlar, hem yargı hem de mahkeme kullanıcıları açısından faydalıdır. Bu programlar, mahkemenin toplum ile aktif olarak ilişki kurmasını ve hukuk sisteminin işleyişi ile mahkeme işlemlerinin yürütülmesini çevreleyen karmaşıklıkların pek çoğunun açıklığa kavuşturulmasını sağlar. Böylelikle, öngörüye dayalı yargının halka ulaşımı ve iletişim stratejileri aracılığıyla halkın mahkeme işlemlerine katılımını ve eğitimini sağlayarak mahkemeler, halkın güvenini artırabilir ve kendi toplumlarında hukukun üstünlüğüne duyulan saygıyı güçlendirebilir.

İlke 11

Yargı, yargı kararları dâhil olmak üzere yargının işlemleri hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik meşru işlevini ifa edebilmesi için medyaya uygun yardım ve erişim sağlamalıdır.

Duruşmada kapalılık kuralını, masumiyet karinesini ve uyuşmazlığa taraf olanların haklarını ihlal etmeksizin, davalar dâhil olmak üzere, duruşma öncesinde, sırasında ve sonrasında adalet yönetimi konusunda halk için bilgi toplamak ve yaymak, raporlamak ve yorum yapmak medyanın işlevi ve görevidir. Hangi davaların kamunun dikkatine sunulacağına ve nasıl ele alınacağına karar verme özgürlüğü ile adalet sisteminin kuruluş ve işleyişini eleştirme hakkını içeren bu ilkedен ancak Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’de belirtildiği ölçüde ayrılmak mümkün olmalıdır.

Medyanın yargı işlemlerine erişimi yalnızca mahkeme salonunun kapılarının açılmasından ve gazetecilere oturacak yer temin edilmesinden ibaret değildir. Mahkeme işlemleri hakkında yalan yanlış ve sansasyonel haberlerin yer alması, mahkemelere iyi yönde hizmet etmez. Nitekim basında kötü veya önyargılı haberler yapılması, halkın yargıya olan güvenini sarsabilir ve yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve dürüstlüğü hakkında endişeler doğurabilir. Gazetecilerin, mahkemeler tarafından veya mahkemelerin işbirliği ile eğitilmesi, etkisiz haberciliğin azaltılmasına katkıda bulunabilir. Bu tür bir eğitim, yargı usulleri ile hukuki konularda gazetecilere temel bilgiler verecek, böylelikle gazetecilik becerilerinin ve etiğinin geliştirilmesine ve hâkimler ile gazeteciler arasında güven tesis edilmesine katkı sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Medya ile birlikte hareket edilmesi, yargı işlemleri hakkında haber yapılmasını kolaylaştırmak üzere her mahkemede basın bürosu kurulması suretiyle mahkemelerin aktif bir şekilde gazetecilere ulaşmasını da gerektirebilir. Bu bürolar, medya temsilcileri ile ilişki kurabilir, gazetecilerden gelen talepleri yanıtlayabilir ve yönetebilir, basın bültenleri yayımlayabilir ve genel olarak yargı kararları ile hukuki konular hakkında doğru bilgiler sağlayabilir. Bu bürolar aynı zamanda, yaklaşan davaların takvimini sağlayabilir, medyanın doğru haber yapmasını izleyebilir ve halkın yargı anlayışını geliştirecek medya kampanyaları planlayabilir.

*İlke 12***Yargı, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyetini değerlendirmeli ve bu yolla adaletin kalitesini yükseltmek için çaba göstermelidir.**

Adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyet seviyesini ölçmek için çeşitli araçlar vardır. Akademik çevrenin katkılarına duyarlı olmanın yanı sıra, yargı, mahkeme kullanıcılarını geri bildirim vermeleri için cesaretlendirmelidir. Etkili ve tarafsız bir şikâyet sistemi, düzenli dava denetimleri, mahkeme kullanıcıları ve diğer paydaşlar periyodik anketleri, mahkeme kullanıcı kurullarıyla görüşmeler, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyetini incelemenin ve özellikle çıkar peşinde koşan “kapı tutucular”ın türemesine sebep olabilecek yargı sürecindeki sistemsel zayıflıkları tespit etmenin yollarıdır. Ancak, dersler alınmaz ve iyileştirici eylemler yapılmazsa, bu uygulamalar anlamsız hale gelecektir. Karşılaşılan zorlukları ve adalet sisteminin işleyişini geliştirmeye yönelik yapılan eylemleri içeren yıllık faaliyet raporunun yayınlanması, halkın yargıya güvenini artıracak bir önlemdir.

*İlke 13***Hâkimlerin atanma süreci şeffaf olmalıdır.**

Adayların hâkimliğe seçilme koşullarında şeffaflığın gerekli olduğu genellikle kabul edilmektedir. Yüksek hâkimliğe aday olan kişilerde aranan nitelikler dâhil olmak üzere, atama ve seçim ölçütleri, bu süreçteki şeffaflığı ve hesap verebilirliği sağlamak amacıyla halkın erişimine açık hale getirilmelidir. Yargıdaki tüm boş kadrolar, atama için uygun adayları başvuruda bulunmaya ve aday gösterilmeye davet edecek şekilde ilan edilmelidir. Bu durum, yargıda liyakate dayalı atama ve terfi usullerinin, mümkün olduğunca toplumun tamamını ve çeşitliliğini yansıtan bir aday havuzuna açık olmasını sağlar. Ayrıca, boş kadroların ve bu kadrolar için aday listelerinin yayınlanması, halkın atama sürecini denetlemesine de imkân tanır.

Hâkimlerin atanmasında çeşitli yöntemler bulunmakta ise de, yargı bağımsızlığının korunması için, hâkimlerin atama ve terfilerinin yasama veya yürütme tarafından değil, yüksek yargıya atamalarda Devlet Başkanı'nın resmi onayı ile birlikte, Yargı Kurulu gibi bağımsız bir organ tarafından yapılmasının zorunlu olduğu yönünde, çağdaş uluslararası ve bölgesel inisiyatiflerde oybirliği halinde mutabakat vardır. Her bir yargı mensubu ile toplumun üyesi hâkim olmaya layık adayların seçilmesinde,

uygun biçimde tanımlanmış roller oynamalıdır. Yargının hâkim olmayan üyeleri, uygun bir atama mekanizmasıyla belirlenen, saygınlığı ve deneyimi herkes tarafından kabul edilen, seçkin hukukçular veya yurttaşlar arasından seçilebilir. Karma yapı, kendi çıkarını gözetme, kendini koruma ve yandaşlık algılarını önler ve toplumdaki farklı bakış açılarını yansıtır, böylece yargı için ilave meşruiyet kaynağı sağlar.

İlke 14

Yargı, hâkimlerin etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetlere şeffaf biçimde karşılık vermelidir.

Yargı yalnız etik davranış ilkelerini kabul etmemeli, aynı zamanda bu ilkelerin toplumda geniş biçimde yaygınlaştırılmasını da sağlamalıdır. Ancak, yargı etiği ilkeleri uygulanabilir değilse, yargının verimliliğinin artmasına ve halkın güveninin güçlenmesine çok az etkisi olacaktır. Bu nedenle, hâkimlerin etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetler için mahkemeye başvurulmasına dair hüküm bulunmadığı hallerde, bu şikâyetleri almak, soruşturmak, çözümlenmek ve karara bağlamak üzere, güvenilir, bağımsız Yargı Etiği İnceleme Kurulu biçiminde bir mekanizma kurulmalıdır. Bu şekilde oluşturulan kurul, yargının kontrolünde olmamalı, ancak toplumun güvenini kazanmak için meslek mensubu olmayanların yeterince temsil edildiği bir kurul olmalıdır. Avukatlar, akademisyenler ve toplumun temsilcileri gibi yargı dışındaki kişilerin etik ilkelerin izlenmesine dâhil edilmesi şeffaflığın temel unsurunu teşkil edecek, yargının kendi çıkarını gözetmesine ve kendini koruduğuna ilişkin muhtemel algıları önleyecektir.

İlke 15

Hâkimlerin disiplin süreci şeffaf olmalıdır.

Disiplin cezası verme veya bir hâkimi görevden alma yetkisi, görevdeki veya emekli hâkimlerden oluşan, ancak üyeleri arasında, yasama veya yürütme mensupları olmamak şartıyla, hâkim olmayan kişileri de içeren bağımsız bir organa veya hâkimlerin atanmasından sorumlu Yargı Kuruluna verilmelidir. Hâkimi görevden alma yetkisinin Devlet Başkanı veya yasama organına verildiği hallerde, böyle bir yetki ancak, anılan bağımsız organın bu yöndeki teklifi üzerine kullanılmalıdır. Bir hâkim aleyhine yaptırım istemiyle başlatılan işlemlerde, bu işlemlerin kamuya açık veya kapalı yürütülmesine bakılmaksızın, nihai karar yayınlanmalıdır. Şikâyetçi varsa, şikâyetine ilişkin soruşturmanın sonucundan bilgilendirilmelidir.

İSTANBUL BİLDİRGESİNİN ETKİLİ BİÇİMDE UYGULANMASI İÇİN TEDBİRLER

İşbu Tedbirler Beyanı, *Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi*'nin etkili biçimde uygulanması için rehber ilkeler veya referans olarak sunulur. Bu Tedbirlerin yargı tarafından kabul edilmesi gerekir. Ancak, bazı Tedbirlerin etkili biçimde uygulanması için, yargının mevcut durumda sahip olamayabileceği veya yasama ya da yürütme organlarının ilave eylemlerini gerektiren kaynaklara ihtiyaç duyulabilir. Bu doğrultuda, bu Tedbirlerin eksiksiz ve hızlı uygulanmasını sağlamak için, devletin diğer organları yargı ile işbirliği yapmalı ve yargıya etkin bir şekilde yardım etmelidir.

İlke 1

Yargılama, temel bir ilke olarak, kamuya açık yapılmalıdır.

Yargıda şeffaflık, halkın adalet yönetimine güvenmesini ve bu güvenin sürmesini sağlamak için vazgeçilmez önem taşıdığından, yargı:

1. Mahkeme işlemlerinin kamuya ve medyaya açık olarak yürütülmesini sağlayacak usulleri tesis etmeli ve uygun kolaylıkları sağlamalıdır.
2. Mahkeme salonlarında halkın yargılamayı izlemesi ve yargılamaya tanıklık etmesi için yeterli oturma yerlerinin bulunmasını sağlayacak tedbirleri almalıdır.
3. Halkın duruşma zamanı ve yeri hakkında bilgilere önceden erişmesini sağlayacak usulleri tesis etmelidir.
4. Medya mensuplarının yargılamayı izlemeleri için erişim ve uygun imkânlar sağlamalıdır.
5. Hâkimlerin kararlarını zamanında ve kamuya açık şekilde vermesini gerektiren standart usuller tesis etmelidir.
6. Yargılamanın kamuya açık yürütülmesinin istisnalarının, yalnızca kanunla belirlenmesini ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 14 (1) maddesi ile çelişmemesini sağlamalıdır.

İlke 2

Yargı sistemi mahkeme binalarına ve bilgiye kolay erişimi sağlamalıdır.

Yargıya fiziksel erişim, halkın adalet yönetimine güvenini artırmanın temel bileşeni olduğundan, yargı:

1. Mümkün olması halinde ve kaynakların elverdiği ölçüde, mahkeme binalarının toplu taşıma merkezlerine yakın olmasını sağlamalıdır.
2. Mahkeme işlemlerine katılmak veya mahkeme programlarına erişmek için fiziksel olarak seyahat engeli bulunan kişiler düşünülerek, gezici mahkeme veya gece mahkemesi programları, telefon ya da video konferans veya ön duruşmaların çevrimiçi yazışma ortamlarında yapılması gibi, mahkeme hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin yenilikleri desteklemelidir.
3. Mahkeme binasındaki büroların yönlerini gösteren belirgin ve kolaylıkla anlaşılabilir levhalar yerleştirmelidir.
4. Mahkeme kullanıcılarına bilgi sağlamak amacıyla, mahkeme binasının girişinde danışma veya hizmet masaları kurmalıdır.
5. Duruşmalar, yargılamalar ve mahkeme salonlarına ilişkin programları açık ve anlaşılır bir şekilde mahkeme binasında asmalıdır.
6. Mahkeme kullanıcılarının dilini konuşabilen mahkeme personeli çalıştırmalı ve bulundurmalı veya alternatif olarak, çevirmen yardımını gecikmeksizin temin edebilmelidir.
7. Gerektiğinde tanıklar için uygun güvenlik sağlayan alanlar dâhil olmak üzere, mahkeme kullanıcıları için rahat bekleme alanları temin etmelidir.
8. Çocuklar, özel ihtiyaçları olan kullanıcılar ve cinsel şiddet veya aile içi şiddet mağdurları gibi mahkeme kullanıcılarının özel ihtiyaçlarına uygun imkânlar sağlamalıdır.
9. Güvenli, temiz, uygun ve kullanıcı dostu mahkeme binaları sağlamalıdır.
10. Tek durak ilkesiyle hizmet sağlamak üzere kaynak merkezi tesis etmelidir.

11. Basit, açık ve erişilebilir formatta mahkeme kullanıcı rehberleri, afişler ve diğer bilgilendirici materyaller yayınlanmalıdır.
12. Hâkimler ve mahkeme personeli için yönetim eğitimi programları oluşturmalı ve zorunlu kılmalıdır.
13. Mahkeme oturum saatleri, mahkeme binası kılavuzları ve ilgili dava bilgileri gibi mahkeme kullanıcıları açısından faydalı bilgileri içeren kamuya açık internet sitesi oluşturmalıdır.

İlke 3

Yargı, yargı sistemine erişimi kolaylaştırmalıdır.

Davanın tarafları ile halkın yargı sürecini anlamaları, yargıda şeffaflık, hesap verebilirlik ve adaletin adil yönetiminin temel bileşeni olduğundan, yargı:

1. Standart, kullanıcı dostu formlar ve yönergeler geliştirmeli ve uygulamalıdır.
2. Dava giderleri, mahkeme usulleri ve duruşma takvimleri gibi konulara ilişkin bilgileri açık ve doğru biçimde yayınlamalı; kaynakların imkân verdiği ölçüde, bu bilgileri internet veya otomatik telefon sistemleri aracılığıyla yaymalıdır.
3. Mahkeme kullanıcılarının internet üzerinden formları temin edebilmesini ve dava giderlerini ödeyebilmesini sağlayan sistemler uygulamalıdır.
4. Davanın tarafları ile halkın, hükümler de dâhil olmak üzere dava bilgilerini internet sitesinden temin edebilmesini sağlayan sistemler uygulamalıdır.
5. Müdahalesinin istenebileceği ceza hukuku konularında Kamu Savunucusu bürosu tesis etmeli veya tesis edilmesi için teşvikte bulunmalıdır.
6. Mahkemede yasal temsil giderini karşılayamayacak olan davanın tarafına, bir avukatın ücretsiz (*pro bono*)²² hizmet sunmasını gerekli kılmalıdır.

²² *Pro Bono*, bir avukatın ücretsiz olarak sağladığı meslek hizmetini ifade eden Latince bir ibaredir.

7. Muhtaç kişilere hukuk hizmetleri sağlamak amacıyla Adli Yardım Kliniklerinin kurulmasını teşvik etmelidir.
8. Vaka değerlendirmesi, arabuluculuk, tahkim, uzlaştırma ve karmaşık dava yönetimi dâhil olmak üzere çeşitli uyuşmazlık çözüm süreçlerini öneren uyuşmazlık çözümüne ilişkin çok kapılı adliye sistemi yaklaşımını uygulamalıdır. Bu hizmetler vasıflı, ehil ve deneyimli arabulucular, vaka değerlendiricileri ve hakemler tarafından sağlanmalı ve dava açmadan önce veya davanın başka herhangi bir aşamasında kullanılabilir olmalıdır.
9. Özellikle miras, nafaka, velayet ve evlilik uyuşmazlıkları gibi konulara ilişkin medeni hukuk uyuşmazlıklarının çözümü için dava taraflarına geleneksel yöntemlere alternatif olarak ekonomik yollar sunan dostane uyuşmazlık çözüm merkezi kurmalıdır.
10. Tarafların elektronik araçlarla delil sunmasını sağlamalıdır.
11. Koşulların haklı kıldığı durumlarda, uygun bir ruhsatsız kişinin mahkemede bir tarafa yardımcı olmasına izin vermelidir²³.

İlke 4

Yargı, mahkeme kullanıcılarına, ücretsiz yazılı ve sözlü çeviri imkânları sağlamalıdır.

Davanın taraflarının içinde yer aldıkları yargılama süreçlerini izleyebilmeleri ve anlayabilmeleri, yargıda şeffaflığın ve yargı kararlarının adil olduğuna duyulan güvenin temel bileşeni olduğundan, yargı:

1. Mahkeme huzurunda tarafların, yargılama işlemlerindeki dili anlamalarını sağlamalıdır.
2. Mahkemenin yargılama işlemlerindeki dilini anlayamıyor ya da konuşamıyorsa, tanığa veya mahkeme kullanıcılarına ücretsiz çevirmen desteği sağlamalıdır.

İlke 5

Yargı, davaların tevzi edilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.

Hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığına olan halkın güveni, adalet

²³ “Ruhsatsız” kişi, hukuk mesleğini icra etme ruhsatı bulunmayan ve bir tarafa yardım etmek isteyen arkadaş veya akrabayı içerebilir.

yönetimine duyulan güvenin korunmasının ve sürdürülmesinin temel bileşeni olduğundan, yargı:

1. Her mahkemede dosyaların hâkimlere tevzi ve tahsis edilmesi için mahkeme kurallarına göre önceden belirlenmiş nesnel ve şeffaf bir sistem kurulmalıdır. Böyle bir sistem, alfabetik veya kronolojik sıraya ya da dava tevzilerinde nesnelliği sağlayan diğer rastgele seçim sürecine dayanabilir.
2. Ciddi hastalık veya çıkar çatışması gibi haklı sebepler olmadıkça, bir davanın hâkimden alınmamasını sağlamalıdır. İzin verilebilir çekilme gerekçeleri ile çekilme usulü, kanunla veya mahkeme kurallarıyla düzenlenmelidir.
3. Davaların tevzi ve tahsis edilmesine yardımcı olmak ve bunu kolaylaştırmak amacıyla; bir hâkimin, ilk atandığında ve sonrasında her yıl, her türlü üyelik, kurum dışı çalışmalar ve diğer mali olmayan çıkarlarını mahkemeye beyan etmesini ve mevcut veya muhtemel çıkar çatışmalarını belirtmesini gerektiren bir sistem kurulmalıdır.
4. Hâkimin, mahkeme önündeki bir konuda, makul bir kişi tarafından adil ve nesnel olabilmesinin sorgulanmasına yol açabilecek nitelikte mevcut veya muhtemel çıkar çatışmalarını davanın taraflarına ve yasal temsilcilerine beyan etmesini sağlamalı ve böylelikle tarafların ve yasal temsilcilerinin hâkimin yargılama sürecinden çekilmesini talep etmelerine imkân tanınmalıdır.

İlke 6

Yargı, adaletin gerçekleştirilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.

Yargı görevlerinin ifasında ve adaletin gerçekleştirilmesinde şeffaflığın görünürlüğü ve gerçekliği vazgeçilmez önem taşıdığından, yargı:

1. Hâkimin, vakaları, kanunları ve kararını haklı kılan hukuki gerekçeleri hükmünde anlaşılır bir dille belirtmesini gerekli kılmalıdır.
2. Mahkeme kayıtlarına kolay erişimi ve bilgilere çabuk ulaşmayı sağlayacak bir mahkeme kalemını hazır bulundurmalıdır.
3. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin kanunlara tabi olarak; henüz delil olarak kabul edilmemiş yazılı ifadeler ve benzeri delil niteliğindeki belgeler dışında, gerekçeli kararlar, dilekçeler, talepler ve deliller dâhil olmak üzere, hem görülmekte olan hem de sonuçlanan yargılama

süreçlerine ilişkin bilgilerin kamu erişimine açık olmasını sağlayan sistemleri kurmalıdır.

4. Mahkemenin iş yükü istatistikleri ve dava temizlenme oranlarına ilişkin bilgileri düzenli olarak yayınlamalıdır.
5. Dava giderlerinin tahsili ve bütçe ödeneklerinin kullanımı gibi bütçeyle ilgili verilere ilişkin bilgilerin kamuya açık olmasını sağlamalıdır.

İlke 7

Yargı, idarenin yaptığı gözaltı konusunda denetim yetkisine sahip olmalıdır.

Kişilerin kanunsuz veya insanlık dışı biçimde hürriyetinden mahrum bırakılması hukukun üstünlüğü, adaletin adil ve açık biçimde yönetimi ve adil yargılama ilkesine aykırı olduğundan, yargı:

1. İdare veya yürütmenin yaptığı gözaltılar üzerinde yargı mensuplarının bağımsız denetiminin sağlanması için, yapılandırılmış cezaevi ziyaretleri sistemi kurmalıdır²⁴.
2. İdare veya yürütmenin gözaltına aldığı kişilerin zamanında mahkeme huzuruna getirilmesini ve yetkili makamların böyle bir gözaltının sebeplerini ve hukuki gerekçesini mahkemeye açıklamasını gerekli kılmalıdır.
3. Yetkili makamlar, böyle bir gözaltı için yeterli olgusal ve hukuki gerekçe gösteremezse, idare veya yürütme tarafından gözaltına alınan kişilerin salıverilmesini emretmelidir.

İlke 8

Yargı, üst derece/temyiz mahkemesi kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını sağlamalıdır.

Hukukun ve hukuki ilkelerin tutarlı biçimde yorumlanması, adaletin adil yönetiminin temel bileşeni olduğundan, yargı:

1. Resmi internet sitesinde yayınlanması da dâhil olmak üzere, yeni kanunlar ile üst derece ve temyiz mahkemesi kararlarını içeren ilgili

²⁴ “İdare veya yürütmenin yaptığı gözaltılar”, genellikle kamu güvenliği, göçmenlik veya akıl sağlığı kanunları kapsamında, bir bireyin devlet tarafından yargılamasız tutuklanması ve gözaltına alınmasıdır.

bilgilere, mahkeme kullanıcılarının daha kolay ulaşmasını sağlayacak usuller tesis etmelidir.

2. Temyiz ve üst derece mahkeme kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını sağlayacak usuller tesis etmelidir.
3. Mahkeme kararları ile mevzuat metinlerini, bunun yanı sıra hukuk dergilerinde ve akademik hukuk dergilerindeki bilimsel makaleleri içeren, kamu erişimine açık veri tabanı oluşturmalıdır.

İlke 9

Yargı, yargı sürecine ilişkin öğrencilere yönelik programları desteklemelidir.

Hukukun üstünlüğü ve yargının görevine duyulan saygıyı artırmak ve pekiştirmek, önemli hukuk ilkeleri ile birey haklarının nesiller boyunca anlaşılmasına bağlı olduğundan, yargı:

1. Hukuk profesyonelleri ve yükseköğretim kurumlarıyla birlikte, öğrencilerin organize edilmiş mahkeme ziyaretlerini, hâkimlerin derslere girmesini ve yargı usullerinin aktif olarak öğretilmesini içeren düzenli öğrenci katılım programları tesis etmelidir.

İlke 10

Yargı, adalet sisteminin rolü hakkında halkı eğitmek üzere tasarlanmış halka ulaşım programları başlatmalı ve/veya desteklemelidir.

Halkın yargı sistemi ile yargının ahlâki otoritesi ve dürüstlüğüne güvenmesi, yargı sürecini anlamasına bağlı olduğundan, yargı:

1. Mahkeme kullanıcılarının, yaşadıkları sorunlar hakkında yargı ile ilişki kurmasına imkân tanıyan, halk toplantıları dâhil olmak üzere, halka ulaşım programları tesis etmelidir²⁵.
2. Yargının işleyişi, toplum yaşamındaki rolü ve yargı süreçleri hakkında bilgileri yaygınlaştırmak için radyo ve televizyon programlarına katılmalıdır.

²⁵ “Halk toplantısı” belediye binası, okul binası veya başka herhangi uygun bir yerde toplumun üyeleriyle yapılan toplantıdır.

3. Tutuklama, gözaltı, kefalet, ceza ve hukuk yargılama usulleri hakkında temel bilgiler ile suç mağdurları, tanıklar ve diğer mahkeme kullanıcıları için faydalı iletişim bilgileri sağlayan kısa, açıkça yazılmış ve kolay anlaşılır kitapçıklar ve diğer materyalleri, internet de dâhil olmak üzere, yayınlamalıdır.

İlke 11

Yargı, yargı kararları dâhil olmak üzere yargının işlemleri hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik meşru işlevini ifa edebilmesi için medyaya uygun yardım ve erişim sağlamalıdır.

Medya, halkın adalet yönetimi hakkında bilgi ve görüş edindiği birincil kaynak olduğundan, yargı:

1. Yargı işlemleri hakkında haber yapılmasını kolaylaştırmak üzere, medya temsilcileriyle ilişki kuracak, gazetecilerden gelen talepleri yanıtlayacak ve yönetecek, basın bültenleri yayınlayacak ve genel olarak yargı kararları ile hukuki konular hakkında doğru bilgiler sağlayacak basın veya halkla ilişkiler bürosu kurmalıdır. Bu büro, yakın zamanda görülecek davaların takvimini sağlamalı, medyanın doğru haber yapmasına yardım etmeli ve halkın yargı hakkındaki anlayışını geliştirecek medya kampanyaları planlamalıdır.
2. Gazeteciler için mahkeme yapısı, mahkeme usulleri, mahkeme bilgilerine erişim yöntemleri ve hukuki konular hakkında temel bilgileri içeren eğitim sağlayarak, medya ve yargı arasında güven tesis eden bir program oluşturmalıdır.

İlke 12

Yargı, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyetini değerlendirmeli ve bu yolla adaletin kalitesini yükseltmek için çaba göstermelidir.

Adalet yönetimine ilişkin halkın güveninin sürmesi, adaletin kalitesine bağlı olduğundan, yargı:

1. Mahkeme kullanıcılarının yargı mensupları ve mahkeme personeli hakkında şikâyetlerini almak, incelemek ve uygun olduğu hallerde ilgili disiplin organına iletmek üzere, her mahkemede hâkimler, avukatlar ve vatandaşlardan oluşan bir Kamu Şikâyetleri Kurulu oluşturmalıdır.

2. Her mahkeme binasına, halkın yargı mensupları, mahkeme personeli veya mahkeme usulleri hakkında isimsiz şikâyetlerini dahi sunabileceği kamu şikâyet kutuları koymalıdır.
3. Her mahkemenin başyargıcı ve/veya yazı işleri müdürünün, şikâyetler için “açık kapı” politikası uygulamasını sağlamalıdır.
4. Mahkeme personeli için düzenli performans değerlendirmesi yapmalıdır.
5. Her mahkemede Mahkeme Kullanıcıları Kurulu kurmalıdır.
6. Sistemsel zorlukları veya zayıflıkları tespit etmek için mahkeme kullanıcıları ve diğer paydaşlar ile görüşme ve onlara anket yapmaya yönelik bir sistem kurmalıdır.
7. Davaların zamanında sonuçlandırılmasını sağlamak üzere, hâkimler ve mahkeme personelinin düzenli dava denetimi yapmalarını zorunlu kılmalıdır²⁶.
8. Hâkimler ve mahkeme personelinin, mahkeme kullanıcılarının şikâyetlerini düzenli olarak incelemesi, analiz etmesi ve gerektiğinde bu şikâyetlere cevap hazırlamasını içeren bir program oluşturmalıdır.
9. Habersiz mahkeme denetimleri programı uygulamalıdır.
10. Kendi performansının akademik çevre tarafından eleştirel olarak değerlendirilmesini cesaretlendirmelidir.
11. Halkın olumsuz algılarını düzeltmek ve bu tür algılara yol açan yargı sürecindeki verimsizlikleri veya diğer engelleri ortadan kaldırmak için tasarlanmış sistem genelinde kapsamlı bir strateji oluşturmalıdır.
12. Adalet sisteminin işleyişinin geliştirilmesinde karşılaşılan zorlukları ve alınan tedbirleri içeren yıllık faaliyet raporu yayınlamalıdır.

²⁶ “Dava denetimi” gecikmenin meydana geldiği yargılama işlemlerinin aşamalarının tespit edilmesi amacıyla hukuk, ceza veya kanun yolu usulüne ilişkin kanunlar uyarınca dava kaydının incelenmesidir.

İlke 13

Hâkimlerin atanma süreci şeffaf olmalıdır.

Yetkin, bağımsız ve tarafsız hâkimler, halkın adalet yönetimine güvenmesini ve bu güvenin sürmesini sağlamak için vazgeçilmez önem taşıdığından, yargı:

1. Hâkimlik başvurularını ve/veya hâkimliğe aday göstermeleri almak ve incelemek için, geniş mesleki ve sivil toplum temsiline dayanan bağımsız bir organ oluşturmalıdır.
2. Yüksek hâkimlik de dâhil olmak üzere; bu tür görevlerde adaylardan istenen niteliklere ilişkin bilgilerle birlikte yargıdaki tüm boş kadroların ilan edilmesini gerekli kılmalıdır.
3. Boş hâkimlik kadroları ile bu görevlere başvuran adayların veya aday gösterilenlerin listesinin yayınlanmasını gerekli kılmalıdır.
4. Kişileri hâkimliğe atayan veya aday gösteren sorumlu organın adaylarla yaptığı mülakatları halkın ve medyanın izlemesine imkân sağlayan usulleri yürürlüğe koymalıdır.
5. Toplumdaki çeşitliliği yansıtan, liyakate dayalı işe alım ve terfi süreci oluşturmalıdır.
6. Hâkimlerin acil bir durumda veya düzenli yer değişikliği nedeniyle görev yerlerinden tayin edilmesini düzenleyen usulleri yürürlüğe koymalıdır.

İlke 14

Yargı, hâkimlerin etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetlere şeffaf biçimde karşılık vermelidir.

Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'nde belirtilen yargının temel değerlerine adanmışlık, halkın adalet yönetimine duyduğu güveni artırmanın temel bileşeni olduğundan, yargı:

1. Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ni dikkate alarak, yargı mensupları için mesleki ve etik davranış kuralları veya standartları geliştirmeli ve yürürlüğe koymalıdır.
2. Her hâkime, mesleki ve etik ilkelerin yazılı bir nüshasının ve yorumlar gibi ilgili diğer materyallerin verilmesini sağlamalıdır.

3. Yargı etiği ilkelerini, yazılı yayınlar veya internet yoluyla toplumda yaygınlaştırmalıdır.
4. Öngörülen davranışın uygunluğu hakkında hâkimlerin bireysel olarak tavsiye alabileceği bir mekanizma veya usul oluşturmalıdır.
5. Gerektiğinde bağımsız disiplin organına sevk etmek dâhil, yargı mensuplarının etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetleri almak, incelemek ve uygun işlemi yapmak üzere meslek mensubu olmayanların da yeterince temsil edildiği bağımsız bir mekanizma veya usul oluşturmalıdır.
6. Yargı etiğine ilişkin ders programları veya modüller geliştirmeli ve hâkimlerin ilk eğitiminde bunları zorunlu kılmalıdır.
7. Yargı mensuplarının, mal varlıklarını ve mali yükümlülüklerini düzenli olarak beyan etmelerini gerektiren usuller yürürlüğe koymalıdır.

İlke 15

Hâkimlerin disiplin süreci şeffaf olmalıdır.

Hâkimlerin davranışlarından dolayı hesap vermekten korunmasına yol açacak şekilde tasarlanmış kapalı veya şeffaflıktan yoksun disiplin süreçleri, halkın yargı süreçlerinin dürüstlüğüne duyduğu güveni sarstığından, yargı:

1. Disiplin yaptırımlarına yol açabilecek davranışları tanımlamalıdır.
2. Mesleki yeterliliği konusunda hâkimin şikâyet edilmesine ilişkin bir usul oluşturmalı ve yayınlamalıdır.
3. Mesleki yeterliliği konusunda hâkime yönelik şikâyetleri almak, bu tür şikâyetleri soruşturmak ve gerektiğinde bağımsız disiplin organına sevk etmek dâhil olmak üzere hangi işlemin yapılacağına karar vermek için, meslek mensubu olmayanların da temsil edildiği bir bağımsız soruşturma organı oluşturmalıdır.
4. Hâkimleri görevden alma yetkisine sahip, meslek mensubu olmayanların da temsil edildiği bağımsız bir disiplin organı kurmalıdır. Görevden alınması istenen hâkim bu organ huzurunda, yasal temsil, mevcut yargı etiği standartlarına göre yapılmış soruşturma ve bu soruşturmanın hızlıca sonuçlandırılması dâhil olmak üzere tam savunma hakkına sahip olmalıdır. Görevden alma kararı verilmesi durumunda, hâkim uygun bir mahkemeye veya divana kanun yolu başvurusunda bulunma hakkına sahiptir.

5. Soruşturmanın gidişatı hakkında, şikâyetçinin bilgilendirilmesini sağlayan usuller oluşturmalıdır.
6. Hâkime yönelik yaptırımla sonuçlanan disiplin sürecinde kesinleşmiş kararın yayınlanmasını veya sair şekilde alenileştirilmesini sağlamalıdır.

AÇIKLAYICI NOT

Şeffaflık, yargı sürecinin temel bir unsurudur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi «Herkes, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir eşitlikle davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve kamuya açık olarak görülmesi hakkına sahiptir» hükmünü içermektedir. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ise adil ve kamuya açık duruşma hakkını teyit ederek, demokratik bir toplumdaki genel ahlak, kamu düzeni (*ordre public*) veya ulusal güvenlik nedeniyle ya da tarafların özel yaşamlarına ilişkin menfaatlerinin gerektirmesi halinde veya aleniliğin adaletin gerçekleştirilmesinde zarar verebileceği özel koşullarda ve mahkemenin kesinlikle gerekli gördüğü ölçüde, basın ve halkın, duruşmalardan tamamen veya kısmen çıkarılabileceği hükmünü taşır. Öte yandan Sözleşme bir ceza davasında veya hukuk davasında verilen hükmün, aile uyuşmazlıkları veya çocuğun velayeti ile ilgili davalar ya da çocukların menfaati aksini gerektirdiği durumlar dışında aleni olarak tefhim edileceğini belirtir.

BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri'nde belirtilen yargı bağımsızlığı ilkesi, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'nde yer alan yargının hesap verebilirliği ilkesi ile tamamlanmıştır. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi tarafından kabul edilen Görüşleri özetleyen ve düzenleyen Hâkimlerin Magna Carta'sı; hızlı, etkili ve ekonomik uyuşmazlık çözümüne erişim ile adil ve kamuya açık duruşmaya dayalı, makul bir süre içinde aleni olarak tefhim edilen gerekçeli kararların önemini vurgulamaktadır. Avrupa Konseyi'nin himayesinde Slovenya'da toplanan Avrupa Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı, “Yüksek Mahkeme: Alenilik, Görünürlük ve Şeffaflık” hakkında bir demeç hazırlamıştır. Bu demeç, “çağdaş toplumun adalete ilişkin beklentilerini karşılama gereğini” tanımış ve mahkemelerin “açıklık ve duyarlılık göstermesi”nin önemini vurgulamıştır. Demeç, “açık ve kolay anlaşılır gerekçelendirmeye dayanan” yargı kararlarının kamu tarafından erişilebilir olması; hâkimlerin atanma sürecinin şeffaf olması, yüksek mahkemenin “hukuk devletinde adalet sorunlarının daha iyi bilinir hale getirilmesi amacıyla toplumdaki demokratik tartışmaya katılması” gerektiğini kaydetmiş; demokraside yüksek mahkemenin eğitsel rolü açısından yargı ve medya arasındaki ilişkinin önemini vurgulamıştır.

İnsan hakları ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir devlette, şeffaflık ilkesinin yargının temel bir unsuru olduğunu kaydederek kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiğini belirten Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Türk Yargıtayı'nın talebiyle, yargıda şeffaflık bildirgesi taslağının hazırlanması

çalışmalarına 2013 yılının ilk aylarında başlamıştır. BM Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü tarafından hazırlanan taslak, ilk olarak Asya-Pasifik Bölgesi Yüksek Mahkeme Başkanlarının görüşlerine sunulmuş, onlardan alınan yorum ve öneriler ışığında düzenlenmiştir.

Asya-Pasifik Bölgesi Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı

Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Ofisi Mukim Temsilcisi'nin davetleriyle, Asya-Pasifik Bölgesinden 12 ülkenin Yüksek Mahkeme Başkanları ve/veya Yüksek Yargıçları, Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay daire başkanlarıyla birlikte, yargıda şeffaflığın güvence altına alınmasında en iyi uygulamalar ve öğrenilen dersler hakkında karşılıklı deneyim ve bilgi alışverişi yapmak için, yargıda şeffaflık kavramının çok yönlü temel unsurlarını belirlemek ve yargıda şeffaflık hakkında ayrıntılı bir beyan hazırlanmasını değerlendirmek amacıyla Kasım 2013'te İstanbul Çırağan Sarayı'nda bir araya gelmişlerdir. Bölgenin diğer üç ülkesinden seçilen dört uzman moderatör olarak onlara destek olmuştur.

Katılan Yüksek Mahkeme Başkanları ve Yüksek Yargıçları: **Abdul Salam Azimi**, Afganistan Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Ramiz Rzayev**, Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Farid Madatli**, Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Uluslararası İlişkiler Daire Başkanı; **Hassan Arif Sheikh**, Bangladeş Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Konstantin Kublashvili**, Gürcistan Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Vasil Mshvenierdze**, Gürcistan Mtskheta Federal Mahkeme Başkanı; **Roki Panjaitan**, Endonezya Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Feruza Zulumbekovna Djamasheva**, Kırgızistan Issyk-Kol Bölgesi Yüksek Mahkeme Başkanı; **Tun Arifin bin Zakaria**, Malezya Federal Mahkeme Başkanı; **Mohd Aizuddin bin Zolkeply**, Malezya Federal Mahkemesi Uluslararası İlişkiler Daire Başkanı; **Gotovdorj Tsagaantsooj**, Moğolistan Yüksek Mahkemesi Başkan Yardımcısı; **Dolgorüren Namjil**, Moğolistan Yüksek Mahkemesi Uluslararası İlişkiler Daire Başkanı; **Tha Htay**, Myanmar Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Damodar Prasad Sharma**, Nepal Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Bharat Bahadur**, Nepal Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Lohit Chandra Chah**, Nepal Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Kulratna Bhurtel**, Nepal Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Ramesh Prasad Rijal**, Nepal Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Eakachai Chinnapongse**, Tayland Yüksek Mahkemesi Başkan Yardımcısı; **Soopanit Chinnawat**, Tayland Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Supachart Thinpangnga**, Tayland Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Bui Ngoc Hoa**, Vietnam Yüksek Halk Mahkemesi Başkan Yardımcısı; **Huu Quan Tran**,

Vietnam Ha Nam Eyaleti Yüksek Halk Mahkemesi Başkanı; **Chu Trung Dung** ve Vietnam Yüksek Halk Mahkemesi Uluslararası İşbirliği Daire Başkanı **Ha Tuan Hiep**.

Moderatörlük görevini yürüten uzmanlar: **Yüksek Yargıç John Dowd**, Uluslararası Hukukçular Komisyonu Başkan Yardımcısı, Cenevre (Avustralya); **Malathi Das**, Asya-Pasifik Barolar Birliği Başkanı (Singapur); **Dato' Param Cumaraswamy**, BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı eski Özel Raportörü (Malezya) ve **Nihal Jayawickrama**, BM Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü (Sri Lanka).

Konferansın açılış oturumunda konuşan BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı Özel Raportörü **Gabriela Knaul**, toplantının hedeflediği sonuç olan yargıda şeffaflığa ilişkin kapsamlı bir beyanın, dünyada bazı yargı sistemlerinde yürütülmekte olan yargıda reform girişimlerine değerli katkılar sağlayacağını ifade etmiştir. Üç gün süren konferansın sonunda katılımcılar, Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi'ni kabul etmiştir. İstanbul Bildirgesi adalet yönetiminde şeffaflığa ilişkin ilkeleri içeren kapsamlı ilk beyan olmuştur.

Balkan Bölgesi Yüksek Mahkeme Başkanları Konferansı

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti Bursa'da 2016 yılının Haziran ayında düzenlenen üç günlük konferansta, Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi, Balkan Cumhuriyetlerinin Yüksek Mahkeme Başkanları ve Yüksek Yargıçları'na sunulmuş, gözden geçirilmiş ve değişiklik yapılmaksızın kabul edilmiştir.

Katılan Yüksek Mahkeme Başkanları ve Yüksek Yargıçları: **Xhezair Zaganjori**, Arnavutluk Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Charalambos Macheras**, Yunanistan Yüksek Mahkemesi Üyesi; **Fejzullah Hasani**, Kosova²⁷ Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Elena Gosheva**, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı ve **Vesna Medenica**, Karadağ Yüksek Mahkemesi Başkanı. Türkiye Cumhuriyeti'nden katılanlar: İsmail Rüştü Cirit, Yargıtay Başkanı; **Zerrin Güngör**, Danıştay Başkanı; **Abdullah Arslan**, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkanı ve **Ahmet Zeki Liman**, Askeri Yargıtay Başkanı. Moderatörlük görevini yürüten uzmanlar: **Dato' Param Cumaraswamy**, BM Yargıçların ve Avukatların Bağımsızlığı eski Özel Raportörü (Malezya); ve **Nihal Jayawickrama**, BM Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü (Sri Lanka).

²⁷ Kosova'ya atf, 1244 (1999) sayılı Güvenlik Konseyi Kararı bağlamında anlaşılmalıdır.

Uluslararası Uzmanlar Grubu Toplantısı

Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi'nin Uygulanması için Taslak Eylem Planı hazırlamak üzere Ekim 2017'de Ankara'da bir uluslararası uzmanlar grubu toplantısı yapılmıştır. Toplantıya katılan uzmanlar: **Yüksek Yargıç John Dowd** (Avustralya); **Yüksek Yargıç Shiranee Tilakawardane** (Sri Lanka); **Yüksek Yargıç Kashim Zannah** (Nijerya); **Jeffrey A. Apperson** (ABD); **Michael Buenger** (ABD); **Wojciech Postulski** (Polonya) ve **Dr. Nihal Jayawickrama** (Sri Lanka). Yargıtay'dan katılanlar: **İsmail Rüştü Cirit**, Yargıtay Başkanı; **Fahri Akçin**, Daire Başkanı; **Ahmet Er**, Daire Başkanı; **Seracettin Göktaş**, Daire Başkanı ve **Dr. Mustafa Saldırım**, Genel Sekreter Yardımcısı. Toplantı'dan sonra taslak Eylem Planı geliştirilmiştir. Dokümanın nihai taslağı, Nisan 2018'de Viyana'da yapılan Yargıda Dürüstlük Küresel Ağı'nın Yüksek Düzeyli Açılış Oturumu'nda Yargıtay Başkanı **Sayın İsmail Rüştü Cirit** tarafından sunulmuş ve metin tüm katılımcılara dağıtılmıştır.

Kuzey ve Güney Amerika, Karayipler, Avrupa, Afrika, Asya ve Pasifik Yüksek Mahkeme Başkanları Nihai Konferansı

Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanı **İsmail Rüştü Cirit** ve UNDP Türkiye Mukim Temsilcisi **Irena Vojackova-Sollorano**'nun davetleriyle, beş kıtadan otuz ülkenin Yüksek Mahkeme Başkanları ve Yüksek Yargıçları ile Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Daire Başkanları, uluslararası, bölgesel ve ulusal kuruluşların temsilcileri, Ekim 2018'de İstanbul Bildirgesi'nin Etkili Biçimde Uygulanması için Tedbirleri gözden geçirmek ve kabul etmek amacıyla İstanbul'da toplanmıştır.

Katılan Yüksek Mahkeme Başkanları ve Yüksek Yargıçları: **Said Yousuf Halem**, Afganistan Yüksek Mahkemesi Başkanı; **John Dowd**, Avustralya-Yeni Güney Galler Yüksek Mahkemesi Emekli Yüksek Yargıç; **Gerhard Kuras**, Avusturya Yüksek Mahkemesi Sekizinci Hukuk Dairesi Başkanı; **Ramiz Rzayev**, Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Syed Mahmud Hossain**, Bangladeş Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Md Zakir Hossain**, Bangladeş Bölge Mahkemesi Yüksek Yargıç; **Ria Mortier**, Belçika Yüksek Mahkemesi Başsavcısı; **Kenneth A. Benjamin**, Belize Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Sandra Oxner**, Emekli Yüksek Yargıç ve Kurucu Başkan, Milletler Topluluğu Yargı Eğitimi Enstitüsü, Kanada; **Maricela Sosa Ravelo**, Küba Yüksek Halk Mahkemesi Başkan Yardımcısı; **Vasil Roinishvili**, Gürcistan Yüksek Mahkemesi Başkanvekili; **Arun Kumar Mishra**, Hindistan Yüksek Mahkemesi Yüksek Yargıç; **Peter Charleton**, İrlanda Yüksek Mahkemesi Yüksek Yargıç; **Madiyar Balken**, Kazakistan Yüksek Mahkemesi Yüksek

Yargıcı; **Enock Chacha Mwita**, Kenya Yüksek Mahkemesi Yüksek Yargıcı; **Melis Tagaev**, Kırgızistan Issyk-Kol Bölgesi Mahkemesi Başkanı; **Jean Daoud Fahed**, Lübnan Yargıtay Birinci Başkanı; **Atartseteg Lkhundev**, Moğolistan Yüksek Mahkemesi Yüksek Yargıcı; **Essaid Saadaoui**, Fas Yargıtay Ticaret Dairesi Başkanı; **Malika Ibnou Zahir**, Fas Yargıtay İş ve Sosyal Güvenlik Dairesi Başkanı; **Myint Thein**, Myanmar Magwe Bölgesi Yüksek Mahkemesi Yüksek Yargıcı; **Anil Kumar Sinha**, Nepal Yüksek Mahkemesi Yüksek Yargıcı; **Kashim Zannah**, Nijerya Borno Eyaleti Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Masoud Mohamed Alameri**, Katar Yüksek Mahkeme Başkanı ve Yüksek Yargı Konseyi Başkanı; **Shiranee Tilakawardane**, Sri Lanka Yüksek Mahkemesi Emekli Yüksek Yargıcı; **Haider Ahmad Daffalla**, Sudan Yüksek Mahkemesi Başkanı; **Mohamed Ahmed Ibrahim Hussein**, Sudan Yüksek Yargıcı; **Badereldien Mohamed Ahmed Nimir**, Sudan Yüksek Yargıcı ve Yüksek Mahkeme Başkanlığı Direktör Yardımcısı; **Gulzor Mukhabbat**, Tacikistan Anayasa Mahkemesi Yüksek Yargıcı; **Slaikate Wattanapan**, Tayland Yüksek Mahkemesi Başkanvekili; **Zerrin Güngör**, Türkiye Cumhuriyeti Danıştay Başkanı; **Engin Yıldırım**, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanvekili; **Richard G. Stearns**, Yüksek Yargıç, Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Yargı İlişkileri Yargı Konferansı Komitesi; **Mumin Karimoviç Astanov**, Özbekistan Yüksek Mahkemesi İdari İşler Başkanvekili ve **Maikel Jose Moreno Perez**, Venezuela Yüksek Mahkemesi Başkanı.

Katılan Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı Daire Başkanları ve Yüksek Yargıçları: **İsmail Rüştü Cirit**, Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanı; **Mehmet Akarca**, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı; **Abdulhalik Yıldız**, Yargıtay Birinci Başkan Vekili; **Ahmet Özgan**, 11.Hukuk Dairesi Başkanı; **Hüseyin Eken**, 11.Ceza Dairesi Başkanı; **Erdoğan Buyurgan**, 5. Hukuk Dairesi Başkanı; **H. Nesrin Yılmazcan**, 14. Hukuk Dairesi Başkanı; **Muammer Öztürk**, 15. Hukuk Dairesi Başkanı; Ömer Uğur Gençcan, 2. Hukuk Dairesi Başkanı; **A. Şahabattin Sertkaya**, 17. Hukuk Dairesi Başkanı; **Erkan Öztürk**, 6. Ceza Dairesi Başkanı; **İbrahim Şahbaz**, 4. Ceza Dairesi Başkanı; **Haydar Metiner**, 8. Ceza Dairesi Başkanı; **Sadık Demircioğlu**, 4. Hukuk Dairesi Başkanı; **Ramazan Özkepir**, 19. Ceza Dairesi Başkanı, **Ali Seçkin Togay**, 1. Hukuk Dairesi Başkanı; İlmettin Köklü, 20. Ceza Dairesi Başkanı; **Mustafa Şahin**, 1. Ceza Dairesi Başkanı; **Methiye Şebnem Günaydin**, 3. Ceza Dairesi Başkanı; **Hüsnü Uğurlu**, 10. Ceza Dairesi Başkanı; **Mehmet Çamur**, 9. Hukuk Dairesi Başkanı; **Fahri Akçin**, 8. Hukuk Dairesi Başkanı; **Mete Duman**, 3. Hukuk Dairesi Başkanı; **Mehmet Berber**, 15. Ceza Dairesi

Başkanı; **Şakir Aktı**, 5. Ceza Dairesi Başkanı; **Faruk Gök**, 23. Hukuk Dairesi Başkanı; **Burhan Karaloğlu**, 9. Ceza Dairesi Başkanı; **Vuslat Dirim**, 13. Ceza Dairesi Başkanı; **Ahmet Er**, 12. Ceza Dairesi Başkanı; **Mustafa Kemal Semercioğlu**, 17. Ceza Dairesi Başkanı; **Halil Özdemir**, 10. Hukuk Dairesi Başkanı; **Seracettin Gökteş**, 22. Hukuk Dairesi Başkanı; **Eyüp Yeşil**, 16. Ceza Dairesi Başkanı; **Ali Selman Erkuş**, 13. Hukuk Dairesi Başkanı; **Ayhan Tuncal**, 12. Hukuk Dairesi Başkanı; **Mehmet Bülent Selçuk**, 19. Hukuk Dairesi Başkanı; ve **Haydar Sami Kuzu**, 2. Ceza Dairesi Başkanı.

Destek olan Yüksek Mahkeme Başkanları ve Yüksek Yargıçlar: **Farid Madatli**, Azerbaycan Yüksek Mahkemesi Uluslararası İlişkiler Daire Başkanı; **Luis Alberto Amoros Nunez**, Küba Büyükelçisi; **Ahmad Alkuwari**, Katar Yüksek Yargı Konseyi Başkanlığı Müsteşar Yardımcısı; **Omar Ganim Mohamed**, Katar Yüksek Yargı Konseyi Uluslararası İşbirliği Birimi Direktörü; **Mohammed Almalki**, Katar Yüksek Yargı Konseyi Koordinasyon ve Takip Daire Başkanı; **Komtharnongchai Chiphairojn**, Tayland Yüksek Mahkemesi Müsteşar Yardımcısı; **Jaiber Isaac Nunez Jimenez**, Venezuela Yüksek Mahkemesi Başkanın Hukuk Danışmanı; and **Julio César Zamora**, Venezuela Yüksek Mahkemesi Bilgi ve İletişim Daire Başkanı.

Uluslararası, bölgesel ve ulusal kuruluş temsilcileri: **Nihal Jayawickrama**, BM Yargıda Dürüstlük Grubu Koordinatörü; **Sophio Gelashvili**, Avrupa Konseyi Yargı Sektörü Reformu Birimi Başkanı; **Michael Ingledow**, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi Başkanı; **Liviana Zorzi**, Program Analisti, Yönetişim ve Barış İnşası Ekibi, UNDP Bangkok Bölge Merkezi ve **Jeffrey Apperson**, Başkan Yardımcısı, Devlet Mahkemeleri Ulusal Merkezi Başkanvekili, ABD.

UNDP Türkiye temsilcileri: **Irena Vojackova-Sollorano**, Mukim Koordinatör; **Sukhrob Khojimatov**, Ülke Direktörü Yardımcısı; **Seher Alacacı Arner**, Mukim Temsilci Yardımcısı (Program); **Sezin Üskent**, Kapsayıcı ve Demokratik Yönetişim Portföy Yöneticisi; Nazlı Ersoy, Proje Asistanı.

Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı Proje Ekibi: **Dr. Mustafa Saldırım**, Proje Yöneticisi, Hâkim, Genel Sekreter Yardımcısı; **Gülşah Sibel Akbulut**, Hâkim; **Gözde Hülagü**, Proje Uzmanı; **Özlem Karaman**, Proje Koordinatörü; **Seda Dural**, Proje Asistanı; **Cem Şenol**, Proje Asistanı; **Selma Dalkılıç**, Proje Asistanı ve **Nihal Eriş**, Proje Asistanı.

CVK Park Bosphorus Hotel’de 11-12 Ekim 2018 tarihlerinde yapılan konferansta, katılımcılar, Taslak Uygulama Tedbirlerine ilişkin aşağıdaki hususları, eş zamanlı iki yuvarlak masa toplantısında ayrıntılı olarak gözden geçirmiştir:

- (i) Kamuya açık yargılama, mahkeme binalarına erişim, yargı sistemine erişim, çeviri imkânları, davaların tevzii, adaletin gerçekleştirilmesinde şeffaflık, idarenin yaptığı gözaltılar ve kararların yayınlanması (İlkeler 1-8);
- (ii) Öğrencilerin bilgilendirilmesi, halka ulaşım programları, medya ile ilişkiler, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyetinin değerlendirilmesi, hâkimlerin atanması, hâkimler hakkındaki şikâyetler, disiplin süreci (İlkeler 9-15).

Katılımcılar tarafından önerilen değişiklikler genel oturumda değerlendirilmiş ve Uygulama Tedbirlerinin son şekli, moderatör **Nihal Jayawickrama** tarafından sunulmuş, oybirliğiyle ve alkışlarla kabul edilmiştir.

Dolmabahçe Sarayı’nda, 12 Ekim 2018 akşamında, Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselansları **Recep Tayyip Erdoğan**’ın onurlandırdıkları tören ile *Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ve İstanbul Bildirgesi’nin Etkili Biçimde Uygulanması için Tedbirler*, Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanı **Sayın İsmail Rüştü Cirit** tarafından resmen ilan edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu (SÖCAK)

Mayıs 2019 tarihinde, Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu’nun (SÖCAK) yirmi sekizinci oturumu Viyana’da gerçekleştirilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından sunulan “Yargıda şeffaflığın artırılması” (E/CN.15/2019/L.12/Rev.1) başlıklı karar tasarısının kabulü Ekonomik ve Sosyal Konsey’e (EKOSOK) oybirliğiyle tavsiye edilmiştir. Karar tasarısı, diğer hükümlerin yanı sıra:

- (a) Yargıda şeffaflığı sağlamak üzere oluşturulmuş ilkeler ile birlikte, bu ilkelerin etkili biçimde uygulanması için tedbirleri altı yıllık bir süre boyunca geliştiren 37 ülkenin mahkeme başkanları ve kıdemli yargıçlarının ortak çabalarını dikkate alır;
- (b) Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi ile İstanbul Bildirgesi’nin Etkili Biçimde Uygulanması İçin Tedbirler’in, halkın kanunla kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkemece sağlanan adil yargılanma

hakkına duyduğu güveni artırmayı ve güçlendirmeyi amaçladığını kaydeder; ve

(c) Üye devletleri, adalet yönetimi konusunda programlarını ve yasal reformlarını oluştururken, kendi iç hukuk çerçeveleri ve uluslararası yükümlülükleri ile uyumlu olacak şekilde, Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi de dâhil olmak üzere, ilgili bütün iyi uygulamaları ve belgeleri göz önünde bulundurmaya davet eder.

Viyana’da resmi ve gayri resmî toplantıları içeren SÖCAK’ın 2 hafta süren oturumuna katılan Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi ekibi: **Dr.Mustafa Saldırım**, Hâkim, Yargıtay Genel Sekreter Yardımcısı ve Proje Yöneticisi; **Gözde Hülâgü**, Kıdemli Proje Uzmanı; ve **Nihal Eriş**, Proje Uzmanı; Dışişleri Bakanlığı katılımcıları: **Ahmet Muhtar Gün**, Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Viyana Ofisi Nezdindeki Daimi Temsilciliği Büyükelçisi; **Cenk Ünal**, Büyükelçi Yardımcısı; ve **Hüseyin Haçer**, Müsteşar.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (EKOSOK)

23 Temmuz 2019 tarihinde Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, [E/RES/2019/22](#) sayılı “Yargıda şeffaflığın artırılması” kararını oylamasız kabul etmiştir.

İSTANBUL BİLDİRGESİ – KAYNAK KILAVUZ

İlke 1

Yargılama, temel bir ilke olarak, kamuya açık yapılmalıdır.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Madde 14

- (i) Herkes mahkeme ve divan nezdinde eşittir. Herkes, kendisine bir suç yüklenirken ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri belirlenirken, kanunla kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve kamuya açık duruşma hakkına sahiptir. Demokratik bir toplumda ahlâk, kamu düzeni ya da tarafların özel hayatlarındaki menfaati bunu gerektirdiğinde veya mahkemenin görüşüne göre aleniyetin adaletin tecellisine zarar vereceği özel durumların kesinlikle gerektirdiği ölçüde, basın ve kamu kısmen veya tamamen duruşmanın dışında tutulabilir. Ancak, aile uyuşmazlıkları veya çocuğun velayeti ile ilgili davalar ya da çocukların menfaatinin aksini gerektirdiği durumlar hariç olmak üzere, ceza ya da hukuk davalarında verilecek herhangi bir hüküm aleni olarak tefhim edilmelidir.

Ayrıca bakınız: Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi, Madde 26(2); İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Madde 6(1); Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 8(1) ve (5); Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi, Madde 7, 26.

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu tarafından ilân edilen Afrika'da Adil Yargılanma Hakkı ile Adli Yardıma İlişkin Kurallar ve İlkelere göre:

“Herkes hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, davasının kanunla kurulmuş, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve kamuya açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.”

Amerika Birleşik Devletleri

Kamunun yargılama işlemlerine erişim hakkı, Birleşik Devletler Anayasası'nın yanı sıra ortak hukukta da bağımsız bir temele sahiptir. Anayasanın altıncı değişikliği, kamuya açık yargılanma hakkını güvence altına alır. Eyalet mahkemeleri, genel olarak, eyalet anayasalarına dayalı şekilde yargılamalara kamunun erişimine ilişkin anayasal bir hak sağlar.

Federal mahkemeler de bu erişim hakkını kabul etmiştir. Kamunun erişim hakkı, mahkemenin çıkarlarını veya tarafların gizliliğini korumaya odaklanan belirli istisnalarla sınırlıdır. Hem hukuk hem de ceza davalarına kamunun genel erişim hakkı vardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, duruşmaların halka açık olarak yapılmasının AİHS'in 6/1 maddesinde yer alan temel bir ilke olduğunu vurgulamıştır. Adaletin şeffaf bir şekilde yönetilmesinin sağlanmasıyla aleniyet, 6/1 maddesindeki amaca, yani Sözleşmenin kapsamı içinde tüm demokratik toplumların temel ilkelerinden ve güvencelerinden biri olan adil yargılamaya katkı sağlamaktadır. Ancak AİHM'e göre, kamuya açık duruşma yapılması gerekliliği istisnalara tabidir. Bu nedenle, demokratik bir toplumda çocukların veya tarafların özel hayatlarındaki menfaatlerinin gerektirdiği hâller ile ahlâk, kamu düzeni ya da ulusal güvenlik gerekçeleriyle veya mahkemenin görüşüne göre aleniyetin adaletin tecellisine zarar vereceği özel durumların kesinlikle gerektirdiği ölçüde, basın ve kamunun kısmen veya tamamen duruşmaların dışında tutulmasına açıkça izin verilmektedir. Ayrıca madde 6'ya göre, örneğin tanıkların güvenliğini veya gizliliğini korumak ya da adalet arayışında serbest bilgi ve görüş alışverişini teşvik etmek amacıyla yargılamaların kamuya açık yapılmasının bazı durumlarda sınırlandırılması gerekebilir. Her durumda, kamuyu ceza yargılamalarının dışında tutmadan önce ulusal mahkeme, yargılamanın dışında tutmanın kamu çıkarını korumak için gerekli olduğuna ilişkin özel bir tespitte bulunmalı ve gizliliği bu çıkarın korunması gereken ölçüde sınırlandırmalıdır. Bu, yargılamanın gizli yapılması kararının 6. madde kapsamındaki kamuya açık duruşma hakkına uygun olup olmadığı, kamu yararına ilişkin değerlendirmelerin açıklık gerekliliği ile dengeli olup olmadığı, tüm delillerin savunma makamına açıklanıp açıklanmadığı ve yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığı ile ilgilidir.²⁸

AİHM'e göre, taraflardan birinin talebi üzerine duruşmanın kapalı yapılmasına dair karar gerekçeli olmalıdır. Duruşmanın açık yapılmasının sakıncaları başka tedbirlerle giderilebiliyorsa, öncelikle bu tedbirler uygulanmalıdır. Örneğin, bir kısım duruşmaların kapalı yapılması ya da

²⁸ Bakınız *Boshkoski v. North Macedonia*, no. [71034/13](#), § 39, 4 Haziran 2020; *Artemov v. Russia*, no. [14945/03](#), § 102, 3 Nisan 2014; *Welke and Bialek v. Poland*, no. [15924/05](#), § 77, 1 Mart 2011; *Belashev v. Russia*, no. [28617/03](#), § 79-80 ve 83, 4 Aralık 2008; *Doorson v. the Netherlands*, 26 Mart 1996, § 70, Hüküm ve Kararlara ilişkin Raporlar 1996-II; ve *Jasper v. the United Kingdom* [GC], no. [27052/95](#), § 52, 16 Şubat 2000.

sadece sorun doğurabilecek belli kişilerin duruşma salonundan çıkarılması gibi yöntemler düşünülmelidir.²⁹

Danimarka

Danimarka Anayasasının 65. maddesi vatandaşlara doğrudan kamuya açık yargılanma hakkı verir. Bu maddeye göre kamuya açık ve sözlü olarak yapılan yargılamalar “mümkün olan en geniş” şekilde olmalıdır.

Danimarka ayrıca, kapalı oturum yapma kararının kapalı olarak verildiği çift kapalı kapı sistemini de uygulamaktadır. Kapalı oturum sistemi belirli çıkarları korumaya çalışır: Bunlar, düzenli bir yargılama (mahkeme salonunda barış ve düzen, silahların eşitliği, kamunun uygunsuz etkisi olmadan yapılan adil yargılama); genel ahlakın korunması; devletle ilgili çıkarlar (örn. devlet sırları); ilgili tarafların çıkarları (örn. gizlilik, ticari sırlar); halk sağlığı ve güvenliği. Kapalı oturumlar, ilgili tarafların genç yaşta olduğu aile mahkemelerinde ve çocuklara ilişkin ceza yargılamalarında da uygulanmaktadır.

Doğu Karayip Devletleri

Doğu Karayip Yüksek Mahkemesi genel olarak, mahkeme işlemlerinin halka açık olmasını ve bu işlemlerin halka açık olmasının büyük ölçüde yasaklanmamasını gerektiren bir ortak hukuk ilkesi olan “Açık Mahkeme” ilkesine bağlıdır. Doğu Karayip Yüksek Mahkemesi’nde mahkeme salonlarında medya çalışanlarının bulunmasını düzenleyen veya kısıtlayan herhangi bir kural bulunmamaktadır. Genel olarak, mahkeme işlemleri sırasında mahkeme salonlarında fiziksel olarak bulunmalarına izin verilen kişi sayısında herhangi bir sınırlama yoktur. Ancak, Covid-19 salgını nedeniyle Doğu Karayip Yüksek Mahkemesi, hükümet tarafından her üye devlet ve bölgede ilan edilen ilgili sosyal mesafe protokollerine uygun şekilde fiziksel olarak toplantıya katılmasına izin verilen kişi sayısını sınırlamak zorunda kalmıştır. Özellikle mahkeme işlemlerinin birçok tarafı içerdiği durumlarda, 9 üye devlet ve bölgede uzaktan duruşmalar yapılmıştır.

Saint Lucia gibi bazı Doğu Karayip Devletlerindeki Bölge/Sulh Mahkemelerindeki yargılamalara ilişkin olarak, sulh hâkiminin yasa uyarınca yargılamayı gizli olarak yapma veya bir kişiyi mahkeme salonundan çıkarma yetkisi vardır.³⁰

²⁹ Bakınız, Suslov and Batikyan v. Ukraine, no. 56540/14 ve 57252/14, § 124-127, 16 Aralık 2022.

³⁰ Bkz. yakın zamanda yürürlüğe giren Saint Lucia Aile İçi Şiddet Yasasının 49(3) bölümü,

İngiliz Milletler Topluluğu Karayip Anayasaları da kamuya açık duruşma hakkını güvence altına alır, örneğin:

- 1. Trinidad & Tobago** Anayasasının 5(2)(f)(ii) maddesi, kendisine bir suç yüklenen kişinin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil ve kamuya açık olarak yargılanma hakkını güvence altına alır.
- 2. Jamaika** Anayasasının 16(3) maddesi, mahkeme kararının açıklanması da dâhil olmak üzere, her mahkemenin bütün yargılamaları ile kişinin mahkeme veya diğer yetkili merci önündeki medeni haklarının ve yükümlülüklerinin varlığının veya sınırının belirlenmesine ilişkin işlemlerin kamuya açık olarak yapılacağını ifade eder.
- 3. Barbados** Anayasası'nın 18(8) maddesi, tüm tarafların anlaşması dışında, her mahkemenin bütün işlemlerinin ve kararın açıklanması da dâhil olmak üzere, herhangi bir divan önünde medeni hakkın veya yükümlülüğün varlığının veya sınırının belirlenmesine ilişkin işlemlerin kamuya açık olarak yapılacağını ifade eder.
- 4. Bahamalar** Anayasa'sının 20(9) maddesi, mahkeme kararının açıklanması da dâhil olmak üzere, herhangi bir medeni hakkın veya yükümlülüğün varlığının veya sınırının belirlenmesi için herhangi bir mahkemede yapılan bütün yargılamaların kamuya açık olarak yapılacağını ifade eder.

Güney Afrika

1996 tarihli Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasasının 34. maddesine göre:

34. Mahkemelere erişim

Herkes, uyuşmazlığın bir mahkeme veya uygun olduğunda başka bir bağımsız ve tarafsız divan veya forum önünde adil ve kamuya açık duruşmada hukukun uygulanması yoluyla karara bağlanarak çözülmesi hakkına sahiptir.

Hollanda

Covid 19 salgını ve Hollanda hükümetinin kamu görevlilerinin mümkün olduğunca evden çalışmaları gerektiğine ilişkin talebi nedeniyle uzaktan duruşma ve video konferans geçici bir çözüm olarak kullanılmaya başlanmıştır.

2022 tarihli 11 Sayılı Yasa; 2015 tarihli Aile İçi Şiddet Yasasının 26(3) bölümü, 2015 tarihli 27 Sayılı Yasa, Antigua ve Barbuda Yasaları; 2015 tarihli Aile İçi Şiddet Yasasının 26(3) maddesi, 2015 tarihli 7 Sayılı Yasa, Saint Vincent ve Grenadines Yasaları.

İrlanda

İrlanda Anayasası'nın 34.1. maddesi şu şekildedir «Adalet, kanunla kurulmuş mahkemelerde, bu Anayasada belirtilen şekilde atanan hâkimler tarafından ve kanunla öngörülebilecek özel durumlar dışında kamuya açık olarak yerine getirilir.» İrlanda mahkemelerinin kamunun adaletin yerine getirildiğini görmesi için son zamanlarda uyguladığı önemli bir yöntem, İrlanda'nın güneybatısındaki Limerick'te, güneydeki Cork'ta ve batıdaki Galway'de Yüksek Mahkeme oturumları yapmaktır.

Yüksek Mahkeme, medyanın yargılamaları eş zamanlı olarak yayınlamasına ilişkin yasaklayıcı bir emrin bulunduğu yargılamalarda madde 34.1'e uyulmadığına karar vermiştir. Hâkim Keane, “kamunun söz konusu duruşmanın yapıldığı mahkeme salonuna kabul edilmiş kişiler tarafından kendilerine aktarılan bilgilere dayanmak zorunda olması durumunda” madde 34.1'in temelini yok olacak kadar zarar göreceğine karar vermiştir (*Irish Times ve Murphy* [1998] 1 IR 359, 409'da).

2017'de Mahkeme Başkanının gelecekte mahkeme işlemlerinin daha geniş bir şekilde kayda alınmasını sağlayacağı umudunu dile getirmesiyle, kameraların kararların verilmesini kayda alması için Yüksek Mahkemeye girmesine izin verildi. Aynı yıl, Soruşturma Mahkemesi, hâkimin mahkeme önüne gelmiş davaların çözümünde halktan yardım istediği açılış konuşmasının kayda alınmasına izin verdi.

“... Halkın fiili varlığı asla gerekli değildir, fakat kamuoyunda, adalet yönetiminde, halkın kendisi adaletin sağlandığını gelip görebilsin diye mahkemelerin kapılarının açık olması gerekir. Hiçbir şekilde halkın kendilerine açık olan mahkemelerdeki davalarla herhangi bir özel ilgisinin olmasına veya mahkemelerde işi olmasına gerek yoktur. Adalet devletin tüm sakinleri adına halkın içinde sağlanmalıdır.” (Re R Ltd.'de Hâkim Walsh)

“Adalet en iyi şekilde, yargı sürecinin irdelenebileceği açık bir mahkemede sağlanır. Demokratik bir toplumda adalet sadece yerine getirilmemeli, yerine getirildiği de görülmelidir. Ancak bu şekilde, halkın demokratik bir devletin işleyişi için çok önemli olan hukukun üstünlüğüne saygısı ve adaletin yerine getirilmesine olan güveni korunabilir.” (Hamilton CJ, *Irish Times Ltd - İrlanda davasında*).

“Mahkemeler kapılarını açık tutmakla yükümlüdür. Mahkemenin düzgün şekilde yürüyen duruşmaya tüm gelenleri kabul etmesi anlamında “halkın katılımı” teorik olarak mümkün olabilir. Ancak deneyimler bu teorik

uygulamanın son derece nadir olduğunu göstermektedir. Halk mahkemeye katılabilir ve katılır. Her taraftan tanıklar ve onların aile üyeleri hazır bulunur. Basın, radyo ve televizyon olayların sadece bir kısmını yayınlarken davaya profesyonel bir ilgi gösterir.” (*MARA (Nijerya) - Adalet Bakanı* davasında Hâkim Charleton).

Bazı durumlarda, kamunun açık erişimine izin verilen bir yargılamanın devam etmesi istenmez. Bu nedenle, bu genel ilkeye bazı istisnalar tanınmıştır. Çeşitli nedenlerle, en yaygın olarak dava taraflarının kimliğini korumak için bazı duruşmalar gizli olarak yapılır. Bu durum, genellikle aile hukukuna ilişkin davalarla ilişkilendirilir.

2013 tarihli Mahkemeler ve Medeni Kanuna ilişkin Yasanın (Çeşitli Hükümler) 5. bölümü ile değiştirilen 2004 tarihli Medeni Yükümlülük ve Mahkemeler Kanununun (Çeşitli Hükümler) 40(3) Bölümü, avukatların ve Adalet Bakanı tarafından onaylanan diğer kişilerin, bütün belge ve yazışmalarda tarafların gizliliğinin korunması şartıyla aile davalarına katılmalarına izin verir. Bakan tarafından katılmasına izin verilen kişiler, aile arabulucularını, aile hukuku araştırması yapan kişileri ve Mahkeme Servisi tarafından yargılamaya ilişkin tutanakları hazırlamak üzere görevlendirilen kişileri içerir.

Mevzuatın, yargılamanın gizli oturumla yapılması gerektiğini belirlediği başka durumlar da olmuştur. Bunlar ticari sırlar ile gizli bilgilerin³¹ korunmasını ve mesleki disiplin işlemlerini içerir.³² Ceza hukuku alanında da birkaç istisna vardır. Örneğin, bir mahkeme, “mahkemenin görüşüne göre uygunsuz veya müstehcen nitelikte” olan herhangi bir duruşmadan vatandaşları dışarıda tutma yetkisine sahiptir.³³ Ayrıca bir hâkimin, tüm cinsel suç davalarında mahkeme görevlileri dışındaki tüm kişileri duruşmanın dışında tutması, ancak kararı kamuya açık şekilde vermesi gerekir.³⁴

Kanada

Duruşmanın kamuya açık bir şekilde yapılmasını sağlama görevi devlete aittir ve ilgili tarafların duruşmanın kamuya açık yapılmasına ilişkin herhangi bir talebine bağlı değildir. Halkın talep etmesi hâlinde, hem iç hukukun hem

³¹ Şirketler Hukuku 2014, bölüm 212(9); İflas Hukuku 1988, bölüm 51(2).

³² Hemşirelik Kanunu 1985, bölüm 44(2); Doktorluk Kanunu 1978, bölüm 51(2); Öğretim Konseyi Kanunu 2001, bölüm 47(2).

³³ Ceza Adaleti Kanunu 1951, 20(3), 20(4).

³⁴ Ceza Kanunu (Tecavüz) 1981, bölüm 6.

de yargıya ilişkin uygulamaların halkın duruşmalara katılmasını sağlaması gerekir. Mahkemeler kamuya açık duruşmaların zamanı ve yeri hakkında bilgilendirme yapmalı ve *diğerlerinin yanı sıra*, davaya ilgi duyulması olasılığını ve duruşmanın süresini dikkate alarak makul sınırlar içinde ilgili vatandaşların duruşmaya katılması için gerekli imkânları sağlamalıdır. Yeteri kadar büyüklükte mahkeme salonlarının ayarlanamamış olması, davayla ilgisiz kişilerin sözlü duruşmaya katılımlarını engellese dahi kamuya açık duruşma hakkını ihlâl etmez. (*Re Vancouver Sun*, Kanada Yargıtayı, [2005] 2 LRC 248.)

Nijerya

Nijerya Federal Cumhuriyeti Anayasası'nın 36(4) maddesi şu şekildedir:

“Herhangi bir kişiye bir suç yüklendiğinde, suçlama geri alınmadıkça, bir mahkeme veya divan tarafından makul bir süre içinde kamuya açık adil bir şekilde yargılanma hakkına aşağıdaki şartlarla sahip olacaktır:

- (a) Bir mahkeme veya böyle bir divan savunma, kamu güvenliği, kamu düzeni, genel ahlak, on sekiz yaşını doldurmamış kişilerin yararı ve tarafların özel hayatlarının korunması için veya aleniyetin adalete aykırı olacağı özel durumlar nedeniyle gerekli gördüğü ölçüde taraflar dışındaki kişileri veya onların avukatlarını yargılamanın dışında tutabilir,
- (b) Bir mahkeme veya böyle bir divan önündeki herhangi bir davada, Federasyon Hükümetinin bir bakanı veya bir hükümet görevlisinin herhangi bir konunun kamuya açıklanmasının kamunun çıkarına olmayacağı konusunda mahkemeye kanaat vermesi durumunda, mahkeme veya divan, bu konuyla ilgili delillerin gizli olarak dinlenmesi için düzenlemeler yapacak ve konunun kamuya açıklanmasını önlemek için gerekli veya uygun olabilecek diğer tedbirleri alacaktır.

Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının “*Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması*” başlıklı 141'inci maddesine göre, “Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir. Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur. ...”

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (HMK) "Aleniyet İlkesi" başlıklı 28'inci maddesine göre, "(1) Duruşma ve kararların bildirilmesi alenidir. - (2) Duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin yahut yargılama ile ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, ilgilinin talebi üzerine yahut resen mahkemece karar verilebilir. - (3) Tarafların gizlilik talebi gizli duruşmada incelenir ve karara bağlanır. Hâkim kararın gerekçelerini açıklar."

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) "Duruşmanın Açıklığı" başlıklı 182'nci maddesine göre,

- (1) Duruşma herkese açıktır.
- (2) Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.
- (3) Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.

Kapalı duruşmada mahkeme, bazı kişilerin hazır bulunmasına izin verebilir. Bu hâlde adı geçenler, duruşmanın kapalı olmasını gerektiren hususları açıklamamaları bakımından uyarılırlar ve bu husus tutanağa yazılır. Kapalı duruşmanın içeriği hiçbir iletişim aracıyla yayımlanamaz.

Açık duruşmanın içeriği, millî güvenliğe veya genel ahlâka veya kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak veya suç işlemeye kışkırtacak nitelikte ise; mahkeme, bunları önlemek amacı ile ve gerektiği ölçüde duruşmanın içeriğinin kısmen veya tamamen yayımlanmasını yasaklar ve kararını açık duruşmada açıklar (CMK m.187).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu verdiği kararlarda aleniyet ilkesinin önemini ve işlevini şu şekilde belirtmiştir:

"Aleniyet ilkesi, yargılama işlemleri açısından getirilmiş olup insanların gizli olarak yargılanmasının engellenmesi, işlemlerin kanuna uygun yapılmasının denetlenmesi, adil yargılamanın ve mahkemelere güvenin sağlanmasına katkıda bulunması sebebiyle demokratik rejimlerin olmazsa olmazlarından³⁵"

³⁵ Yargıtay CGK, 12.06.2018, E.2017/6625, K.2018/275; Yargıtay CGK, 13.10.2015, E.2015/6-221, K.2015/310.

İlke 2

Yargı sistemi mahkeme binalarına ve bilgiye kolay erişimi sağlamalıdır.

Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ)

Birçok ülkede mahkemenin coğrafi konumu, yerel düzeyde adalete erişim sağlama ihtiyacı nedeniyle çok önemli olabilir. Ulaşım ihtiyaçları ve modern iletişim araçlarının varlığı, halkın adalete erişebilmesini etkiler. Taraflardan birinin mahkemeye fiziki olarak katılma zorunluluğunun olduğu durumlarda, mahkemenin erişilebilirliği çok önemlidir. Bir tarafın uzun süre seyahat etmesini beklemek mantıksız olacaktır. Gerekli seyahat süresi için bir standart oluşturulmalıdır.

Yaşlı olan veya arabası bulunmayan ancak başka bir şehirden seyahat etmesi gereken bir kişi için yeterli ulaşım aracı olmaması ve sabah erken saatte yapılacak duruşma için mahkemeye gitmek zorunda kalması, adalete eşit bir biçimde erişim hakkını ihlal edebilecek sorunlar oluşturmaktadır.

Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri³⁶

İlke 7: Temyiz mahkemelerinin fiziki ve teknik alt yapısı ile etkin işlem süreçleri, yargı görevinin zamanında ve doğru şekilde yerine getirilmesi için temel bir unsurdur.

Yargı güvenli, temiz, uygun ve kullanıcı dostu mahkeme binaları sağlayarak, halkın adalet yönetimine güvenini artırmalıdır. Yeterli duruşma ve müzakere salonları, binaya kolay erişim olanakları, güvenli alanlar, dava dosyalarının korunaklı şekilde arşivlenmesi ve çalışanlar için verimli fiziki koşullar gibi mahkemelerin altyapısına ilişkin konular yargı hizmetinin güvenilir, hızlı ve etkin şekilde yerine getirilmesini etkiler. Aynı zamanda emziren anneler ve engelli kişiler gibi özel ihtiyaç sahipleri için de binada gerekli ve uygun kullanım imkânları sağlanmalıdır.

Tüm süreçler, modern teknolojik imkânlar kullanılarak denetlenmeli, mahkemedeki ilgililere ve yetkililere raporlanmalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri

Covid-19 salgını kapsamında Arizona Eyaleti, Mesajlaşma ve Çevrimiçi

³⁶ Yüksek temyiz mahkemelerinde mükemmeliyete ilişkin olarak üç kıta ve on üç ülkeden yüksek mahkeme başkanları ile ülke başsavcılarının görüşleri ve farklı hukuki gelenekler, bu ilkeler çerçevesinde özetlenmiştir (Yargıtay Konferans Salonu, Ankara/Türkiye, 2 Eylül 2021, <https://www.Yargitay.gov.tr/kategori/121/mahkeme-mukemmeliyeti> - Erişim: 6.1.2023)

Kuyruk Uygulamalarının (Queuing Apps) genişletilmiş olarak kullanılmasını kabul etti.

Bu yenilikler davacılar için mahkeme tarihleri, finansal ödeme seçenekleri, ödemenin yapılmaması ve mahkemeye gelmeme ile ilgili hatırlatmalar göndermek için yapıldı. Ayrıca mahkemelere, duruşmalara ilişkin alternatif düzenlemeleri (örneğin, videolu duruşmalar, telefonla yapılan duruşmalar, yeniden düzenlenen duruşmalar vb.) kabul etmeleri tavsiye edildi. Bu yeni önlemler, mahkemeye gelmeme ve ödeme yapmama oranlarını azalttı. Mobil tabanlı Mahkeme Kullanıcısı Kuyruk Sistemi, mahkeme işlemlerinin etkili şekilde uygulanmasını sağlarken kamu güvenliğine ve sağlık kurallarına uyulmasını sağladı. Sistem, bekleme sürelerinin ne kadar uzun olduğunu gösteren verilerle birlikte temel olarak bina kapasitesi sayımı yaptı. Uygulanan kurumsal çözüm, mahkemeler için aşağıdakiler de dâhil olmak üzere önemli işlevler içerir:

- Birden çok konum, mahkemelerin birden fazla bekleme listesi oluşturmasına ve yönetmesine izin verir
- Mahkeme kullanıcı mesajları, mahkemelerin doğrudan SMS/E-posta göndermesine izin verir
- Ekip bildirimleri – misafir güncellemelerinde ekibe SMS/E-posta gönderir
- Mahkeme kullanıcı bilgileri ve kullanım durumları panosu

Doğu Karayip Devletleri

Doğu Karayip Yüksek Mahkemesi kısa bir süre önce, diğer konuların yanı sıra, yazı işleri müdürleri de dâhil olmak üzere yargı görevlilerinin mahkeme kullanıcıları ile ilgili mesleki davranışlarını düzenleyen revize edilmiş Yargı Etiği İlkeleri yayınladı. Diğer mahkeme personelinin mesleki davranışlarını düzenleyen kurallar bulunmamakta, ancak mahkeme başkanlığı personelinin davranışlarına ilişkin Personel Kuralları bulunmaktadır. Ayrıca mahkeme personelinin sosyal medya kullanımını düzenleyen bir Sosyal Medya Politikası vardır. Yüksek Mahkemedeki mahkeme personeli, ilgili üye devlet veya bölgenin hükümeti tarafından istihdam edilmektedir ve bu nedenle ilgili Kamu Hizmeti Yönetmeliklerine tabidir.

Hindistan

Hindistan'da birçok eyaletteki mahkemeler Nyaya SevaSadan'ı (Hukuki

Hizmet Merkezleri) kurmuştur. Bunlar, maddi durumu iyi olmayan davacılar için gece kalabilecekleri yerler sağlar. Engelli kişiler için rampalar ve diğer olanaklar sağlanmaktadır. Hindistan Yüksek Mahkemesi, kadın avukatlar için bir kreş ve ayrı bir Baro Odası kurmuştur.

Kanada

Şubat 2022'de, Kanada ceza mahkemelerinde adaletin Covid-19 pandemisine karşı daha hızlı şekilde yerine getirilmesini ve etkinliğini kolaylaştırmak için Ceza Kanununda ve Suçluların Tespiti Yasasında birkaç değişiklik önerildi. Önerilen değişiklikler, davacıların hak ve özgürlükleri ile kamu güvenliğine zarar vermeden yargılamanın yapılmasında ve karar verilmesinde mahkemelerin esnekliğini artırmaya odaklandı. Ayrıca uzak topluluklarda yaşayanlar için sürdürülebilir alternatifler sundular. Tavsiyeler aşağıdaki şekildedir:

1. Sanıkların duruşmalara uzaktan katılması

Mahkemenin kararı ve diğer uygun güvencelerle sanıkların veya suçluların, çoğu ceza yargılamasında video konferans veya sesli telekonferans yoluyla uzaktan katılması için açık mekanizmalar sağlayın.

2. Jüri seçimine ilişkin işlemlere uzaktan katılma

Belirli koşullar altında, tarafların rızasıyla, mahkemenin kararına bağlı olarak ve diğer uygun güvencelerle, aday jüri üyelerinin jüri seçim sürecine video konferans ile katılmasına izin verin.

3. Jüri seçimi için teknolojinin kullanılması

Jüri seçim sürecinde aday jüri üyelerinin teknoloji kullanılarak seçilmesine izin verin.

4. Temsil edilmeyen kişiler için dava yönetimi kuralları

Mahkemelerin, mahkeme personelinin temsil edilmeyen sanıklarla ilgili yargılamalara ilişkin idari konular ile ilgilenmesine izin veren dava yönetimi kuralları koymasına izin verin.

5. Uzaktan yetki süreci

Soruşturma emirlerini daha geniş olarak uzaktan uygulamaları için sivil görevlilerin mevcut uzaktan yetki sürecini gözden geçirin.

Nijerya

Ulusal Yargı Konseyi, aşağıdaki Adalet Erişim Politikasını oluşturmuştur:

3. Adalete Erişim Politikası

3.1 Adalete erişimi artırmak için, özellikle alt derecelerde daha fazla mahkeme kurulmalıdır, böylece adalet tüm vatandaşların kapısına kadar getirilebilir.

3.2 Tüm mahkemelerde görev yapmak üzere daha fazla hakim ve yeterli destek personeli atanmalıdır.

3.3 Mahkemeler düzenli ve konforlu olmalı, tüm yargı görevlileri ile personelin refahı artırılmalıdır.

3.4 İnsan gücünün eğitimi zorunludur ve gerektiğinde eğitimler yapılmalıdır.

3.5 Tüm mahkemeler, Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT) kullanımını teşvik etmelidir.

3.6 Mahkemeler, güncellenmiş ve kolay erişilebilir yasalar ile usullere sahip olmalıdır.

3.7 Alternatif uyuşmazlık çözümü (AUÇ) tüm mahkemeler tarafından kabul edilmelidir.

3.8 Ceza Adaleti Yönetimi Kanunu derhal uygulanmalı ve bu kanuna uyulmalıdır.

3.9 Nijerya'daki her yargı kurumu, yargının işleyişine ilişkin halkı aydınlatmak için bir Kamuyu Aydınlatma Birimi kurmalıdır.

3.10 Yargı Sistemlerine ilişkin anketin sistemin karşılaştığı sorunları ortaya çıkardığı aşağıdaki durumlarda, örneğin:

- Yargıya yetersiz bütçe tahsis edilmesi ve bunun kaynakların yetersizliğine neden olması,
- Standartların altında adliyeler olması ve hakimler için kalacak yer temin edilmesi,
- Hâkimlere yardımcı olacak hukuk görevlilerinin bulunmaması,

Konsey, bu durumları devletin diğer organlarının dikkatine sunma sorumluluğunu üstlenecek ve değişiklik talep edecektir.

3.11 Her yargı kurumunda hukuk ve ceza davaları bakımından hızlılığı artıracak usule ilişkin köklü reformlar öncelik olacaktır. Bu amaçla, Nijerya Yüksek Mahkeme Başkanı, Hukuk Reformu Komisyonunu mahkemenin bürokratik etkinliğini artırmak, hukuk ve ceza davalarında yargılamanın önündeki usule ilişkin engelleri kaldırmak amacıyla kanun teklifinde bulunması için görevlendirebilir.

Nijerya Mahkeme Kullanıcısı Rehberi

Bakınız:

https://www.unodc.org/documents/nigeria/publications/courtusersguides/Court_User_Guide_Basic_Civil_Procedure_No_5_PRINT.pdf

Rusya Federasyonu

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Başkanlığı ve Rusya Federasyonu Hâkimler Kurulu Başkanlığı, Covid-19 ile ilgili bazı önlemleri aşağıdaki şekilde almaktadır³⁷:

1. Vatandaşların mahkemelerde kişisel olarak kabulü durdurulacaktır. Belgelerin mahkemelere elektronik olarak internet üzerinden veya posta hizmeti yoluyla sunulması tavsiye edilir.
2. Posta yoluyla ve özellikle elektronik biçimde mahkemelere sunulan belgelerin zamanında alınması, işlenmesi ve kaydedilmesi sağlanacaktır.
3. Vatandaşların özgürlük ve kişisel dokunulmazlıkları ile sağlık ve mülkiyet haklarının korunması gibi anayasal haklarına ilişkin davaların, özellikle yargılama öncesi kısıtlamaya ilişkin bir tedbirin seçilmesi, devam ettirilmesi, iptal edilmesi veya değiştirilmesi ile ilgili; reşit olmayan bir kişinin veya yasal olarak ehliyetsiz kabul edilen bir kişinin çıkarlarının, yasal temsilcinin bu kişinin hayatını kurtarmak için gereken tıbbi müdahaleye izin vermeyi reddettiği durumlarda korunması ile ilgili; Rusya Federasyonu İdari Suçlar Kanununun 29.6. Maddesinin 3-5. Bölümlerinde ifade edilen idari suçlar ile ilgili³⁸; askeri personelin disiplin hapsi sırasında işlediği ciddi disiplin suçları ile ilgili davaların ve tüm katılımcıların davanın görülmesi sırasında iştirakleri zorunlu olmadıkça غيابında yürütülmesini talep ettiği davaların öncelikli olarak görülmesi tavsiye edilir.
4. Davanın maddi olgularını, yargılamaya katılanların görüşlerini ve kırmızı alarm usulünün koşullarını dikkate alarak mahkeme, bu Kararın 3. Maddesinde belirtilmeyen bir davayı kendi takdirine bağlı olarak bu kapsamda değerlendirmeye karar verebilir.

³⁷ (<http://www.vsruf.ru/en/about/covid19/> - Access:02.01.2023); (http://www.vsruf.ru/press_center/news/28836/ - Erişim:02.01.2023).

³⁸ Gerçek kişiler için idarenin yaptığı tutuklama veya sınır dışı etme ile cezalandırılan suçlar ile tüzel kişiler için faaliyetlerin geçici olarak durdurulması ile cezalandırılan suçlara ilişkin davalar ile birlikte seçimlerin veya referandumların yapılmasındaki çeşitli suçlara ilişkin davalar.

5. Mahkemeler, teknik kapasiteye sahip oldukları takdirde, video konferans sistemlerini kullanarak davalara bakmaya başlayacaklardır.

Türkiye

Yargıtay yerleşkesinde emzikli anneler için emzirme ve çocuk bakım odası vardır. Bunun yanında mahkeme kullanıcılarının temel ihtiyaçlarının giderilebilmesi amacıyla banka, lokanta ve postane gibi hizmet noktaları bulunmaktadır.

Tek durak ilkesi uyarınca, Yargıtay binasında bulunan ön büroda avukatlar ve davanın tarafları, telefonla randevu alarak hem Yargıtay dairelerindeki hem de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığındaki dosyaları inceleyebilirler. Ücretini ödemek koşuluyla görevli nezaretinde dosyadaki belgelerin örneklerini alabilirler. Ayrıca, avukatların Yargıtay'daki mesleki çalışmalarında ihtiyaç duyacakları desteği alabilecekleri ve baro tarafından işletilen bir hizmet noktası bulunmaktadır.

En yüksek standartlarda etik, profesyonel ve hesap verebilir yargı hizmeti sunmak amacıyla Yargıtay 2017 yılında kapsamlı bir etik reformu yapmıştır. Bu reform sonucunda; 1.Yargıtay üyeleri ve tetkik hâkimleri için “Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri”, 2.Yargıtay Cumhuriyet savcıları için “Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri”, 3.Yargıtay personeli için “Yargıtay Personeli Etik Davranış İlkeleri” olmak üzere üç ayrı etik ilkeler bütünü geliştirilmiştir. Bu ilkeler birbirinden bağımsız olmakla birlikte yorumlama ve uygulama bakımından aralarında yakın bağlantı vardır.

Yargıtay'da Yargı Etiği Danışma Kurulu kurulmuştur. Gelen görüş istemleri üzerine Kurul'un verdiği tavsiye kararları sadece Yargıtay'da görevli olanlara yönelik değil, hukukun tüm alanlarında çalışanlar için kıymetli bir kılavuz işlevi görmektedir.

Hem Yargıtay'da hem de ilk derece ve bölge adliye mahkemelerinde uzaktan duruşma yapılmasına imkân veren teknik alt yapı bulunmaktadır. SEGBİS olarak ifade edilen sistem ile taraf avukatları ve sanıklar uzaktan duruşmalara iştirak edebilirler. Bu tür teknik imkânlar Covid-19 salgın hastalığı döneminde adalete erişim bakımından büyük kolaylıklar sağlamıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanununun “Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrası” başlıklı 149'uncu maddesinde ve Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmeliğin 3/c ve 14'üncü maddesinde belli koşullar altında teknik imkânlar kullanılarak duruşmaların uzaktan yapılması mümkündür.

Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile duruşma salonlarında ve ceza infaz kurumlarında, görüntülü ve sesli olarak yüzyüzelik ilkesine dayanılarak görüşme yapılması ve bu görüşmelerin kayıt altına alınması sağlanmaktadır. SEGBİS, 2012 yılında ilk defa ceza mahkemelerinde kullanılmaya başlanmış olup bu tarihe kadar 2.375.000 görüşme yapılmıştır.

31076 sayılı 22.03.2020 tarihli mükerrer Resmi Gazete’de yayınlanan Covid-19 Kapsamında Kamu Çalışanlarına Yönelik İlave Tedbirlere ilişkin 2020/4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi uyarınca, Yargıtay tetkik hâkimlerinin ilgili daire ve kurul başkanları tarafından belirlenecek esnek çalışmadan yararlanmalarına ve UYAP imkânlarından yararlanarak evden çalışmalarının sağlanmasına karar verilmiştir.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunun 30/03/2020 tarihli ve 2020/51 sayılı kararı ile Covid-19 kapsamında;

- a) Ceza Muhakemesi Kanununa göre tutukluluk değerlendirmesinin zorunlu olduğu durumlarda, tutuklu ve müdafinin SEGBİS (çevrimiçi) uygulaması üzerinden dinlenilerek duruşmaların icra edilmesi,
- b) Tutukluluğa itiraz, yürütmenin durdurulması kararlarına itiraz ve infaz hâkimliğine yapılan itirazlar ile müzakerelerin, iletişim ve UYAP imkânlarından (çevrimiçi) istifade edilmek suretiyle gerçekleştirilmesi,

uygun görülmüştür.

İlke 3

Yargı, yargı sistemine erişimi kolaylaştırmalıdır.

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi³⁹

Devletler, yargı sisteminin işleyişine ilişkin uygun bilgilerin yayılmasını sağlamalıdır:

- Mevcut yargılamaların doğası,
- Çeşitli mahkemelerdeki ortalama yargılama süresi,
- Hukuki yolların yanlış kullanımındaki maliyetler ve riskler,
- Taraflara sağlanan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri,
- Mahkemeler tarafından verilen emsal niteliğindeki kararlar.

Özellikle:

- Vatandaşlar için rehberler erişilebilir olmalıdır.
- Mahkemeler bilginin yaygınlaştırılmasına katkı sağlamalıdır.
- Eğitim programları, yargı sistemine ilişkin tanıtım içermeli ve mahkeme ziyaretleri sağlamalıdır.

En azından bazı dava türleri için mahkeme işlemlerini başlatmak ve devam ettirmek amacıyla gerekli yasal belgeler için basitleştirilmiş ve standartlaştırılmış formatlar kabul edilmelidir.

Herkesin adalete erişimini sağlamak için sadece mahkeme masraflarını değil, aynı zamanda dava açmanın gerekliliği veya bu konudaki bilgiye ilişkin hukuki tavsiyeyi de kapsayan bir adli yardım sistemi devlet tarafından organize edilmelidir. Bu, sadece ihtiyacı çok fazla olan kişiler için olmamalı, aynı zamanda ortalama gelirleri yardım almadan bir davanın maliyetini karşılamaya yetmeyenlere de en azından kısmen sunulmalıdır. Tarafsızlık yükümlülüklerine uygun davranması koşuluyla hâkim, adli yardım hakkındaki kararların verilmesinde görev almalıdır. Adli yardım, mahkemelerin olağan işletme giderleri bütçesinden ödenmemelidir. Bu nedenle masraflar, bir kamu kurumu tarafından finanse edilen özel bir bütçeden karşılanmalıdır.

AUÇ (alternatif uyuşmazlık çözümü) programlarının geliştirilmesini teşvik etmek ve bunların varlığı, işleyişleri ve maliyetleri konusunda kamuoyunun

³⁹ Görüş No.6 (2004)

bilincini artırmak gereklidir. Adli yardım, standart mahkeme işlemlerinde olduğu gibi AUÇ için de sağlanmalıdır. Medeni hukuka ilişkin konulardaki AUÇ'den farklı olarak, cezaya ilişkin uzlaştırma, mahkeme sisteminin mevcut iş yükünü hafifletmek için yararlı olmasa da gelecekteki suçlar bakımından önleyici bir etkiye sahip olabilir.

Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri⁴⁰

İlke 9: Adalete erişime ilişkin diğer gerekliliklerle birlikte uygun maliyetli yargı hizmeti, halkın yargıya olan güveninin korunmasında temel bir unsurdur.

Hızlı, etkili ve ekonomik uyuşmazlık çözümüne erişim ile adil ve kamuya açık duruşmaya dayalı, makul bir süre içinde aleni olarak tefhim edilen gerekçeli kararlar, halkın yargıya güveninin yükseltilmesine katkı sağlar. Her ülkede dava giderleri temyiz mahkemeleri, ilk derece mahkemeleri ve diğer adalet aktörlerinin ortak çalışmalarıyla belirlenmeli, halka uygun maliyetli yargı hizmeti sunmak için açık ve uygun politikalar oluşturulmalıdır.

Uygun maliyetli, fiziksel olarak erişilebilir ve vatandaşın işlemlerini kolaylıkla sürdürebildiği sistemler geliştirilmelidir. Engelli mahkeme kullanıcılarına teşvik edici hizmet verilmesi, mahkemenin dilini konuşmayan taraflara çeviri hizmeti sunulması, hukuki yardıma ihtiyacı olan dava taraflarına adli yardım sağlanması, alternatif uyuşmazlık çözüm önerilerinde bulunulması, tüm kamuya gerek fiziksel gerek internet ortamında erişilebilir hizmet verilmesi “mükemmeliyet” yolunda ilerleyen her temyiz mahkemesi için bir gerekliliktir.

Amerika Birleşik Devletleri

Washington Eyalet Mahkemesi tarafından kabul edilen bir kural, Washington Eyaleti Anayasası'nın 1. maddesinin 10. bölümünde belirtildiği gibi adaletin açık bir biçimde yönetilmesi ilkesine uygun olarak idari kayıtlara erişimi kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, yalnızca bir hâkimin veya adli makamın bir kararı veya başka bir davranışıyla ilgili materyaller, kamuya açık olduğu varsayımına tabidir. *Bennett - Smith Bundy Berman Britton, PS*, 291 P.3d 886, 891 (Wash. 2013).

ABD Yüksek Mahkemesi, mahkemelere erişime ilişkin temel anayasal hakkın, cezaevi yetkililerinin mahkûmlara yeterli hukuk kitaplıkları sağlayarak veya hukuk eğitimi almış kişilerden yeterli yardım alarak anlamlı

⁴⁰ Bkz. 11 no'lu dipnot.

yasal beyanların ve dosyaların hazırlanmasında mahkûmlara yardımcı olmasını gerektirdiğine karar vermiştir.⁴¹ Artık mahkumların mahkemelere erişim konusunda anayasal bir hakları olduğu ... [ve bu erişimin yeterli, etkili ve anlamlı olması gerektiği] şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmiştir.⁴²

Mahkemelere erişime ilişkin anayasal hak, “bir vatandaşın uygun mahkemeye kabul edilebilir bir iddiada bulunmak için yasal haklarını kullanma fırsatına sahip olmasını ve bu iddia önemliyse, mahkemenin bu konuya ilişkin bir karar vermesini ve uygun bir giderim kararı vermesini sağlamak” için oluşturulmuş yerleşik ve kolaylaştırıcı bir haktır.⁴³

Bangladeş

Bangladeş Adli Yardım ve Hizmetler Vakfı, yoksulluk içinde yaşayan vatandaşların, imkanlar ve farkındalık eksikliği nedeniyle hukuki kaynaklara ve hizmetlere erişememenin dezavantajlarını yaşadıklarını belirledi. Adli Yardım Komiteleri (LAC) ile birlikte çalışan ve yönlendirmeler ile dava koordinasyonu için güçlü kamu-özel sektör ortaklıkları kuran Vakıf kadınlara, topluluk ve yerel yönetim komitelerine odaklanarak düşük gelirli gruplardan yararlanıcıları güçlendirmeyi ve eğitmeyi başardı.

Topluluklarla daha iyi iletişim ve ilişki kurmak için yenilikçi ve yaratıcı yöntemler kullanılarak farkındalık ve eğitim programları yapıldı. Faaliyetlerden bazıları şu şekildedir:

- Adli Yardım Komiteleri ve ortak kuruluşlarla işbirliği içinde, haklar, hukuki yollar ve mevcut hizmetlere erişim konusu ile toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanarak; maliyet, hareketlilik ve bu konulardaki eksiklikler gibi adalete erişimin önündeki uygulamaya ilişkin engelleri ele alarak, hedeflenen topluluklar için farkındalık toplantılarını ve kapasite geliştirmeyi kolaylaştırmak. Bu toplantılar iki ayda bir yapılmıştır.
- Aile hukuku, arazi hukuku, kadına karşı şiddet, çocuklara şiddet ve ceza hukuku konularına odaklanan haklar, hukuki yollar ve mevcut hizmetlere erişim konusunda bir hukuk eğitimi geliştirmek. Toplumda yetenekli arabulucuların yetiştirilmesi için arabuluculuk

⁴¹ *Bounds - Smith*, 430 US 817 (1977), *Lewis - Casey*, 518 US 343 (1996) tarafından yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴² *Wilson v. Comm'r of Correction*, 932 A.2d 481, 492 (Conn. App. Ct. 2007)

⁴³ *Musso-Escude - Edwards*, 4 P.3d 151, 154 (Wash. Ct. App. 2000)

programları düzenlenmiş, hâkim ve avukatların katılımıyla adaletin yönetimi konusuna ilişkin çalıştaylar yapılmıştır.

- Posterler, broşürler, kitaplar ve çıkartmaların yanı sıra sosyal medya, Hak Bilincini Artırma Fuarları ve sokak dramaları aracılığıyla Adli Yardım Komitesi üyelerinin ve hedeflenen toplulukların hakları, hukuk yolları ve mevcut hizmetlere erişim konusunda kamuoyu bilincini artırmak.
- Adli Yardım Komitelerinin oluşumunu ve/veya işlevlerini kolaylaştırarak hukuki hizmetler ve diğer hizmetlerin sağlanması için proje personeli, ortak kuruluşlar, Adli Yardım Komiteleri, avukatlar, sivil toplum üyeleri ve yargı mensupları dâhil olmak üzere ilgili paydaşlarla işbirliğine ilişkin yaklaşımlar geliştirmek.

Hindistan

Hindistan'da, *duruşmaya katılma hakkı (locus standi)* serbestleştirildi ve Kamu Yararı Davası (PIL), insanlara ulaşmak için bir araç olarak geliştirildi. Herhangi bir kişi veya grup, kamu yararının söz konusu olduğu durumlarda hukuki çare aramak için mahkemeye başvurabilir. Mahkemeye gönderilen mektuplar ve e-postalar bile kamu yararı davası olarak kabul edilir ve bu dava görülür. Yüksek Mahkemede mektupları yönergelere göre inceleyen hâkimlerden oluşan bir Dilekçe Odası bulunmaktadır. Uygun mektuplar Yüksek Mahkeme tarafından incelemeye alınır. Bunlar, borcu nedeniyle maaşsız çalışmak zorunda olan çalışanlar, ihmal edilen çocuklar, işçilere asgari ücretin ödenmemesi, işyerlerinde işçilerin sömürülmesi, hapishanelerdeki kötü muamele dilekçeleri, hızlı yargılama ile ilgili konular, polislin kötü muamelesi, diğer toplumsal sorunlar, çevre sorunları, isyan mağdurları, aile aylıkları vb. konularla ilgilidir.

Lok-Adalats kavramı, kazalar, aile uyuşmazlıkları vb. de dâhil olmak üzere çeşitli davaların çözülmesini sağlamak için geliştirilmiştir. Lok-Adalats'ta her yıl milyonlarca dava tarafların rızasıyla karara bağlanır. Böylece insanlar, davaları dostane bir şekilde çözüme kavuşturarak adalet dağıtımının bir parçası hâline gelmekte, böylelikle herkesçe bilinen gecikmelerden ve dava masrafindan kurtulmaktadır. Evliliklerle ilgili çok sayıda dava, arabuluculuk yoluyla başarıyla sonuçlanmıştır. Bu alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizması, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 89. bölümünde, 1987 tarihli Hukuk Hizmetleri Yetkilileri Kanununda ve 1996 Tahkim ve Uzlaşma Kanunu hükümleri kapsamında sağlanan yasal çerçeve uyarınca başarıyla uygulanmaktadır.

Hukuk Hizmetleri Yetkilileri Kanunu kapsamında, ülke çapında etkili bir hukuk hizmetleri ağı oluşturulmuştur. Buna göre ulusal düzeyde, eyalet düzeyinde ve bölge düzeyinde yetkililer ve köy düzeyinde hukuk destek gönüllüleri vardır. İhtiyacı olan ve yoksul insanların haklarının farkında olmalarını sağlayarak dava açmalarına yardımcı olurlar. Dava açılması durumunda, özellikle toplumun çok yoksul kesimlerindeki kişilerin masrafları devlet tarafından karşılanır.

Davaların durumunu bildirmek için Üst Mahkemeler, Bölge Mahkemeleri ve Alt Mahkemelerin web siteleri, SMS bildirimleri ve İnteraktif Ses Tanıma Sistemi (IVRS) geliştirmiştir. Birçok mahkemede bir avukatın belirli bir gündeki davalarının listesi SMS yoluyla kendisine iletilir. Davaya katılmama nedeniyle herhangi bir talep reddedilmişse, bu da iletilir. Mobil teknoloji başarıyla kullanılmıştır. Mahkeme ücretlerinin ödenmesinde internet bankacılığı, kredi ve banka kartlarının kullanımına izin verilmektedir. E-bankacılık sisteminin maksimum derecede kullanılması da teşvik edilmektedir.

Video konferans ve uzaktan alışveriş günümüz dünyasında önemli bir rol oynamaktadır. Hapishane ve mahkemeler arasında bir bağlantı kurulmuştur. Davalar video konferans sistemi ile görülmektedir.

İspanya

İspanya Yüksek Mahkemesi, davaya dâhil olan taraflarla iletişim kurmak için Lexnet adlı dijital bir araç kullanır. Aynı araç, bir hâkimin davadan çekilmesini isteyen taraflarca kullanılabilir.

Nijerya

Ulusal Yargı Politikası yeterli sayıda mahkeme ve personel sağlayarak ve uygun prosedürler ile teknolojiyen yararlanarak mahkemeye erişimin artırılmasını zorunlu hale getirir.⁴⁴

Web siteleri, mahkeme kullanıcılarının yeni kanunlar da dâhil olmak üzere ilgili bilgilere daha kolay erişmesini sağlamıştır. Web sitelerinde yayınlanan farklı eyaletlerden hukuki konuşmalar, yargı hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Mahkeme kullanıcıları internette mahkeme formlarını indirebilir ve mahkeme ücretlerini çevrimiçi olarak ödeyebilirler. Dava listeleri ve mahkeme kararlarına da internet siteleri aracılığıyla erişilebilmektedir.⁴⁵

⁴⁴ <https://njc.gov.ng/national-judicial-policy>

⁴⁵ A 360 Degree Review – Ten years of Justice Sector Reform in Nigeria, UNODC 2009.

Radyo ve TV programları, yargı sektörünün ve mahkemelerin işleyişine ilişkin bilgilerin yaygınlaştırılmasında son derece etkili olmuştur.

Mahkeme kullanıcı kılavuzları, posterler ve diğer basılı materyaller, kamuoyuna yargı sürecini, yargı sistemine nasıl erişileceğini ve buradaki haklarını bilmeleri için gerekli temel bilgileri sağlamıştır.

Çok Kapılı Adliye, çeşitli alternatif uyuşmazlık çözüm süreçleri sunan mahkemeye bağlı bir programdır. Çoklu kapı, mevcut olan çeşitli seçenekleri ifade eder. Bunlar, dava değerlendirmesi, arabuluculuk, tahkim, uzlaşma ve karmaşık dava yönetimini içerir. Bu hizmetler genellikle yetenekli ve deneyimli arabulucular, dava değerlendiricileri ve uzlaştırıcılar tarafından sağlanır. Bir dava açılmadan önce veya davanın herhangi bir aşamasında bu hizmetler kullanılabilir. Çok kapılı adliye, potansiyel davacılara ve onların avukatlarına; aile, iş, ticaret, istihdam, bankacılık, denizcilik veya enerji konularıyla ilgili anlaşmazlıkları veya şikâyetleri çözmek için etkili alternatifler sunar. AUÇ mekanizmaları acil bir çözüm üretmediğinde bile anlaşmazlığın kapsamını açıklamaya veya daraltmaya yardımcı olur. Ayrıca, bir ilişkiyi korumadaki çıkar veya anlaşmazlığın her iki tarafa da verdiği zararı kabul etme gibi hukuk ile ilgili olmayan insani faktörleri dikkate alarak usule ilişkin daha fazla esneklik sağlarlar. AUÇ mekanizmalarına başvurmak karşılıklı bir karar olduğu için tarafların uzlaşma şartlarına uyma konusunda daha fazla istekli olmaları da söz konusudur. Ayrıca çok kapılı adliye, görevi taraflar arasındaki uzlaşmayı, “uzlaşma kararı” olarak onaylamak olan AUÇ hâkiminin varlığından da önemli ölçüde yararlanır.

Dostane Çözüm Koridoru, davacılara hukuk uyuşmazlıklarını geleneksel yöntemlerle çözmeye yönelik uygun maliyetli bir alternatif sunan, mahkemeye bağlantılı bir uyuşmazlık çözüm merkezidir. Erken Tarafsız Değerlendirme, Arabuluculuk, Tahkim ve Sulh olmak üzere bir anlaşmazlığı çözmek için kullanılacak dört kapı veya seçenek sunar. Sulh kapısı; miras, nafaka, velayet ve evlilik gibi konularda uyuşmazlıkların çözümünde yerel değerleri, uygulamaları ve inancı dikkate almayı amaçlamaktadır.

Özellikle herhangi bir cezai meseleyle ilgili olarak müdahalesi istenebileceğinden **Kamu Savunuculuğu Bürosu**, adalete erişimi artırmada son derece etkili olmuştur.

Ücretsiz (Pro-bono) hizmetler, adalete erişim için son derece etkili geniş tabanlı destek sağlar. Nijerya'nın Kıdemli Avukatı seviyesine gelebilmek

için karşılıksız hizmet sunmayı bir gereklilik haline getiren Nijerya Barolar Birliği kararı, genel olarak sunulan hizmetlerin kalitesini artırmıştır.

Adli Yardım Klinikleri, Nijerya Barolar Birliği'nin şubeleri tarafından, özellikle askerliğini yapanlar olmak üzere genç avukatların veya hukuk öğrencilerinin yardımıyla koordine edilmektedir. Bu klinikler vatandaşlarla temas halindedir, bu nedenle daha geniş bir erişime sahiptir ve ucuzdur. Sonuç olarak, yoksullara daha fazla yasal hizmet sunarak adalete erişimi genişletmişlerdir.

Türkiye

Hukuk davaları bakımından, yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, **adli yardımdan** yararlanabilirler. Kamuya yararlı dernek ve vakıflar da yargılama giderlerini kısmen veya tamamen ödeyemeyecek durumda olmaları şartıyla aynı haktan yararlanabilirler.⁴⁶ Adli yardım kararı aşağıdaki giderleri kapsar:

- a) Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet.
- b) Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet.
- c) Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesi.
- d) Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat temini.

Mahkeme kısmen de adli yardım kararı verebilir. Adli yardım, hükmün kesinleşmesine kadar devam eder.⁴⁷ Kanun yollarına başvuru sırasında adli yardım talebi bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a yapılır.⁴⁸

Ceza davaları bakımından, mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı veya ısrarlı takip suçları ile kadına karşı işlenen kasten yaralama, işkence veya eziyet suçlarında ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine **avukat görevlendirilmesini** isteyebilir. Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde talep

⁴⁶ Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m.334/1-2.

⁴⁷ HMK m.335.

⁴⁸ HMK m.336/3.

olmadan mahkemece görevlendirme yapılır.⁴⁹ Şüpheli veya sanığın ifadesi alınırken veya sorgusu yapılırken, müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, müdafinin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.⁵⁰

UYAP, ilk derece mahkemelerinden yüksek mahkemelere kadar tüm adli birimler ile Adalet Bakanlığının merkez ve taşra birimlerini birbirine bağlayan, kullanıcıların e-imza veya şifreleri ile giriş yaparak işlem yapabildikleri, dış entegrasyonlarla birlikte diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla veri alışverişinde bulunulan bütünleşik bir bilişim sistemidir. UYAP Bilişim Sistemindeki Birimler şunlardır: Adalet Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı, Ceza İnfaz Kurumları; Hukuk, Ceza ve İdare Mahkemeleri; Adli Tıp Birimleri; Cumhuriyet Başsavcılıkları; Denetimli Serbestlik Birimleri; İcra-İflas Daireleri; Yüksek Mahkemeler.

UYAP ortamında, taraflar ve avukatlar dava açma, dava dosyasındaki belgeleri görüntüleme ve evrak ya da dilekçe gönderme dâhil olmak üzere adliyelerde fiziken yapabilecekleri tüm işlemleri elektronik ortamda güvenle yapabilirler ve ellerinde fiziken mevcut olan evrakların doğruluğunu teyid edebilirler. Mahkemeler UYAP üzerinden Nüfus Müdürlüğü, Tapu Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumlarından ihtiyaç duydukları belgelere erişebilirler ve bu belgeleri UYAP üzerinden dosyaya ekleyebilirler. Ayrıca taraflar ve avukatlar talep etmeleri halinde (duruşma günü verilmesi, mahkeme kararının yazılması gibi) davalardaki önemli aşamalar hakkında SMS yoluyla bilgilendirilirler.

Çok kapılı adliye sistemi gereği Türkiye’de hukuk davaları bakımından arabuluculuk, ceza davaları bakımından ise uzlaştırma müesseseleri uygulanmaktadır. Ayrıca Yargıtay’da alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda bilgi birikimi oluşturmak, dokümantasyon, seminer, sempozyum, eğitim programları gibi bilimsel toplantılar yapmak, yurt dışında ve yurt içinde bu amaçla faaliyette bulunarak ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğini geliştirmek amacıyla “Türkiye Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi” bulunmaktadır.

⁴⁹ Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m.239.

⁵⁰ CMK m.147/1-c.

İlke 4

Yargı, mahkeme kullanıcılarına ücretsiz yazılı ve sözlü tercüme imkânları sağlamalıdır.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Madde 14

(1) Herkes, kendisine yüklenen herhangi bir suç ile ilgili olarak, tam bir eşitlik içinde aşağıdaki asgari teminatlara sahip olacaktır:

(f) Mahkemede kullanılan dili anlamıyor veya konuşmıyorsa, bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.

Ayrıca bakınız: Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi, madde 6(3)(e); Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 8(2)(a).⁵¹

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Sözleşmenin 6. maddesinin 3(a) fıkrası kapsamında, bir suç ile itham edilen herkes “kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilme” hakkına sahiptir. Bu hüküm, yabancı bir sanık için ilgili bilgilerin yazılı olarak verilmesi veya yazılı olarak tercüme edilmesi gerektiği anlamına gelmemekle beraber, “suçlamanın” sanığa tebliğ edilmesine özel olarak dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir. Sanığın hakkındaki suçlamaların olgusal ve yasal temeline ilişkin resmi olarak bilgilendirilmesi bakımından iddianame, sanığa tebliğ edildiği andan itibaren cezai süreçte çok önemli bir rol oynar. İddianame mahkeme tarafından kullanılan dili anlamayan sanığa anladığı dilde çevrilmezse sanık zor durumda kalabilir.⁵²

Ayrıca 6. maddenin 3 (e) fıkrasında, her sanığın bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu hak yalnızca duruşmada sözlü olarak yapılan ifadelerde değil, yazılı materyaller ile yargılama öncesi işlemler için de geçerlidir. Bu, mahkemede kullanılan dili anlayamayan veya konuşamayan bir sanığın adil yargılanma hakkından

⁵¹ Bu hakkın adli uygulaması için bkz. Nihal Jayawickrama, “The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence”, Cambridge University Press, 2. Baskı, 2017, s. 613-616.

⁵² Vizgirda v. Slovenia, no. 59868/08, p.75; Hermi v. Italy, no. 18114/02, p.68; Sejdovic v. Italy, no. 56581/00, p.89; Kamasinski v. Austria, no. 9783/82 p.79.

yararlanabilmesi amacıyla kendisine karşı açılan davalarda anlaması gereken bütün belge ve ifadeleri anlayabilmesi veya bunların mahkemede kullanılan dile çevrilmesi için bir tercümanın yardımından yararlanma hakkına sahip olduğu anlamına gelmektedir.⁵³

Ancak 3(e) fıkrası, usul bakımından yazılı kanıtlar ile resmi belgelerin tamamının yazılı olarak çevrilmesini gerektirmez. Bu kapsamda, ilgili hükümlerin “yazılı çevirmenden” değil “sözlü çevirmenden” bahsettiğine dikkat edilmelidir. Bu, sözlü olarak sağlanan dil desteğinin Sözleşmenin gerekliliklerini yerine getirebileceğini gösterir. Buna karşın, sağlanan tercüman desteğinin sanığın aleyhindeki dava hakkında bilgi sahibi olmasını ve özellikle olayları kendi açısından mahkemeye sunarak kendisini savunmasını sağlayacak şekilde olması gerekmektedir.⁵⁴

Bu bağlamda mahkeme, yetkili makamların sorumluluğunun bir sözlü çevirmenin görevlendirilmesi ile sınırlı olmadığını, ancak belirli durumların gerektirmesi hâlinde sözlü çevirinin yeterliliğinin denetlenmesine kadar uzanabileceğini kaydetmektedir.⁵⁵

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri’nde, *Federal Hukuk/Ceza Muhakemeleri Usulü Kuralları*, federal hâkimlere tercüman atama yetkisi verir ve tercümanlara federal fonlardan ödeme yapılır. Eyalet mahkemeleri ayrıca, mahkeme kullanıcılarını yasal haklarından mahrum bırakmamak için dil engellerinin olduğu durumlarda tercüman sağlamalı ve tercümanlara ödeme yapmalıdır. Mahkeme tercümanlarının sözlü yeterlilik sınavlarını geçmeleri ve sertifika almaları gerekmektedir. Tercüman atamaya ilişkin bu yetkinin tercümanların yanında, fiziksel ve zihinsel engelli tanıklar veya taraflara tercüman sağlanması için de geçerli olduğu kabul edilmiştir.⁵⁶ Tercüman, tanık ile mahkeme heyeti arasında bir iletişim kanalı olduğu için özetleme yerine tercümeyi kelimesi kelimesine yapmalıdır. Tanık ile tercüman arasında konuşma olmamalı ve tanığın konuşması ile tercümanın konuşmasının uzunluğu arasında önemli bir fark bulunmamalıdır. Ayrıca yargılama işlemlerinde önyargı veya çıkar olmamalıdır.⁵⁷

⁵³ Vizgirda v. Slovenia, no. [59868/08](#), p.75; Hermi v. Italy, no. [18114/02](#), p.69; *Luedicke, Belkacem and Koç v. Germany* no. [6210/73](#), [6877/75](#), [7132/75](#), p.48.

⁵⁴ Vizgirda v. Slovenia, no. [59868/08](#), p.78; Hermi v. Italy, no. [18114/02](#), p.70; Kamasinski v. Austria, no. [9783/82](#) p.74.

⁵⁵ Kamasinski v. Austria, no. [9783/82](#) p.74.

⁵⁶ *People v. Miller*, 530 NYS2d 490, 492 (City Ct. 1988).

⁵⁷ *Yovanny L.*, 931 NYS2d 485, 488 (Fam. Ct. 2011).

Doğu Karayip Devletleri

Doğu Karayip Yüksek Mahkemesinin yargı yetkisindeki dokuz Üye Devlet ve Bölgenin Anayasalarında, asıl dili mahkemenin dilinden farklı olan mahkeme kullanıcılarına yardımcı olmak için tercüman sağlanmasına ilişkin hükümler vardır. Ancak bu imkânlar, ceza davalarında sanıklara yarar sağlamakla sınırlıdır.⁵⁸ Saint Lucia Anayasası'nın 8(2)(f) maddesi şunu belirtmektedir: 'Kendisine suç yüklenen herkesin... suçlamaya ilişkin duruşmada kullanılan dili anlamaması durumunda ücretsiz olarak tercüman yardımından yararlanmasına izin verilir...'. Tercüman hizmetleri ile ilgili masraflar devlet tarafından karşılanır.

Karayip Adalet Mahkemesi Temel Yargı Yetkisi Kuralları 2021'deki Kural 5.3, taraflardan birinin ana dilinin İngilizce olmadığı bir üye devlet veya böyle bir üye devletin vatandaşı olması durumunda, söz konusu taraf herhangi bir sözlü duruşmada davasını söz konusu üye devletin ana dilinde yürütme hakkına sahip olacağını belirtir. Yazı İşleri Müdürü, duruşmanın hem İngilizce hem de söz konusu üye devletin ana dilinde yapılması için bir tercümanın katılmasını sağlayacaktır. Tanıklar ayrıca tercüman yardımı ile başka bir dilde ifade verebilirler.

Karayip Adalet Mahkemesinin Temyiz Yargılamasında Yazı İşleri Müdürü, Mahkemenin önündeki davalarla ilgili olarak isteyebileceği şekilde, İngilizce'ye sözlü veya yazılı çeviri yapılmasını sağlayabilir. Bir sözlü duruşmada taraf veya tanığın tercüme masrafları Mahkeme tarafından karşılanır.

Güney Afrika

Anayasa'nın 35. maddesi, sanığın "anlayacağı dilde yargılanmasını veya bu mümkün değilse yargılamanın tercüme edilmesini" gerektirmektedir.

Nijerya

Tercümandan yararlanılması, ceza davalarında anayasal bir haktır. Madde 36 (6)'ya göre, "Kendisine bir suç yüklenen herkes:

(e) yargılamada kullanılan dili anlamıyorsa, ücretsiz olarak bir tercüman yardımı alacaktır."

⁵⁸ Bakınız, örneğin, Antigua ve Barbuda 1981 Anayasası'nın 15(2) maddesi.

Slovakya

Adalet Bakanlığı tercüman veri tabanı web sitesinde 824 yazılı mahkeme tercümanı ve 901 sözlü mahkeme tercümanı hakkında yalnızca Slovakça olarak bilgi verilmektedir. Tercüman veri tabanı Slovak Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır ve mahkemedeki yazılı ve sözlü tercümanlara bilgilere ulaşabilmeleri için ücretsiz erişim sunmaktadır.

Türkiye

Mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36'ncı maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa soruşturma evresinde Cumhuriyet savcılığı, kovuşturma evresinde ise mahkeme, gideri devlet tarafından karşılanan tercüman görevlendirir.⁵⁹

Hukuk davalarında, tanık Türkçe bilmezse tercümanla dinlenir. Tanık, sağır ve dilsiz olup okuma ve yazmayı biliyorsa, sorular kendisine yazılı olarak bildirilir ve cevapları yazdırılır; okuma ve yazma bilmediği takdirde, hâkim, kendisini işaret dilinden anlayan bilirkişi yardımıyla dinler.⁶⁰ Adli yardımdan yararlananlar tercüme giderlerinden de muaf olurlar.

⁵⁹ CMK m.m.202/1-3.

⁶⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.263.

İlke 5

Yargı, davaların tevzi edilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri

Madde 14: “Hâkimlerin görev yaptıkları mahkemelerde kendilerine dosya tevzi edilmesi yargı yönetiminin iç meselesidir.”

Avrupa Yargı Konseyleri Ağı (ENCJ)⁶¹

ENCJ, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını garanti altına almak için çok önemli olduğunu düşündüğü davaların tevziinde uyulması gereken Asgari Yargı Standartları geliştirmiştir. Bu on bir standart şunlardır:

1. Tüm davalar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesine uygun bir şekilde tevzi edilmelidir.
2. Davaların tevzi edilmesi için belirlenmiş bir yöntem olmalıdır. Tevzi yöntemi halka açıklanmalıdır. Bu tevzi yöntemi kanun, yönetmelik ya da adli veya idari uygulamaya tabi olabilir.
3. Davaların tevzi edilmesine ilişkin yöntem, adaletin adil, zamanında ve verimli bir şekilde uygulanması ile kamu güveninin artırılmasını sağlamalıdır.
4. Davaların tevzi edilmesinde uygulanacak aşağıdaki ilke ve kriterler, idari veya elektronik tevzi ile kıdemli bir hâkim, Mahkeme Başkanı veya Yüksek Mahkeme Başkanı tarafından tevzi dâhil olmak üzere tüm yerleşik tevzi yöntemlerinde dikkate alınmalıdır.
5. Davaların tevzi edilmesine ilişkin metodolojide dikkate alınacak ilke ve kriterler objektif olmalı ve aşağıdakileri içermelidir:
 - i. Adil yargılanma hakkı
 - ii. Yargının bağımsızlığı
 - iii. Usulün yasallığı
 - iv. Davanın yapısı ve karmaşıklığı
 - v. Hâkimin yeterliliği, tecrübesi ve uzmanlığı
 - vi. Hâkimin mevcudiyeti ve/veya yeterliliği
 - vii. Hâkimin tarafsızlığı
 - viii. Tevzinin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin kamuoyu algısı,

⁶¹ ENCJ Raporu 2013-2014.

6. Karmaşıklık göz önüne alındığında, bunun aşağıdaki faktörlerden bazılarını veya hepsini içerdiği söylenebilir:
 - i. Taraf veya sanık sayısı
 - ii. Tanık sayısı
 - iii. Söz konusu uyuşmazlığın değeri
 - iv. Davadaki belgelerin sayfa sayısı
 - v. Olgulara ilişkin anlaşmazlığın kapsamı
 - vi. İlgili yasal sorun
 - vii. Bilirkişi sayısı
 - viii. Duruşmanın tahmini uzunluğu
 - ix. Davanın lojistiğini etkiler şekilde medyanın veya kamuoyunun ilgisi veya davanın profili
7. Tevzi yöntemi paragraf (5)'deki kriterlere göre yeknesak olarak uygulanmalıdır. Yargı sisteminin niteliği, mahkemenin büyüklüğü, mahkemenin derecesi ve davanın görüldüğü yargı çevresi nedeniyle ilke ve ölçütlerin uygulanmasında farklılıklar gerekebilir.
 - i. Tevzi yöntemi yeknesak olarak uygulanıyor mu?
 - ii. Farklılıklar nelerdir, bunlar gerekçelendirilmiş midir veya gerekli midir?
8. Tevzi, mahkeme başkanının, mahkemenin kıdemli hâkiminin veya bir mahkeme kurulunun sorumluluğunda olmalıdır. Ancak davaların tevzi edilmesine ilişkin pratik düzenlemeler, başka bir hâkime veya tevzi amacıyla yetkilendirilmiş bir devlet memuruna devredilebilir.
 - i. Davaların tevzi edilmesinden kim sorumludur?
 - ii. Tevzi için pratik düzenlemeler devredilebilir mi?
9. Yerleşik tevzi yönteminden herhangi bir şekilde uzaklaşılmasına ilişkin sebep veya mantık kaydedilmelidir.
 - i. Herhangi bir uzaklaşmaya ilişkin sebep veya mantık kaydediliyor mu?
10. Hâkimin tek başına veya bir kurulun parçası olarak yaptığı görevde, davaların tevzi edilmesine ilişkin yöntem burada belirtilen ilke ve kriterlere uygun olmalıdır. Hâkimler bir kurul olarak görev yaparken, kurulun tamamı bu ilke ve kriterlere uymalıdır.

- i. Tevzi yöntemi hem tek bir hâkim hem de mahkeme heyeti için uygulanıyor mu?
11. Davanın niteliği, karmaşıklığı ve tarafların davanın belli bir hâkime/hâkimlere tevzi edilmesine itiraz hakkını kullanmaları gereken zaman makul bir şekilde dikkate alındığında, taraflar dava duruşmasının/değerlendirmesinin başlamasından önce, davanın tevzi edilmesine ilişkin bilgilendirilme hakkına sahiptir. Bu, yazılı olarak, elektronik olarak veya bir mahkeme listesinin yayınlanmasıyla ya da başka herhangi bir yolla yapılabilir.
- i. Taraflar, davanın duruşmasının/değerlendirilmesinin başlamasından önce davanın tevzi edilmesine ilişkin bilgilendirilme hakkına sahip midir?

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde hem federal hem de eyalet mahkemeleri, davaları tevzi etmek ve iş listelerini yönetmek için çeşitli uygulamalar yürütür. Bazı mahkemeler davaları rastgele tevzi eder, diğer mahkemeler ise kıdeme göre veya mahkeme başkanı aracılığıyla tevziyi yapar. Çoğu eyalet mahkemesi, davaları eşit şekilde dağıtmak için bazı farklı usuller kullanır.

Doğu Karayip Devletleri

Doğu Karayip Yüksek Mahkemesindeki davalar, yazı işleri müdürü tarafından rastgele bir şekilde hâkimlere tevzi edilir. Ancak, yazı işleri müdürü tarafından her hâkimin mevcut dava yükü her zaman göz önünde bulundurulur. İstinaf seviyesinde, aynı zamanda istinaf mahkemesi başkanı olan mahkeme başkanı, ister tek bir hâkim olarak isterse üç üyeden oluşan bir kurul olarak görev yapsın, davaları mahkemesindeki hâkimlere tevzi etmekten sorumludur. Davaları tevzi ederken, Mahkeme Başkanı tarafından, diğer konuların yanında, temyiz başvurusunun niteliği ve bir hâkimin ilgili hukuk alanında uzmanlığa sahip olup olmadığı dikkate alınır. İstinaf mahkemesindeki ara başvurular, başyazı işleri müdürü tarafından hazırlanan ve mahkeme başkanı tarafından onaylanan bir listeye göre genellikle her ay tek bir hâkim tarafından dairelerde görülür.

Doğu Karayip Yüksek Mahkemesi Yargı Etiği İlkeleri, bir yargı görevlisinin tarafsızlığının makul bir şekilde sorgulanabileceği bir yargılamadan çekilmesi gereken durumlara ilişkin rehberlik sağlar. Bu

tür durumların olması halinde yargı görevlisi yargılamadan çekilebilir ya da çekilme yerine bu tür bir çekilme nedenini kamuya açıklayabilir. Taraflar, bu açıklamaya dayanarak ve yargı görevlisinin katılımından bağımsız olarak, yargı görevlisinin yargılamaya katılabileceğini ya da katılmaya devam edebileceğini yazılı bir şekilde veya sözlü olarak kayda geçirerek kabul ederlerse, yargı görevlisi görevine devam edebilir. Ancak yargı görevlilerine, bir çatışmanın veya olası bir çıkar çatışmasının olduğu durumlarda yargılamayı yapmaktan kaçınmaları tavsiye edilir.

Karayip Adalet Divanında açılan davalar, sırasıyla en kıdemli iki hâkimin başkanlık ettiği iki daimi yargı kurulu arasında rastgele dağıtılır. Tüm anayasal konular ve ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakılan davalar, mahkeme başkanının başkanlığındaki üçüncü bir kurula gönderilir. Bir hâkimin çıkar çatışması varsa veya yazı işleri, bir hâkimin böyle bir çıkar çatışması olduğunun farkındaysa, hâkim yargılamadan çekilir. Bu durumda yazı işleri müdür yardımcısı herhangi bir çıkar çatışmasını önlemek için davayı tevzi eder. Ayrıca hâkim, olası çıkar çatışmasını fark ettiği bir konuda yargılamadan çekilme talebinde bulunabilir. Yargı Etiği İlkeleri, çıkar çatışmasından veya görüntüsünden kaçınmalarını gerektiren faaliyetler de dâhil olmak üzere hâkimlere rehberlik eder.

İtalya

Davanın tevzi edilmesi konusuna, rastgele seçime veya coğrafi kriterlere göre olabilir. İtalyan idare mahkemelerinde, dava tevziinin mahkeme başkanı tarafından yapıldığı yeni bir dava tevzi sistemi geliştirilmiştir. Davaların tevzisi önce konuya göre yapılmış, daha sonra hâkimler rastgele çekilen kuralardan seçim yapmıştır. Dava tevziini etkileyebilecek diğer hususlar, bir hâkimin uzmanlığı veya bir dava ele alırken yargılamanın devamlılığının sağlanmasını içerir.

Nijerya

Davaların belirli bir hâkime veya hâkimlere tevzi edilmesinde şeffaflık olmamasını önlemek için davaların tevzi edilmesine önceden belirlenmiş mahkeme içi kurallar rehberlik eder.⁶²

Türkiye

Yargıtay, iş bölümünü kendi organları aracılığıyla belirlemektedir. Daireler arasındaki işbölümü taslağı Yargıtay Başkanlar Kurulu tarafından hazırlanır

⁶² <https://njc.gov.ng/national-judicial-policy 6.8>

ve tüm üyelerin katıldığı Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından onaylanır. İşbölümüne ilişkin karar Resmi Gazete’de yayımlanır. Dairedeki dosyaların hangi hakimlere ve üyelere tevzi edileceğine daire başkanı karar verir. Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri’ne göre, “Daire başkanı, dosyaların üye veya tetkik hâkimleri arasında adil şekilde dağıtılması için gerekli önlemleri alır.”

Uygulamada hakimlerin uzmanlık alanlarına göre dosya dağıtımı yapılmaktadır. Müzakere gündemini belirlemek de daire başkanına ait bir yetkidir.

Davadan el çektirme usulleri kanunda açıkça düzenlenmiştir. Hukuk ve ceza daireleri arasında meydana gelen görev ve iş bölümü uyuşmazlıklarının kesin karara bağlanması, fiili veya hukuki imkansızlık sebebiyle bir dairenin görevine giren işe bakamaması hallerinde başka bir daireyi görevlendirme yetkisi Başkanlar Kurulu’na aittir. Dairelerin veya genel kurulların başkan ve üyeleri reddolunabilirler. Ret hususundaki istemler, reddedilen başkan veya üye katılmaksızın ilgili daire veya genel kurullarca incelenerek kesin karara bağlanır.

İlk derece ve bölge adliye mahkemelerinde dosyalar önceden belirlenmiş ve ilan edilmiş olan uzmanlık alanlarına göre tevzi edilir. Uzmanlık alanları aynı olan mahkemelere dosyaların tahsis edilmesi elektronik bir sistem (UYAP) aracılığıyla yapılmaktadır. Davadan el çektirme usulleri kanunda açıkça düzenlenmiştir.⁶³

⁶³ Hakimin, hukuk davalarına bakamaması ve reddedilmesi HMK’nun 34-45’inci maddelerinde, ceza davalarına bakamaması ve reddedilmesi CMK’nın 22-32’inci maddelerinde düzenlenmiştir.

İlke 6

Yargı, adaletin gerçekleştirilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

Mahkemenin (AİHM) kamuya açık tüm duruşmaları kayda alınmakta ve Mahkemenin web sitesinde yayınlanmaktadır. Sabah yapılan duruşmalar normal olarak 14.30'da görüntülenebilmekte olup, öğleden sonraki duruşmalar teknik sıkıntılar olmadıkça günün sonunda yayınlanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde, [28USC§455](#), hâkimleri, finansal çıkar çatışmaları dâhil olmak üzere belirli durumlarda ve tarafsızlıklarının makul şekilde sorgulanabileceği herhangi bir durumda davadan çekilmeye yönlendirir. [Model Yargı Etiği İlkeleri \(CJC\)](#), hâkimlerin mesleğe uygun olmama görüntüsünden bile kaçınmak için büyük özen göstermesini zorunlu kılar.

Şeffaflık farklı biçimler alabilir. Olayın şeffaflığı, mahkeme salonunda olanları ifade eder. Mahkemeler genellikle halka açıktır ve bu daha fazla hesap verebilirlik yaratır. Karar şeffaflığı, hâkimlerin kararlarını nasıl verdiklerini ifade eder. Hâkimler kararlarının gerekçesini açıklamaya büyük özen gösterirler. Operasyonel şeffaflık, hâkimlerin işlerini ne kadar iyi yaptıklarıyla ilgilidir. Son olarak, kurumsal şeffaflık, mahkeme sisteminin günlük yönetiminin ne kadar düzenli olduğunu ifade eder.

Avusturya

İnternet temelli bir veri tabanı olan Hukuki Bilgi Sistemi kamuya açıktır. Bu, sadece Avusturya kanunlarına ilişkin bilgisayar destekli bir bilgi sistemi olmayıp, Yüksek Mahkemenin 1980'den beri verdiği tüm kararların tam metnini de içermektedir. Ancak bu sistemin en yeni ve yararlı kısmı 1945'ten beri Yüksek Mahkeme kararlarının hukuki gerekçelerinin kısa özetlerinin elektronik kataloğudur. Bu özetlerin kataloğu, Yüksek Mahkeme Araştırma ve Dokümantasyon Dairesinin mahkeme kararlarının analizlerinin sonucudur. Bu göreve geçici olarak atanan genç hâkimler, kararlardan esas hukuki gerekçeyi, yani hukuki temeli içeren cümleleri çıkarırlar. Bu daha sonra ilgili kurulun başkanı olan hâkim tarafından incelenir. "Rechtssatze" olarak adlandırılan özetler, ilgili yasal hükümler uyarınca indekslenen sanal dosya kartlarına eklenir. Hâkimler her yeni kararda, asıl hukuki gerekçeyi

mevcut dosyalarla karşılaştırır. Benzerlik, karşı olma veya onaylama varsa, Araştırma ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı hâkimleri mevcut dosyaya kısa bir açıklama ekler. Önemli ölçüde yeni bağımsız argümanlar varsa, yeni bir dosya oluştururlar.

Şu anda 130.000'den fazla olan bu kısa dosyalar hukuki uygulama için çok önemli olup, Yüksek Mahkeme içtihatlarının tam olarak şeffaflığını sağlar. Bu nedenle, Mahkeme'nin içtihatlarına göre karar verip vermediğini kontrol etmek herkes için çok kolaydır ve en azından hukuki meseleler söz konusu olduğunda, devam etmekte olan yasal işlemlerin sonucunu tahmin etmek de sıklıkla mümkündür. Veritabanına sahip web sitesi, herhangi bir ücret ödemeksizin halka açıktır ve her yıl yaklaşık 100 milyon tıklama almaktadır. Araştırma ve Dokümantasyon Dairesi, yalnızca ulusal kararları değil, aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) en ilgili kararlarını da analiz eder. Bu nedenle veri tabanı ayrıca ulusal kararların AİHM içtihatlarına uygun olmasını da sağlar.

Avusturya'da kullanılan bir diğer araç da mahkemelerin ve karar verme sürecinin halka açılmasıdır. Bunun yapılmasının bir yolu, meslekten olmayan hâkimleri sisteme entegre etmektir. Avusturya, iş davalarında bu tür meslekten olmayan hâkimler konusunda uzun bir geleneğe sahiptir. Örneğin; heyetler, heyete başkanlık eden profesyonel bir hâkim ile meslekten olmayan iki hâkimden oluşur. İstinaf Mahkemelerinde ve Yüksek Mahkemede heyetler iki meslekten olmayan hâkim ile üç profesyonel hâkimden oluşur, bu mahkemelerde profesyonel hâkimler çoğunluktadır. Meslekten olmayan hâkimler deneyimleriyle karar verme sürecini zenginleştirir ve kararların taraflar için daha kabul edilebilir olmasına yardımcı olur. Meslekten olmayan hâkimlerin çok yüksek bir tarafsızlık standardına sahip oldukları gözlemlenmiştir.⁶⁴

Doğu Karayip Devletleri

Ortak hukuk, hâkimlere yargı süreci ile adaletin bir işlevi olarak gerekçe gösterme görevi yüklemiştir.⁶⁵

Hâkimin görevinin kapsamı önündeki konuya bağlıdır. Çözümünün basit olduğu, açık olgusal bir uyuşmazlık varsa hâkim kararını çok kısa gerekçelerle verebilir. Anlaşmazlığın daha karmaşık olduğu durumlarda

⁶⁴ Sayın Avusturya Yüksek Mahkemesi Hakimi Gerhard Kuras

⁶⁵ Bkz. *English - Emery Reimbold & Strick Ltd* [2002] EWCA Civ 605; *Flannery - Halifax Estate Agencies*; [1999] EWCA Civ 811.

hâkim incelenen konuları ifade etmeli ve konu(lar)la ilgili olarak gerekçelerini belirtmelidir. Hukuk davası temyizlerine ilişkin olarak, Doğu Karayip Yüksek Mahkemesi, Temyiz Mahkemesi Kuralları, bölüm 21(2) uyarınca, alt mahkemede bir hâkim tarafından yazılı karar verilmemişse, hâkimin kararın gerekçelerini Yazı İşleri Müdürüne yazılı olarak iletmeğini belirtmektedir. Gerekçe gösterme görevi mevcut olmakla birlikte, hâkimlerin kararlarında, avukat tarafından sunulan her iddiayı ele alma görevi yoktur.⁶⁶

Doğu Karayip Yüksek Mahkemesinin kararları hâkimler tarafından hem yazılı hem de sözlü olarak verilebilir. Verilen sözlü hükümler/kararlar söz konusu olduğunda, mahkeme bunları tutanağa geçirir ve web sitesinde özetler şeklinde yayınlar.

Karayip Adalet Mahkemesinin yayınlanan Yıllık Raporları, mahkemenin bütçe tahsislerini belirtmenin yanı sıra, önceki yıl boyunca toplanan mahkeme ücretlerine ilişkin bilgi de sağlar.

Hindistan

2018'den beri Hindistan Yüksek Mahkemesi, televizyonda halka canlı yayın yapılmasına genel olarak izin vermiştir.

Kararlar kamuya açık mahkemede verilmekte olup, gerekçelidir ve aynı gün çevrimiçi olarak yayınlanır.

Türkiye

Yargıtay her yıl bütçenin kullanılmasına ilişkin bilgilerle ile mahkemenin performansına ilişkin verileri içeren faaliyet raporu yayımlamaktadır.⁶⁷ Ayrıca, yıllık istatistikler, mali durum ve beklenti raporları, bütçe gelir ve giderlerinin sınıflandırılmasına ilişkin raporlar da her yıl internet sitesinde düzenli olarak toplumla paylaşılmaktadır.

“Yargıtay Gerekçeli Karar Yazım Rehberi” isimli 564 sayfalık bir kılavuz hazırlanmış ve uygulanmaya başlamıştır. Bu kılavuz şeffaflığı ve hesap verebilirliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

⁶⁶ Bkz. *Eagil Trust Co Ltd - PigottBrown ve diğeri* [1985] 3 All ER 119.

⁶⁷ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek1-1661150760.pdf> - Erişim: 7.1.2023.

İlke 7

Yargı, idarenin yaptığı gözaltı konusunda denetim yetkisine sahip olmalıdır.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR)

Madde 9

(1) Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz veya tutuklanamaz. Hiç kimse kanunun tayin ettiği sebeplere ve usule uygun olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

(2) Tutuklanan herkese, tutuklandığı anda, tutuklanma nedenleri ve hakkında ileri sürülen iddialar derhal bildirilecektir.

(3) Bir suç işlediği iddiasıyla yakalanan ya da tutuklanan herkes, derhal bir yargıcın ya da yasalarla yargı erkini kullanmaya yetkili kılınmış bir başka resmi görevlinin önüne çıkarılacak ve uygun bir süre içinde yargılanma ya da salıverilme hakkına sahip olacaktır. Yargılanmayı bekleyen kişilerin gözaltında tutulmaları genel kural olmayacaktır; ancak, salıverme, sanığın duruşmalarda, adli takibatın diğer safhalarında ve gerekli hallerde hükmün infazında hazır bulunması için güvencelere bağlanabilir.

(4) Yakalanma ya da tutuklanma yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan herkesin, mahkemenin gecikmeksizin tutuklamanın yasalılığı konusunda karar vermesini ve yakalamanın yasal olmaması halinde, salıverilmesini kararlaştırması için mahkemeye başvurma hakkı vardır.

(5) Yasal olmayan bir yakalama ya da tutuklamadan mağdur olan herkesin tazminat hakkı olacaktır.

(6) Sözleşme yükümlülüğünü yerine getirmediği için kimse hapsedilmez.

Benzer hükümler için bkz. Amerikan İnsan Hakları ve Görevleri Bildirgesi, Madde 1, 25; İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Madde 5; Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 7; Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, Madde 6.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme – İnsan Hakları Komitesi

Bazen güvenlik gözaltısı, idari gözaltı veya gözaltı olarak da bilinen ve kovuşturma amacıyla başvurulmayan önleyici gözaltı, özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma bakımından ciddi riskler taşır. Bu tür bir gözaltı, normalde keyfi gözaltı anlamına gelir. En istisnai koşullar altında, böyle bir

tehdit oluşturduğu düşünülen bir kişinin gözaltına alınmasını haklı çıkarmak için mevcut, doğrudan ve zorunlu bir tehdit ileri sürülürse, bireyin böyle bir tehdit oluşturduğunu ve bunun alternatif önlemlerle engellenemeyeceğini kanıtlama sorumluluğu devlete aittir. Bu sorumluluk, gözaltı süresi uzadıkça artmaktadır. Devlet ayrıca, gözaltının kesinlikle gerekli olandan daha uzun sürmemesini, olası toplam gözaltı süresinin sınırlı olmasını ve her durumda ICCPR 9'da sağlanan garantilere tam olarak uyulmasını sağlamalıdır. Mahkeme tarafından veya yargı gibi bağımsızlık ve tarafsızlık özelliklerine sahip başka bir divan tarafından gözaltına alınan kişiye bu koşulların sağlanması için hızlı ve düzenli inceleme, bağımsız hukuki tavsiye ve kararın en azından hangi temele dayalı olarak alındığına ilişkin bilgi verilmesi garanti edilmelidir. (*İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum 35*).

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası bireysel özgürlüğün yasa dışı ve süresiz hapis cezasına karşı korunması hakkını veren bir prosedür olan *Habeas Corpus*'u içerir. 11 Eylül 2001'deki terör saldırılarına yanıt olarak yürütme, yüzlerce kişinin Guantanamo Körfezi'nde gözaltında tutulmasına karar verdi. 11 Eylül'den sonra idari gözaltı davaları federal mahkemeleri adli inceleme yetkilerini güçlendirmeye ve idari gözaltı üzerindeki yetkilerini artırmaya yönlendirdi. Kanunun bu alanı, 11 Eylül 2001'deki terör saldırılarından beri önemli bir şekilde değişti. Mahkemeler, asgari güvenilirlik standartlarını karşılayan kararları onaylarken, mutlak gizliliğe veya çok sayıda söylentiye dayalı yürütme organı kararlarını reddetti.

Boumediene v. Bush davasında Mahkeme, tarihte ilk kez askeri operasyonlarla bağlantılı olarak yürütme ve yasama organlarının ortak kararını reddederek tutukluların *habeas corpus* hakkını geri verdi. Sonuç olarak Mahkeme, yargıyı askeri gözaltı operasyonlarına ilişkin üstün bir role yükseltti ve iki yüzden fazla Guantanamo tutuklusunu tarafından açılan *habeas corpus* davaları üzerinde *münhasır yargı yetkisi ve kontrol* elde etti. İkinci davalar, yürütmenin savaş sırasında kişilerin statüsü, yakalanması ve gözaltına alınması, onların hakları, onlara yapılan muameleler ve mallarına el konulmasıyla ilgili kararlarının yargısal olarak incelenebilir olmasının ve yürütme tarafından geçici olarak nitelendirilmelerine rağmen yargının teamüle ve anlaşmaya dayalı uluslararası hukuku tanımlaması, açıklaması ve uygulamasına ilişkin büyük bir farkındalığı sağladı.⁶⁸

⁶⁸ Jordan J. Paust, BEYAZ SARAY İÇİNDEKİ ULUSLARARASI SUÇLAR, 10 NY City L. Rev. 339, 347 (2007)

Kanuna aykırı şekilde elde edilen deliller konusunda Üçüncü Daire Heyeti, “yürütme organının kanunların uygulanmasına ilişkin faaliyetlerinin pragmatik açıdan yargısal denetime tabi olmasına yönelik uygulamanın devam etmesinin yerinde olduğunu” yeniden teyit etti.⁶⁹

Doğu Karayip Devletleri

Dokuz üye devlet ve Bölgenin Anayasaları, herkesin kişisel özgürlüğünden yoksun bırakılmama hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Tutuklanan veya gözaltına alınan kişinin “derhal” mahkeme huzuruna çıkarılması gerekmektedir. Üye devletlerin Anayasalarında açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, yakalanan veya tutuklanan bir kişi *Habeas Corpus* için başvurabilir.

Yargı mensuplarının denetim yetkilerine ilişkin bir görev olarak cezaevi ziyaretlerine katılmalarına gerek yoktur. Ancak yüksek mahkemenin ceza dairesindeki yargı görevlileri bazen cezaevi ziyaretleri de yapmaktadır.

Hindistan

Gözaltına alınan kişinin yargısal denetim isteme hakkı vardır. Gözaltı durumu, mahkeme tarafından öncelikli olarak ele alınır.

Bir kişinin idarenin emriyle gözaltına alınması durumunda, gözaltını yapan makamın gözaltından sonra mümkün olan en kısa sürede gözaltına alınan kişiye gerekçelerini bildirmesi ve bu karara karşı savunma yapması için fırsat vermesi gerekir. Bunlar, idarenin bir kişiyi önleyici olarak gözaltına almasına ve böylece kamu yararı ve toplum güvenliği için kişisel özgürlük hakkını ihlal etmesine izin verilmeden önce uyulması gereken en basit asgari güvencelerdir.⁷⁰

Gözaltına alınan kişiye açıkça bildirilmesi gereken idari gözaltı “gerekçeleri”, “gözaltına alma emrinin dayanağını oluşturan ve gözaltına alan makam tarafından gözaltı kararı verilirken dikkate alınan bütün temel olgular ve somut olaylar” anlamına gelir.⁷¹

⁶⁹ *Amerika Birleşik Devletleri - Fraguela -Casanova*, 858 F. Ek. 2d 432, 451 (MD Pa. 2012); *Amerika Birleşik Devletleri - Mosley*, 454 F.3d 249, 261 n. 19 (3d Cr.2006).

⁷⁰ (*Khudiram Das - Batı Bengal Eyaleti, Hindistan Yüksek Mahkemesi, AIR 1975 SC 550*).

⁷¹ (*Khudiram Das - Batı Bengal Eyaleti, Hindistan Yüksek Mahkemesi, AIR 1975 SC 550, per Bhagwati J.*)

İsrail

Terör tesislerine ve altyapılarına yönelik büyük bir askeri operasyon sırasında bile idari gözetiminde tutulan kişiler en azından asgari standartta gözetim koşullarına ilişkin hakka sahiptir. Mahkemeye çıkarılmadıkları veya mahkûm edilmedikleri için masumiyet karinesinden yararlanırlar. Önleyici gözetim, onların özgürlüklerini engellese de insanlıklarını ellerinden almaz. Bir yanda bireyin hakları ile diğer yanda ulusal güvenlik arasındaki denge ve temel insan onuru fikri, tutuklulara insanca ve onların insanlık onuru tanınarak davranılmasını gerektirir.⁷²

St. Christopher, Nevis ve Anguilla

İdari kararlar gözetimine alınan bir kişiye «kamu güvenliği ve kamu düzenine zarar veren eylemlerde bulunduğu» bildirildiğinde, mahkeme bu gerekçelerin «belirsiz, varsayımsal veya araştırmaya muhtaç» olup bu nedenle yetersiz olduğuna karar vermiştir.⁷³

Türkiye

Anayasanın 19'uncu maddesine göre herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması, halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

⁷² (Zonenstein v. Baş Askeri Avukat, İsrail Yüksek Mahkemesi, (2002) 3 Anayasal İçtihat Hukuku Bülteni, 460).

⁷³ Herbert v. Phillips ve Sealey, West Indies Associated States Temyiz Mahkemesi, St. Christopher, Nevis ve Anguilla'nın temyizi üzerine, (1967) 10 WIR 435.

İlke 8

Yargı, üst derece/temyiz mahkemesi kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını sağlamalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri

Yargı görüşlerinin veya kararlarının herhangi bir kişi tarafından yayınlanabileceğine ilişkin anayasal hüküm, ne yasama organının ne de mahkemenin, yargı görüşleri ile kararlarına herkesin erişimini makul olmayan bir şekilde engelleyemeyeceği veya kısıtlayamayacağı amacını göstermektedir.⁷⁴ Buna göre yargının, kararlarını yayınlama ve yaygınlaştırma görevi vardır. Hâkim, “davacılar da en yoğun duygulara neden olan ihtilafli davalar da dâhil olmak üzere, yargı yetkisine giren ve önüne gelen bütün davaları karara bağlama görevini” tereddütsüz yerine getirmelidir. Aynı zamanda, bu davalara ilişkin kararlarının yayınlanması konusunda hâkim engellenmemelidir.⁷⁵

Federal içtihat hukuku, hukuk ve ceza davalarındaki mahkeme kayıtlarına kamunun erişiminin anayasal bir hak olduğunu kabul etmiştir. Bu nedenle mahkemeler, kamunun adli kayıtlara erişiminin engellenmesi hâlinde yerine getirilmesi gereken katı gereklilikler belirlemiştir: *Birleşik Devletler ve Brooklier’e atıfta bulunarak*⁷⁶, *Associated Press ve USD Bölge Mahkemesi* davasında olduğu üzere sanığın adil yargılanma hakkının korunması gibi üstün bir yararı korumak için belgelerin gizlenmesinin “kesinlikle ve kaçınılmaz” bir zorunluluk olması gerekir.⁷⁷ Bu nedenle, gizlilik talebinde bulunan taraf aşağıdakilerin varlığını kanıtlamalıdır:

- Belgelerin gizli tutulmamasının devletin çıkarına, “telafi edilmesi mümkün olmayan zarar” vermesine ilişkin güçlü bir olasılık;
- gizli tutma alternatiflerinin devletin çıkarını yeterince koruyamayacağına ilişkin “güçlü olasılık”; ve
- gizli tutmanın “öngörülen zarara karşı korumada etkili” olacağına ilişkin “güçlü bir olasılık”.

⁷⁴ *New York Post Corp. - Leibowitz*, 143 NE2d 256 (NY 1957).

⁷⁵ *Lowenchuss v. W. Pub. Co.*, 542 F.2d 180, 185 (3d Cir. 1976).

⁷⁶ 705 F.2d 1143 (9. Daire 1983).

⁷⁷ 685 F.2d 1162 (9. Daire 1982).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Adalet Divanı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Adalet Divanı'nın kabul ettiği sistem, kararın tam halinin kamunun erişimine açık olmasına izin vermektedir. Ancak, tarafların gerekçeli talepleri veya başkanın re'sen gizliliğe karar vermesi durumunda kararın anonim hale getirilmesine izin verilir. Ahlak, kamu düzeni veya demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, çocukların menfaatleri, tarafların veya ilgili herhangi bir kişinin özel hayatının korunması veya aleniyetin adaletin tecellisine zarar vereceği özel durumlar nedeniyle anonimleştirmeye izin verilebilir.

Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan

Kararların başka dillere çevrilmesi, yabancılar veya başka bir dili kullanan bölgeden kullanıcılar için erişilebilirliği artırır. Buna göre, birkaç Avrupa ülkesi, önem derecelerine ve doğasına bağlı olarak seçilen kararları tercüme etme girişiminde bulunmuştur. Örneğin, Çek Cumhuriyeti ve Estonya Yüksek Mahkemesi, web sitelerinin uluslararası sayfalarında yayınlanmak amacıyla en önemli kararlarını ve kararlardan alıntılarını tercüme etmiştir. Macaristan Yüksek Mahkemesi ise önemli kararlarının İngilizce özetlerini yayınlamıştır. Bu tercümelerin ücretleri Mahkeme bütçesinden karşılanmaktadır.

Hindistan

Yazılı olarak verilen kararlar, kararın verildiği gün Yüksek Mahkeme ve Üst Mahkemenin internet sitesinde çevrimiçi olarak erişime açılır. Yüksek Mahkeme ve Üst Mahkemeler kendi kararlarını sırasıyla Yüksek Mahkeme Raporlarında ve Hindistan Hukuk Raporlarında mümkün olan en erken zamanda yayınlarlar.

İspanya

İspanya'da anonimleştirme, mahkeme için veriyi işleyen Adli Dokümantasyon Merkezinin sorumluluğundadır. Birçok davada, ilgili kişinin kimliğinin tespit edilmesini sağlayacak her türlü bilgi anonimleştirilir. Bu, ticari sırlar, sağlık durumuna ilişkin bilgiler ve banka hesap numaraları gibi hassas bilgileri içerir. Genellikle, kararın tam hâli yayınlanmalıdır. Bu nedenle, belirli davalar için veya hukuki araştırmayı kolaylaştırmak için anonimleştirme yapılır.

Litvanya

Litvanya Yüksek Mahkemesinde bir hâkim yardımcısı, daha sonra anonim hale getirilen, bir kişinin kimliğinin tespit edilmesini sağlayan, kişisel verileri belirleyen bir yazılım aracını kullanarak kararların anonimleştirilmesini kontrol eder.

Nijerya

Tüm mahkemeler raportör hukukçulara kararların kopyalarını düzenli olarak yayınlamaları için gönderir.

Polonya

Taraflar, davaların elektronik bir kaydı olan “Supremus” adlı dâhili veri tabanı aracılığıyla davaya ilişkin bilgiye erişebilirler. Bu sistemin bir kısmı kamuya açık olup Yüksek Mahkemenin internet sitesinde E-Dava olarak yayınlanmaktadır. Kamuya açık olan bilgiler, dava numarası, alt derece mahkemeleri tarafından verilen kararların tarih ve sayıları, davaya bakan Yüksek Mahkeme dairesi, duruşma tarihine ilişkin bilgiler, yargılamanın Yüksek Mahkeme tarafından tamamlanıp tamamlanmadığı, davanın sonucu ve genel olarak Yüksek Mahkemenin kararına ilişkin bilgiler olarak çeşitli şekildedir.

Türkiye

Yargıtay, 1975 yılından itibaren Yargıtay Kararları Dergisi ve Yargıtay Dergisi olmak üzere iki dergi yayımlamaktadır. İlki Yargıtay’ın emsal kararlarının aylık olarak yayımlandığı bir dergidir. İkincisinde ise üç ayda bir olmak üzere akademik makaleler yayımlanmaktadır. Bu iki yayına ek olarak Yargıtay, tüm kararlarını ücretsiz şekilde internet sitesi aracılığıyla kamunun erişimine açmıştır.

Yargıtay kararlarına erişimin daha kolay ve hızlı olabilmesi amacıyla yapay zekâ destekli “Yargıtay İctihat Merkezi (YİM)”⁷⁸ kurulmuştur. Yargıtay hâkimleri, diğer hâkimler ve toplumun geneli olmak üzere farklı hedef kitlelere özgü tasarlanan bu bilişim sisteminde Yargıtay kararları; etiket bilgilerine, kavramlara, mevzuat hükümlerine, önem derecelerine göre tasnif edilerek ve anonimleştirilerek özetleriyle birlikte yayımlanmaktadır.

⁷⁸ www.yargitayictihatmerkezi.gov.tr

İlke 9

Yargı, yargı sürecine ilişkin öğrencilere yönelik programları desteklemelidir.

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi⁷⁹

Herkese okulda veya üniversitede adalet sistemine büyük ölçüde önem atfeden yurttaşlık eğitimi verilmesi devletin önemli görevidir. İlgili okul ve üniversite eğitim programları, yargı sisteminin tanımını, mahkeme ziyaretlerini ve hukuka ilişkin usullerin aktif olarak öğretilmesini içermelidir. Buna göre mahkemeler ve hâkim birlikleri, okullar, üniversiteler ve diğer eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak hâkimin iç görüşünü öğretim programlarında ve kamuoyu tartışmalarında kullanılabilir hale getirebilir.

Amerika Birleşik Devletleri

Sınıftaki Mahkemeler, eğitimcileri ve mahkemeleri Kaliforniya'daki gençlere Amerikan demokrasisinde yargı organının rolünü öğretmek için birleştiren web tabanlı bir projedir. Proje, demokrasi sisteminde birbiriyle ilişkili olan hukuk, haklar ve sorumluluklar kavramları ve uygulamalarına ilişkin farklı konu alanlarında sunulan dijital araçları, hikâyeleri ve temaları kullanır.

2009'da başlatılan bir başka girişim, ülkenin ilk kâr amacı gütmeyen yüksek kaliteli, partizan olmayan, ilgi çekici ve ücretsiz kaynaklarla yurttaşlık eğitimi veren iCivics'tir.⁸⁰ Ortaokul ve lise öğrencilerine eğitim vermek için tasarlanmış olup, yılda 9 milyondan fazla öğrenciye ulaşmaktadır. Hem eğitimcilerin hem de öğrencilerin, öğrencileri teşvik etmek ve ilgilerini çekmek için çevrimiçi bir kütüphane, eğitici oyunlar ve yarışmalar içeren öğrenme kaynaklarına kaydolmalarına ve bu kaynaklara erişmelerine imkân tanımaktadır.

Diğer dijital tabanlı eğitim platformu ise <https://lawforkids.org/>'dur. Amerika'nın ilk bağımsız web sitesi olan "Law for Kids.org", Arizona Hukuk Hizmetleri ve Eğitim Vakfı tarafından gençleri, ebeveynlerini, toplulukları ve okulları gençlere ilişkin yasalar hakkında bilgilerini artırmak ve yasalara uygun davranışları teşvik ederek gençleri eğitmek amacıyla oluşturulmuştur.

⁷⁹ Görüş No.7 (2005).

⁸⁰ <https://www.icivics.org/>

Tennessee Eyalet Mahkemeleri

Yüksek Mahkeme tarafından, Öğrenciler İçin Hukuk Eğitiminin Artırılması (Terazi) Projesi, 1995 yılında hazırlanmış olup, lise öğrencilerini hukuk sistemi ve mahkeme süreçlerine ilişkin eğitmeyi amaçlamaktadır. Şimdiye kadar 36.000 Tennessee öğrencisi ve 540 lise projesine katılmıştır.

Yüksek Mahkeme, her yıl Eyalette birkaç farklı yere seyahat eder ve yerel topluluklarda mahkeme düzenler. Öğrencilerin gerçek bir Yüksek Mahkeme davası için sözlü tartışmaları dinlemelerine imkân sağlar.

Wisconsin Bölge Mahkemesi

Çocuklar, Mahkemeler ve Vatandaşlık (KCC), Federal Bölge Mahkemesindeki işleri ve farklı görevleri tanıtmak amacıyla Milwaukee öğrencileri için hazırlanan bir programdır. Faaliyetler şunları içerir: İlkbahar/Güz adliye ziyaretleri, hâkimlerin okul ziyaretleri, kariyer panelleri, misafir konuşmacılar vb.

Avusturya

Avusturya, üniversiteler (hukuk fakülteleri) ile iletişimi güçlendirerek ve ilgili hukuk literatürünü dikkate alarak yargı kararı şekillendirme sürecini başlatmıştır. Hâkimler, bunun mahkeme kararlarının kabul edilmesini birçok yönden artırdığını gözlemlemiştir. Üniversitelerin akademik dünyası, ilgili hukuk hükümlerini sistematik bağlam içine yerleştirmek ve hukuku uyumlu bir bütün olarak anlamak için gerekli kaynaklara sahiptir. Bu hukuku yorumlamaya yardımcı olur. Hukuk literatüründen alıntı yapmak, akademik dünyada kararların kabul edilmesini de geliştirir. Hukuk profesörleri, mahkemenin karmaşık kararlarının kamuoyunda tartışılmasında önemli paydaşlardır ve akademik “uzmanlar” olarak kararların medyadaki algısını da şekillendirirler.

Üniversitelerle işbirliğinin bir başka şekli de genç akademisyenlerin Yüksek Mahkemeye erişimini sağlamaktır. Genç akademisyenler belirli durumlarda genel öneme sahip sorular üzerine araştırma yaparlar. Bu durum, mahkemenin araştırma yapmasına ve üniversitelerin araştırmalarını uygulamayla ilgili sorunlar üzerinde yoğunlaşmalarına yardımcı olur. Aynı zamanda genç akademisyenlere mahkeme hakkında fikir verir.⁸¹

⁸¹ Sayın Avusturya Yüksek Mahkemesi Hakimi Gerhard Kuras.

Doğu Karayip Devletleri

Covid-19 pandemisinden önce, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarından öğrencilerle Mahkemeye ziyaretler düzenlenmiştir. Bu dönemde yüz yüze ziyaretler kısıtlanmış olup web sitesinde mahkeme salonunun sanal turlarına erişilebilir. CCJ Hukuk Akademisi Mahkeme'nin eğitim koludur ve özellikle uluslararası hukuk, hukukun kuralları ve rolleri, mahkeme yönetiminin incelenmesi ile adalet yönetiminde en iyi uygulamaların teşvik edilmesine ilişkin bilgilendirici ve yenilikçi bakış açıları sağlamayı amaçlayan seminerler, çalıştaylar, fikir alışverişleri ve özel dersler geliştirir, koordine eder ve kolaylaştırır. Bu faaliyetlerin bir kısmı mahkeme hâkimleri tarafından yapılmaktadır. Mahkeme hâkimlerinden barolara, hukuk derneklerine, medya kuruluşlarına ve diğer kurumlara bildiri sunmaları, konferanslar vermeleri ve sunumlar yapmalarına yönelik faaliyetler yürütülmektedir.

Hindistan

Hukuk öğrencileri, yargının nasıl işlediğini öğrenmek için belirli bir süre hâkimlerle birlikte çalışabilir. Duruşma için listelenen davaların notlarını hazırlamaları istenebilir. Eğitim mahkemesi yarışmaları düzenlenmekte olup, hâkimler üniversitelerde ders verir. Genç avukatlar, yüksek mahkeme ve üst mahkemelerde kâtip olarak görev yaparlar. Hâkimlere araştırmalarında, duruşma için listelenmiş davalarla ilgili özetlerin ve notların hazırlanmasında yardımcı olurlar. Ayrıca mahkemedeki duruşmaya katılırlar ve bunun için yeterli ücret alırlar.

Nijerya

Tüm mahkemeler, yargılamanın daha iyi anlaşılmasını sağlamak için Nijerya Hukuk Fakültesi ve Üniversiteler ile işbirliği yapmaktadır.⁸²

Türkiye

Yargıtay, üniversiteler ile işbirliği içinde geleceğin hukukçularının eğitime ilişkin çalışmalar yapmaktadır. Hukuk fakülteleri öğrencileri tarafından Yargıtay'a yapılan ziyaretler bu programlardan birini oluşturmaktadır. Bu ziyaretlerde Yargıtay'ın tarihçesi, işlevi, görevleri ve çalışmaları tanıtıldıktan sonra katılımcıların soruları yanıtlanmaktadır. Toplantıdan sonra ise Yargıtay binası da gezdirilerek bilgiler verilmektedir.

⁸² <https://www.lawschoollagos.org/wp-content/uploads/2017/09/EXTERNSHIP-HANDBOOK-FOR-STUDENTS.pdf>

Üniversiteler ile yapılan protokollere göre gerekli koşulları taşıyan öğrenciler Yargıtay’da staj yapabilmektedir.

Staj ve öğrenci ziyaretlerinin yanı sıra her yıl öğrencilere yönelik “Yargıtay Yargı Etiği Hukuk Kliniği” programı yürütülmektedir. Bu program kapsamında, hukuk fakültelerinde “yargı etiği” dersinde başarılı olan öğrenciler, “Yargıtay Yargı Etiği Hukuk Kliniği Kolaylaştırıcısı” olmak için ayrıca Yargıtay’da teorik ve pratik eğitim almaktadır. Eğitim süreçlerini başarıyla tamamlayan öğrenciler, “etik kolaylaştırıcısı” olmaya hak kazanarak Yargıtay’da tutulan bir sicile kaydedilmektedir. Yargıtay’ın öğrencilere yönelik yürüttüğü etik eğitimlerinin bir kısmında “kolaylaştırıcı öğrenciler”, kendi akranları ile önceden yapılandırılmış pratik çalışmaları yürüterek sorumluluk almaktadır. Tüm bu faaliyetler sırasında etik eğitimcisi olan Yargıtay üyeleri, tetkik hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve Yargıtay personeli görev almaktadır.

İlke 10

Yargı, adalet sisteminin rolü hakkında halkı eğitmek üzere tasarlanmış halka ulaşım programları başlatmalı ve/veya desteklemelidir.

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde her yargı organı, mahkeme kuralları, istihdam olanakları, yardımcı ve bilgilendirici broşürler gibi mahkemenin işleyişine ilişkin web sitesinden erişilebilen bilgiler sağlar. Son yıllarda, Mahkeme Başkanları Konferansı ve Eyalet Mahkemesi Yöneticileri Konferansı gibi ulusal yargı grupları, sistemlerinin halka açık olması için mahkemeleri teknolojik araçlar kullanmaya çağırmıştır.

Hukuk Günü, 1 Mayıs'ta ve Mayıs ayı boyunca hukuk mesleği ve adalet sistemi hakkında halkı eğitmek için kutlanır. 1958'de Başkan Dwight D. Eisenhower tarafından kabul edildiği tarihten bugüne kadar, okullar, mahkemeler, barolar ve sivil gruplar tarafından hazırlanan programlar ve etkinliklerle öğrencilerin ve halkın hukukun günlük yaşamdaki rolünü anlamalarına yardımcı olma imkânı sağlanmıştır. Her yıl, Amerikan Barolar Birliği ve Birleşik Devletler Hükümeti, hukuka ilişkin farkındalık yaratmak için özel bir tema ve eşsiz bir kampanya seçer. Hukukun üstünlüğünü kutlamak için eyalet mahkemeleri, okullar, barolar ve sivil gruplar tarafından çeşitli programlar ve etkinlikler yapılmaktadır.

Washington Eyaleti

2019'da, Washington Eyaletindeki ABD-Pierce County Yüksek Mahkemesi, halka ulaşım programı aracılığıyla halkın yargıya güvenini sağlamak için stratejik bir plan hazırlamıştır. Plan aşağıdaki stratejileri içermiştir:

- Okulları, hizmet kuruluşlarını ve topluluk içindeki diğer grupları hedefleyen eğitim ve halkla ilişkilere ilişkin mahkeme sözcüsü bürosunu kurmak.
- Mahkemeye ilişkin halkın bilincini artırmak, mevcut programları genişletmek (kurgusal duruşma ve hâkimin sınıfı ziyareti gibi) ve yeni halka ulaşım programları geliştirmek için yargı sisteminde mükemmelliği destekleyen eğitim kurumları, yasal hizmet sağlayıcıları, barolar ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- Yargının toplumdaki rolü hakkında halkı aktif olarak bilgilendirmek.
- Mahkemenin broşürünü ve web sitesini düzenli olarak güncellemek.

- Hukuk Günü ile bağlantılı olarak bir etkinlik hazırlamak ve uygulamak.
- Bir toplum hizmeti etkinliği hazırlamak ve uygulamak.
- Broşür, senaryo, e-posta ile geri bildirim ve güncellenmiş bir video dâhil olmak üzere jüri oryantasyonunu iyileştirmek.
- Eğitimciler, kütüphaneler ve hizmet kulüplerine videolar ekleyerek ve hâkimlere gruplarıyla konuşma fırsatı sunarak mektuplar göndermek.

Nijerya

“Nijerya’daki her yargı kurumu, halkı yargının işleyişine ilişkin aydınlatmak amacıyla bir Kamu Aydınlatma Birimi kurmalıdır.”⁸³”

Halk Toplantıları, mahkeme kullanıcılarının yaşadıkları sorunlara ilişkin yargı ile etkileşimde bulunmalarına imkân sağlamada son derece etkili olmuştur. Paydaşlar endişelerini ifade edebilmiş ve hizmet sunumunun iyileştirilmesini sağlayacak konuları tartışabilmişlerdir. Ayrıca bu toplantılar mahkemelerin ve yargı sisteminin gizli olmamasını sağlamış ve genel olarak halkın yargıya olan güveninin artmasına yardımcı olmuştur. Kadın katılımcıların görüşlerini ifade etmede kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlamak için bu toplantıların ayrı ayrı yapılması önerisi, genellikle tercih edilmemiştir. Çünkü deneyimler kadınların tecavüz gibi suçları tartışmaktan bile çekinmediğini ve her koşulda erkeklerin bu konuları anlayabilmeleri için orada olmalarının istendiğini göstermiştir.⁸⁴

⁸³ <https://njc.gov.ng/national-judicial-policy-3.9>

⁸⁴ “360 Derece İnceleme” – Nijerya’da Adalet Sektörü Reformunun On Yılı, UNODC, 2009.

İlke 11

Yargı, yargı kararları dâhil olmak üzere yargının işlemleri hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik meşru işlevini ifa edebilmesi için medyaya uygun yardım ve erişim sağlamalıdır.

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi⁸⁵

Avrupa Konseyi standartlarında, mahkemelerde basın ve iletişim birimlerinin kurulmasının teşvik edilmesinin yanı sıra mahkeme sözcülerinin atanmasının da önemi vurgulanmıştır.⁸⁶

Medyanın adalet sisteminin çalışmalarını daha iyi anlamasına yardımcı olmak için mahkemelerde kabul ve bilgilendirme hizmetlerinin hâkimlerin gözetiminde kurulmasının aşağıdaki yollarla teşvik edilmesi gerekir:

- Mahkeme kararlarının özetlerini medyaya vermek,
- Medyaya mahkeme kararları hakkında olguya ilişkin bilgiler sağlamak,
- Özellikle halkı ilgilendiren davalarda duruşmalarla ilgili olarak medya ile bağlantı kurmak,
- Medyada yer alan davalara ilişkin olgusal açıklama veya düzeltme yapmak.

Mahkemeler tarafından medyaya sağlanan tüm bilgiler şeffaf ve ayrımcı olmayan bir şekilde verilmelidir.

Bir davanın medyada yer almasından kaynaklanan sorunlarla veya bir gazetecinin bilgilendirme görevini yerine getirirken karşılaştığı zorluklarla başa çıkmak ve karşılaşılan herhangi bir sorunun ortaya çıkmasını önlemek için bağımsız bir organ olarak çalışabilecek etkili bir mekanizma kurulmalıdır.

Avrupa Yargı Konseyleri Ağı

Basın Hakimleri İçin Öneriler:

Adalet Topluluğu ve Medya Raporu 2011-2012

Basın hâkimi, sözcü ve iletişim danışmanı olarak görev yapar. Verilen tavsiyelerden bazıları aşağıdaki şekildedir:

⁸⁵ Görüş No.7 (2005).

⁸⁶ Tavsiye Kararı CM/REC(2010)12, § 19.

1. Basın hâkimi, yargı sistemine ilişkin derin bir bilgi ve anlayışa sahip olmalı, ayrıca halkla anlaşılır bir şekilde iletişim kurmak için iyi iletişime ve sosyal becerilere sahip olmalıdır.
2. Basın hâkimleri ve iletişim danışmanları, yerel ve bazı ülkelerde bölgesel olduğu gibi ulusal düzeyde de faaliyet göstermelidir. Basın hâkimleri, mahkeme düzeyinde ve ele alınacak basın soruşturmasıyla ilgili yargı alanında görev yapan hâkimler olmalıdır.
3. Basın hâkimi, görev yaptığı ilgili mahkeme veya bölgenin başkanı tarafından atanmalı ve atamayı yapan hâkime karşı sorumlu olmalıdır.
4. Basın hâkiminin kimin inisiyatifiyle hareket etmesi gerektiğine ilişkin kurallar ve böyle bir eylemi koordine etmek için bir sistem dâhil olmak üzere, basın hâkiminin görevi ve rolüne ilişkin temel kılavuzlar bulunmalıdır. Kılavuzlar, basına ilişkin ulusal kanunlara ve ulusal yargı etiği standartlarına göre basın hâkimleri, basın görevlileri ve iletişim danışmanları arasındaki ilişkiyi genel olarak belirtmelidir.
5. Gerekli çalışmalarda basın hâkimine yardımcı olacak eğitim sağlanmalıdır.
6. Basın hâkiminin sorumlulukları aşağıdakileri içermelidir:
 - Basına kanun ve usul konusunda bilgi vermek ve yönlendirmek.
 - Hükümlerin ve kararların niteliğini ve etkisini halka açıklamak. Bu, hukuk eğitimine anayasa ve maddi hukukun temellerinin eklenmesini de içerebilir.
 - Mahkeme sistemi ile yargıyı halkın daha iyi anlamasını teşvik ederek ve şeffaflığı artırarak adaletin daha iyi yönetilmesini sağlamak.
 - Görevlerini yerine getirirken basın görevlileri ve iletişim danışmanları ile birlikte çalışmak, basın ve medya ile iletişimi denetlemek.
 - Web siteleri ve sosyal medya ile medyayı takip etmek ve cevap vermek.
 - Medyanın yanında uygun meslek kuruluşları, uzmanlar ve akademik kurumlarla temas kurmak.

Amerika Birleşik Devletleri

Medya, halkın yargıya ilişkin daha fazla bilgi edinmesini sağlamada önemli bir araç olduğu için gazetecilerin mahkeme süreçlerini anlamalarına

yardımcı olmak, halkın adalet sistemi anlayışını geliştirmenin bir yoludur. Amerika Birleşik Devletleri Federal Mahkemeleri İdari Ofisi, medyaya/kamuya mahkeme ile iletişimlerinde yardımcı olmak için web sitesinde çok sayıda rehber yayınlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri Mahkemeleri web sitesi medya temsilcilerine yardımcı olmak ve mahkeme salonuna ilişkin deneyimlerini geliştirmek için mahkeme belgeleri, röportajlar, adliye güvenliği, mahkeme salonu erişimi, kapalı oturumlar, yasak alanlar, kayıt ve yayın, elektronik cihazlar gibi medya erişimine ilişkin kuralları detaylandıran gazeteciler için bir kılavuz yayınlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri Federal Mahkemeleri İdari Ofisi de muhabirlere/gazetecilere mahkeme usullerine ilişkin temel bilgiler sağlamak için “Federal Mahkemelere İlişkin Gazeteci Rehberi” hazırlamıştır. Rehber, mahkemelerin temel yapısını, ceza/hukuk davalarındaki usuli adımları ve mahkeme süreciyle ilgili soruları yanıtlamak için kiminle iletişime geçilebileceğini göstermektedir.

Federal mahkemelerde, günlük olarak medyayla iletişim sağlayan kamu bilgilendirme görevlileri (PIO) bulunmaktadır.

Halkla İlişkiler Ofisi, Amerika Birleşik Devletleri Adalet Bakanlığı'nın medya ile başlıca bağlantı noktasıdır. Bu Ofis, haber bültenleri yayınlamaya, soruları yanıtlamaya, röportajlar hazırlamaya ve medya ile basın toplantıları düzenleyerek, Ofisin faaliyetlerine ilişkin kamuoyunun bilgilendirilmesinden sorumludur.

Doğu Karayip Devletleri

Doğu Karayip Yüksek Mahkemesinde, Bilgi Hizmetleri Yöneticisi ve iki çalışanı, mahkemeyi ilgilendiren konularda halk ve medya ile ilişki kurmakla görevlidir. Mahkemenin web sitesini önemli olaylara ilişkin basın açıklamaları, yargı kararları ve mahkeme ile ilgili yayınlarla düzenli olarak güncellemekten sorumludurlar. Ayrıca mahkemenin web sitesinde bulunan rehber, medya mensuplarının ve halkın soru sordukları 9 Doğu Karayip Devletleri Örgütü (OECS) üye devleti ve bölgesindeki mahkemelerin iletişim bilgilerini, telefon numaraları ve e-posta adreslerini içerir.

Hollanda

2005 yılına kadar, Hollanda'daki her mahkemede yargı adına sözcülük yapan bir basın hakimi vardı. Bu, geleneksel olarak mahkeme başkanının sorumluluğunda olsa da basın hakimleri bölge ve temyiz mahkemesi

seviyelerinde atanmaktaydı. Bunlar kendi yargı işlerine ek olarak mahkeme tarafından bakılan bireysel davalara ilişkin bilgi sağlayarak medya ile iletişim kurmaktaydı.

Basın hâkimi olarak seçilmek için çeşitli beceri ve nitelikler gerekir. Bunlar arasında, kamera önünde iyi bir görüntüye sahip olmak ve hukuki konuları meslekten olmayan insanlar tarafından kolayca anlaşılabilir terimlerle yazabilme yeteneği yer alır. Ayrıca Yargı Kurulu, bu hâkimler için kamera önü eğitimi de dâhil olmak üzere özel eğitim kursları düzenler.

Tüm basın hâkimleri, son altı ay boyunca medyayla yaşadıkları deneyimleri tartışmak için yılda iki kez toplantı düzenler. Kamu yararı ve dava taraflarının/ tanık mahremiyetinin ihlalleriyle ilgili sorunları ve yeni gelişmeleri incelerler. Ayrıca, bu deneyim paylaşımı ve beyin fırtınası, medya ile iletişim için rehberlerin incelenmesine ve geliştirilmesine de yardımcı olur.

Hollanda'daki her mahkemede basın mensuplarının yargılamadaki aralarda çalışabilecekleri, telefon ve internet bağlantılı bir basın odası vardır.

İrlanda

Madde 34.1'de tanımlanan anayasal çerçevede içinde medyanın yeri Yüksek Mahkeme tarafından açıklanmıştır.

“Madde 34.1, mahkemedeki işlemlerin halka açık olmasını gerektirir ve bu, demokratik bir toplumda basılı ve görsel medyanın yargısal davranışların ve yargı kararlarının tabi olduğu incelemenin bir parçası olarak katılımını zorunlu kılar. Medya, adil ve doğru dava haberlerini bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi bağlamında yayma ve yayınlama hakkına sahiptir.”⁸⁷

2018 tarihli Veri Koruma Kanununa göre gazeteciler mahkeme belgelerine açık ve tartışmasız erişim hakkına sahiptir.

Nijerya

Basınla irtibat görevlileri ve düzenli basın açıklamaları mahkemelerde ve yargı kurumlarında bir normdur.

Türkiye

Yargıtay'da 2021 yılında “Basın ve Halkla İlişkiler Birimi” kurulmuş olup Genel Sekreter Yargıtay sözcüsü olarak görevlendirilmiştir. Birimin

⁸⁷ MARA (Nijerya) ve Adalet Bakanı [2014] IESC 71, [29].

kuruluş çalışmaları sırasında geliştirilen “Yargıtay İletişim Stratejisi” birimin çalışmalarına rehberlik etmektedir.

Basın ve Halkla İlişkiler Biriminin görevleri kuruluş belgesinde aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. Her yılın Ocak ayı sonunda, Yargıtay Başkanı tarafından yıllık değerlendirme yapılması amacıyla basın toplantıları düzenlemek.
2. Basın ile ilişkilerin kurallarının belirlenmesi amacıyla “Yargıtay Basın Rehberi” hazırlamak.
3. Basında çıkan gerçeğe uygun olmayan haberleri ve yorumları düzeltmek için yazılı ve sözlü bilgilendirme dâhil olmak üzere gerekli tüm girişimlerde bulunmak.
4. Halkın yargıyı daha iyi anlamasına yardımcı olmak amacıyla basın kampanyaları düzenlemek.
5. Kamuoyunda ilgi uyandırabilecek davalar bakımından, Yargıtay daireleri ile Yargıtay Genel Kurullarının kararlarını vermelerinden hemen sonra karar özetlerini içeren basın bülteni hazırlamak.
6. Yargıtay’ın sansasyonel veya yanlış haberlerden etkilenmesinin önlenmesi amacıyla basın mensupları için eğitim programları düzenlemek.
7. Basın mensuplarına mahkeme yapısı, yargı usulleri, mahkeme bilgilerine erişim yöntemleri ve hukuki sorunları hakkında temel bilgileri içeren eğitim vermek suretiyle, basın ile yargı arasında güven oluşturmaya yönelik programlar hazırlamak.
8. Basının yargı işlemleri hakkında haber yapmasını kolaylaştırmak için gerekli işlemleri yapmak ve basın temsilcileriyle irtibat kurmak.

İlke 12

Yargı, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyetini değerlendirmeli ve bu yolla adaletin kalitesini yükseltmek için çaba göstermelidir.

Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri⁸⁸

İlke 8: Temyiz mahkemesi yönetimi, iç ve dış paydaşların görüşlerini, ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurmalıdır.

Mahkeme kullanıcıları ile güçlü ve etkili iletişim önemlidir. Onlardan geri bildirim alınması ve bu geri bildirimlerin işlenmesine yönelik sistemler kurulması gerekir. Dava tarafları da dâhil olmak üzere tüm mahkeme kullanıcılarının mahkemenin faaliyetlerini anlaması, halka ulaşım programları ve medyayla ilişkiler, kamunun yargıya duyduğu güveni etkiler.

Mahkeme kullanıcılarıyla etkin ve verimli bir iletişim ağının geliştirilmesi ve bu ağlardan gelecek görüşler, öneriler ve diğer bilgilerden yararlanılması yargı hizmetinin kalitesini artırır. Bu kapsamda yenilikçi tedbirlerin geliştirilmesinin önemi her zaman dikkate alınmalıdır.

Mahkeme kullanıcılarının memnuniyeti düzenli olarak ölçülmeli, avukatlara ve dava taraflarına memnuniyet anketi uygulanmalı ve bunların sonuçları hizmet kalitesini artırmak amacıyla kullanılmalıdır. Anket sonuçlarının kamu ile paylaşılması yargıya olan güveni güçlendiren bir unsurdur.

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri Mahkemeleri İdari Ofisi, mahkemelerin işleyişini ve adli iş yüklerini düzenli olarak inceler ve işleyişin etkinliğini değerlendirir. İdari Ofis, tüm son mali denetimler, program incelemeleri, özel soruşturmalar ve kovuşturma için sevk hakkında Denetim ve İdari Ofisin Hesap Verebilirliğine ilişkin Yargı Kuruluna rapor verir. Federal Yargı Merkezi ve İdari Ofis ayrıca mahkeme başkanları ve birim yöneticileri için yönetim ve denetim sorumlulukları hakkında eğitim sağlar.

⁸⁸ “Yüksek temyiz mahkemelerinde mükemmeliyete” ilişkin olarak üç kıta ve on üç ülkeden yüksek mahkeme başkanları ile başsavcılarının görüşleri ve farklı hukuki gelenekler, bu ilkeler çerçevesinde özetlenmiştir (Yargıtay Konferans Salonu, Ankara/Türkiye, 2 Eylül 2021, <https://www.Yargitay.gov.tr/kategori/121/mahkeme-mukemmeliyeti> - Erişim: 6.1.2023)

Birleşik Krallık

2007’de Adalet Bakanlığı, İngiltere ve Galler’deki mahkemelerde bir yıl süren kapsamlı bir kullanıcı memnuniyeti anketini sonuçlandırdı. Rastgele seçilen adliye kullanıcılarına adliyeden çıkarken yüz yüze anketler yaparak kullanıcı memnuniyetini daha doğru bir şekilde değerlendirmeye çalıştı. Bu anketler, İngiltere ve Galler’deki tüm alt mahkeme sistemindeki her adliyede yapıldı ve toplamda yaklaşık 5000 kullanıcıya anket uygulandı. Bakanlık, yüz yüze anketlerin çeşitli metodolojik sorunları çözmede ve daha geniş bir anket havuzuna ulaşmada daha az çeşitli sonuçlar veren, daha önce posta yoluyla ve basılı olarak dağıtılan anketlere göre daha etkili olacağına karar verdi. Yeni anketler içerik olarak yeknesaktı ve bu bilgilerin daha kolay karşılaştırılabilmesini ve analizini kullanıcıya hale getirdi. Posta yoluyla ve basılı olarak dağıtılan anketlerde yerel halktan katılım zayıfken, mülakat yapılan kişilerin sayısı kontrol edilebildi.

Anket, mahkeme hizmetleri, personel, yargılamalar ve kamu bilincinin çeşitli yönlerine ilişkin kullanıcıların memnuniyet düzeylerini sorguladı. Veriler, belirli bir bölgede veya belirli bir yargılama türü için hem bireysel olarak mahkemelerde hem de mahkeme gruplarında kullanıcı memnuniyetini belirlemek ve mahkeme kullanıcılarının memnun olup olmamasına en çok hangi faktörlerin etki ettiğini saptamak için analiz edildi. Bu bilgi özellikle mahkemeler ve yargılama türleri arasındaki zayıflıkların tespit edilmesinde faydalı olmuştur. Belirli ırkların, cinsiyetlerin veya diğer grupların mahkemelerden diğerlerine göre daha az memnuniyet duyup duymadığını belirlemek için katılımcıların demografik bilgileri de analiz edildi.

Anket sonuçları, mahkeme kullanıcılarının mahkemelerle etkileşimleri öncesinde ve sırasında nasıl muamele gördükleriyle ilgili olduğundan, mahkeme hizmetlerinin yönetimindeki zayıflıkları analiz etmek için kullanıldı. Birçok kullanıcı, adliyeye gelmeden önce daha fazla bilgi sahibi olmak istediklerini belirtti. Sonuçlar, mahkeme süreçlerinin aşamasına ve kullanıcı şikâyetlerine ilişkin olup, böylece mahkemelerin şikâyetleri özel olarak analiz etmesine ve cevap vermesine olanak sağladı. Mahkemeler, bu anketler yoluyla kullanıcı memnuniyetini değerlendirerek, halkın mahkemelere olan güvenini ölçebildi ve usullerini, bilgi hizmetlerini ve imkânlarını anket verilerine göre yeniden gözden geçirebildi.⁸⁹

⁸⁹ UNODC, Yargıda Dürüstlüğün ve Kapasitenin Güçlendirilmesine İlişkin Kaynak Rehber, 2011, s.98-99.

Hollanda

Yargı her yıl yargı yönetimine ilişkin halkı bilgilendiren verilerden oluşan yıllık raporlar yayınlamaktadır. Bu, tamamlanan davaların sayısını, davaların süresini, disiplin cezalarını, şikâyetleri ve ret taleplerini içerir. Yargı, her dört yılda bir “ziyaret komitesi” için bir inceleme yaptırır. Komite, hâkimler ile adaletin kalitesini değerlendiren sivil toplum üyelerinden oluşur. Rapor normalde modernizasyon, insan kaynakları politikası ve finansal yönetime odaklanır. Ayrıca, her 3 yılda bir mahkemelerde adaletin kalitesini taraflara ve savcılar, avukatlar gibi profesyonellere göre değerlendirmek için mahkeme kullanıcı anketi yapılmaktadır.

Nijerya

Ulusal Yargı Politikası, Yıllık Yargı Sistemi Denetimi ile yargı sisteminin etkililiği ve verimliliğine ilişkin anket yapılmasını zorunlu hale getirir, özellikle:

- Davaların süresi sürekli olarak takip edilecek ve davaların sonuçlandırılmasındaki gecikmeler için rutin olarak açıklama istenecektir.
- Her Mahkemede, kararların kalitesi ve esası dışında, sistemin yetersizliği ve şeffaflığına ilişkin halktan gelen şikâyetleri almak ve dava taraflarına davalarının durumu hakkında bilgi vermek için bir kamu şikâyetleri ve kamu bilgilendirme masası bulunacaktır.
- **Kamu Şikâyetleri Komiteleri**, mahkeme kullanıcılarının şikâyetlerini yargı görevlilerine ve mahkeme personeline söylemelerini sağlar ve yargıdaki yolsuzluğun azaltılmasına katkıda bulunur. Şikâyetler düzenli olarak incelendiğinden ve hata yapan görevliler hakkında disiplin işlemi yapıldığından her adliyeye şikâyet kutularının yerleştirilmesi çok etkili olmuştur.
- **Mahkeme Kullanıcısı Anketleri**, yargı sürecindeki zayıflıkların tespit edilmesinde etkili olmuştur. Sonuçlar hem politika yapıcılar hem de araştırmacılar için fayda sağlamıştır.
- Mahkeme yazı işlerinin **özel incelemesi**, altyapının, fiili durumu ve personel gücünün değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Planlı incelemeler gerçek durumu ortaya çıkarmayabilir.

Sri Lanka

Yargıda Dürüstlük Grubu'nun daveti üzerine, Sri Lanka'da Marga Enstitüsü (Sri Lanka Kalkınma Çalışmaları Merkezi) tarafından mahkeme kullanıcıları ve paydaşlar için anket yapıldı. Anketin temel amacı, Sri Lanka yargı sisteminin halkın güvenine ve saygısına ne kadar layık olduğunu değerlendirmektir.

- Anket, Sri Lanka'nın tüm yargı bölgelerini temsil eden 50 yargı kurumunu kapsamaktaydı. Ülkedeki 13 cezaevinden 10'unda saha araştırmacıları tarafından anket yapıldı. Saha anketi, hukuk davası açanlardan, sanal olarak şikâyet edenlerden ve tutuklulardan 1006 geri dönüş sağladı. Adadaki 17.120 tutukludan 432'si ile görüşüldü.
- Kurumsal sektördeki hâkimler, avukatlar, mahkeme personeli ve yargı görevlilerinin görüşlerinin alındığı doğrudan posta anketi yapıldı. Kurumsal sektörden 1415 mahkeme personeli, 278 hâkim (emekli hakimler dahil), 4565 avukat ve 30 yargı görevlisine anketler gönderildi. Ankete ilişkin 1789 geri dönüş yapıldı.

Anket sonuçları, yargı sisteminden genel bir memnuniyetsizlik olduğunu gösterdi. İddialar taraflılık ve etkin olmamak ile yetkin ve dürüst olmamaya kadar dağılım gösterdi. İngilizce dil becerilerinin olmamasının, genç hukukçuların yalnızca yurt dışından hukuk literatürüne değil, 20. yüzyılın başlarında hazırlanan Sri Lanka hukuk raporlarına bile erişmelerini engellediği iddia edildi.⁹⁰

Türkiye

Yargıtay, kendi çalışanlarının ve mahkeme kullanıcılarının memnuniyet düzeylerinin daha çok yükseltilmesine ilişkin yöntemlerin tespit edilmesi amacıyla iç ve dış paydaş anketleri uygulamaktadır. 2019 yılında kıdem, yaş, cinsiyet, lisansüstü çalışmalar ve kayıtlı olduğu barolar dikkate alınarak belirlenen gruplara yönelik ülke çapında toplam 2000 avukata anket uygulanmıştır. Bu anket, Türkiye Barolar Birliği ve yerel barolarla işbirliği içinde yapılmıştır.

Mahkeme kullanıcılarına yönelik olarak düzensiz aralıklarla ve özellikle duruşma günleri gibi kalabalık zamanlarda memnuniyet anketleri uygulanmaktadır.

⁹⁰ Kuşatma Altındaki Bir Sistem – Sri Lanka Yargı Sistemine İlişkin Bir Soruşturma, Marga Enstitüsü, Eylül 2002.

Yargıtay 2022 yılında Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkelerine uygun şekilde 10 ana alanda ve 77 sorudan oluşan bir memnuniyet anketi geliştirmiş ve uygulamıştır. Yargıtay'da geliştirilmesi gereken alanlara ilişkin veriler elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ile yapılan gözlemler ve deneyimler birbirini teyid etmiş, nesnel ve kılavuzluk özelliği yüksek veriler elde edilmiştir.

İlke 13

Hâkimlerin atanma süreci şeffaf olmalıdır.

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi⁹¹

Hâkimlerin atanma ve terfilerinin bağımsız olması ve yasama ya da yürütme tarafından değil, tercihen Yargı Konseyi tarafından yapılması yargının bağımsızlığının sağlanması için esastır.⁹²

Devlet Başkanının resmi işlemi ile atama ve terfilerin yapılabileceği yaygın olarak kabul edilirken hâkimlerin toplumdaki önemi göz önüne alındığında ve görevlerinin temel niteliğinin vurgulanması amacıyla devlet başkanları, Yargı Konseyinin önerisine bağlı kalmalıdır. Önceden hazırlanmış bir atama önerisine ilişkin görüş almak amacıyla bu organa yürütme tarafından danışılmaz, çünkü teklifin siyasi bir otoriteden gelmesi, önerilen adayın kişisel niteliklerinden ayrı olarak, hâkimin bağımsızlık imajını olumsuz etkileyebilir.

Bu atama ve terfi sistemi zorunludur, ancak yeterli değildir. Adayların seçimine ilişkin koşullarda tam bir şeffaflık olmalıdır. Böylece hâkimler ve toplum, bir atamanın yalnızca bir adayın liyakatine ve niteliklerine, yeteneklerine, dürüstlüğüne, bağımsızlığına, tarafsızlığına ve verimliliğine dayalı olarak yapıldığından emin olabilir. Bu nedenle, belirli devletlerdeki uygulamaya uygun olarak, atama ve seçim kriterlerinin her Yüksek Yargı Kurulu tarafından kamuoyunun erişimine açık hale getirilmesi önemlidir. Ayrıca Yüksek Yargı Kurulu, özellikle mahkeme yönetimi ve eğitim ile ilgili rolünü yerine getirirken, liyakat esasına dayanan atama ve terfi

⁹¹ Görüş No.10 (2007).

⁹² CCEJ, Yargı Kurulunun önemli sayıda hâkimlerden oluşan karma bir yapıya sahip olmasını veya yalnızca hâkimlerden oluşmasını tavsiye etti. Hâkim veya hâkim olmayan üyeler, yeterliliklerine, deneyimlerine, yargı hayatını anlamalarına, tartışma kapasitelerine ve bağımsızlık kültürlerine göre seçilmelidir. Aktif politikacılar veya yürütme ile yasama organı üyeleri olmamalıdır. Hâkim üyelerin, siyasi otoritelerin veya yargı hiyerarşilerinin herhangi bir müdahalesi olmadan, yargının en geniş temsilini garanti eden yöntemlerle, birkaçı resen olabilecek şekilde meslektaşları tarafından seçilmesi gerekir. Hâkim olmayan üyeler, yönetim, finans, bilişim ve sosyal bilimler gibi hukuk dışındaki alanlarda deneyimli kişiler de dahil olmak üzere seçkin hukukçular, üniversite profesörleri veya kabul edilmiş statüye sahip vatandaşlar arasından seçilebilir. Hukuki tecrübesi olsun ya da olmasın, hâkim olmayan üyelerin seçimi siyasi olmayan makamlara verilmelidir; ancak Parlamento tarafından seçilirlerse, Parlamento üyesi olmamalı, önemli bir muhalefet desteğini gerektiren nitelikli çoğunlukla seçilmeli ve Yüksek Yargı Kurulunun genel yapısında farklı bir temsili sağlayan kişiler olmalıdır.

usullerinin çok çeşitli ve toplumu bir bütün olarak yansıtan bir aday havuzuna açılmasını sağlar.

Ayrıca daha üst düzey görevlerde, özellikle yargı kurumu başkanı olma söz konusu olduğunda, şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak için ilgili görevin özelliklerini ve adaylarda aranan nitelikleri içeren genel profiller Yüksek Yargı Kurulu tarafından atamayı yapan otoritenin yaptığı seçime ilişkin şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması için resmi olarak yaygınlaştırılmalıdır. Seçim, kişisel, siyasi veya bir dernek/sendika çıkarları gibi daha öznel sebeplere değil, yalnızca adayın liyakatine dayanmalıdır.

Yargı Görevlilerinin Seçilmesi ve Atanmasına İlişkin Lilongwe Prensipleri ve İlkeleri

2018’de Güney Afrika Mahkeme Başkanları Forumu, yargı kurumlarının hem kurumsal hem de karar alma bağımsızlığını geliştirmek amacıyla Lilongwe Prensiplerini ve Rehber İlkelerini kabul etti.

Lilongwe Rehber İlkeleri, yargı görevlilerinin seçimine ve atanmasına rehberlik edecek 15 ilke içerir ve bunlar aşağıdaki şekildedir:

1. Şeffaflık ilkesi seçme ve atama sürecinin her aşamasında olmalıdır. Şeffaflığa ilişkin bu tanım, açıklığı korumak için süreç boyunca aleniyeti devam ettirirken, atama süreçlerinin ve ilanların kamuoyu tarafından bilinmesini sağlamaya kadar genişler.
2. Seçme ve atama makamı bağımsız ve tarafsız olmalıdır. Rehber ilkeler, yaklaşık %33 oranında olan yargı görevlilerinin dışında hukukçular, hukuk akademisyenleri ve hukukçu olmayan kişilerden oluşan geniş tabanlı bir seçme ve atama organı önermektedir.
3. Yargı görevlilerinin seçilme ve atanma süreci adil olacaktır. Sistem kıdeme değil liyakate dayalı olmalıdır.
4. Yargı görevine atanan kişiler minimum ehliyet, özen ve etik standartlarını geçmelidir.
5. Adayların atamaları liyakate dayalı olarak yapılmalıdır.
6. Atama sürecinin tüm aşamalarında paydaş katılımı sağlanmalıdır.
7. Yargı görevlilerinin seçimine ilişkin nesnel kriterler, seçme ve atama makamı tarafından önceden belirlenmeli, kamuoyuna açıklanmalı ve bu süreçte değiştirilmemelidir.

8. Mahkeme heyeti, toplumun çeşitliliğini her bakımdan yansıtmak zorunda olup, seçme ve atama makamları mahkeme heyetinin çeşitliliğini artıran atanabilir adayların işe alınmasına aktif olarak öncelik verebilir.
9. Adaylar, tutarlı ve şeffaf bir sürece göre işe alınacaktır. Adayların özgeçmişlerini aşağıdaki konulara ilişkin yeterli ayrıntıyı içeren belgelerle birlikte sunmaları önerilir:
 - sağlık durumu,
 - yayınlar,
 - çalışma geçmişi,
 - ticari ortaklıklar,
 - siyasi parti üyeliği de dahil olmak üzere daha önce siyasete katılım,
 - olası çıkar çatışmaları; ve
 - atamadan sonra ortaya çıkarsa yargıyı utandırabilecek veya yargının itibarını sarsabilecek herhangi bir durumun açıklanması.
10. Son listenin nasıl ve kim tarafından yapıldığı da dâhil olmak üzere kısa liste kriterleri, adayların işe alınmasından önce bilinecektir.
11. Mülakat için son listeye giren adaylar incelenecek ve paydaşlar mülakattan önce adayın atanmaya uygunluğu hakkında yorum yapmaya davet edilecektir. İlkeler, incelemeye ilişkin nesnel, gerçeklere dayalı ve adil bir usul önermektedir. Adayların uygun olmadığı hakkındaki isimsiz yorumlar, şikâyetin ciddiyeti, kaynağın güvenilirliği ve gizlilik nedenlerini değerlendiren bir temele sahipse dikkate alınabilir. Adaylar, inceleme sürecinden ve paydaş yorumlarından kaynaklanan olumsuzluklardan haberdar edilecektir.
12. Yargı görevine atanacak adayların seçimi için mülakat yapılmalıdır.
13. Atama için öneri yapılmasına yönelik nihai seçim (karar), adil, objektif ve adayın atanmaya uygunluğunun atama için belirlenen kriterlere göre değerlendirilmesine dayalı olacaktır. Ortaya çıkan en iyi uygulama, adayları değerlendirmek için bir sıralama ve puanlama sürecinin geliştirilmesidir. Seçme ve atama makamının, atama için pozisyonun ihtiyaçlarına ve bir bütün olarak yargının ihtiyaçlarına göre çeşitli kriterlerin matematiksel ağırlıklarına karar vermek için mülakat sürecinden önce bir araya gelmesi teşvik edilir. Bu durum, tavsiyeleri için önemli nedenler oluşturur.

14. Resmi atama anayasaya ve hukuka uygun olarak yapılacaktır.

15. Yargı görevlilerinin atanmalarından sonra zamanında göreve başlamaları için hüküm konulacaktır.

Avustralya

Avustralya’da, federal yargı görevlilerinin atanmasına ve görevden alınmasına ilişkin süreçler, sırasıyla Anayasanın 72(i) maddesi ve 72(ii) maddesine tabidir. Yüksek Mahkeme ve Parlamento tarafından oluşturulan diğer mahkemelerin hâkimleri:

- (i) Konsey Genel Valisi tarafından atanır.
- (ii) kanıtlanmış uygunsuz davranış veya yetersizliğe dayalı olarak Parlamentodaki iki grubun da aynı oturumdaki talebi üzerine Konsey Genel Valisi dışındaki kimseler tarafından görevden alınmaz.

Atama yönetmeliği bakımından atanacak kişinin yetmiş yaşından genç olması ve beş yıldan az olmayacak şekilde avukatlık yapmış olması gerekir. Uygulamada, İngiliz Milletler Topluluğu Başsavcısı, Konsey Genel Valisine bir tavsiyede bulunmadan önce genellikle Başbakan veya kabineden ve bazen her eyaletin başsavcısından onay alır.

Kuzey Bölgesi

Kuzey Bölgesinde, Adalet Bakanı yüksek mahkeme hâkimi atamak istediğinde, danışma heyeti kurulacaktır. Danışma heyetinin rolü, Adalet Bakanına atanması için uygun olan en az iki kişiyi tavsiye etmektir. Heyetin niyet beyanı yapması gerekmez. Heyet aşağıdaki üyelerden oluşur:

- Kuzey Bölgesi Yüksek Mahkemesinin eski bir hâkimi veya Eyalet ya da Bölge Yüksek Mahkemesi ile Federal Mahkemenin eski bir hâkimi ve tercihen Kuzey Bölgesinde deneyime sahip olması,
- Kuzey Bölgesi Adalet Bakanı ve
- Adalet Bakanlığı İcra Dairesi Başkanı

Danışma Heyeti, Yüksek Mahkeme Başkanı, Kuzey Bölgesi Barosu Başkanı ve Kuzey Bölgesi Hukuk Derneği Başkanına danışacaktır. Kuzey Bölgesi Barosu Başkanı ve Kuzey Bölgesi Hukuk Derneği Başkanı, heyet ile görüşmeden önce hukuk mesleğinin kıdemli üyelerine danışmalıdır. Danışma heyetinin tavsiyesi, değerlendirmeleri için kabineye sunulacaktır. Adalet Bakanı ve kabine üyeleri, heyetin tavsiyesine ilişkin olarak diğer taraflara danışabilir.

Queensland

Queensland’de Yargı Atamaları Danışma Kurulu, Adalet Bakanına nitelikli adayların listesini sunar. Heyet; başkan, Queensland Baro Başkanı, Queensland Hukuk Derneği Başkanı ve topluluk görüşlerini temsil eden ve seçim sürecinde faydalı olacak yargı sistemi deneyimi sunan en fazla iki avukattan oluşacaktır. Görüşmeye hak kazanan herhangi bir kişi, resmi bir niyet beyanı sunabilir. Atamalarda liyakat esas alınır. Heyetin süreçleri kendi kendine belirlenir, ancak genel olarak şunları içerir:

- Tüm uygun adayların dikkate alınması ve değerlendirilmesi,
- Uygun dış kaynaklara danışılması, ve
- En fazla sekiz uygun adaydan oluşan kısa bir liste.

Atamadan önce Adalet Bakanının hukuk mesleğinden saygın kişiler gibi kilit paydaşlara danışması gayriresmi bir gelenektir.

Güney Avustralya

Güney Avustralya’da yargı görevlileri, Adalet Bakanının tavsiyesi üzerine Güney Avustralya Valisi tarafından atanır. Seçim kriterleri, bilgi teknolojisindeki entelektüel kapasiteye, kişisel niteliklere, adil bir şekilde anlama ve işlem yapma becerisine, verimliliğe ve yetkinliğe odaklanır. Sulh hâkimliği görevi için uygunluk şartları şunları içerir:

- Avukat olarak 5 yıllık deneyim,
- Güncel CV,
- Yukarıdaki seçim kriterlerini içeren bir başvuru yazısı,
- Suç geçmişi kontrolü,
- Bir mutabakat beyanının sunulması ve
- Üç referans ismi.

Tazmania

Tazmania’da yargı ataması için Adalet Bakanı, niyet beyanları için Tazmania’daki üç günlük gazeteye, bir ulusal gazeteye ve Adalet Bakanlığı web sitesine kamu ilanları verecektir. Niyet beyanları Adalet Bakanlığı Sekreterine gönderilir ve bir özgeçmiş ile üç referansın ismini içerir.

Başsavcı, doldurulacak pozisyona göre üyeleri değişen bir değerlendirme heyeti oluşturacaktır. Yüksek Mahkemedeki bir boş pozisyon için heyet,

Adalet Bakanı tarafından seçilen profesyonel bir yasal kurumun temsilcisi, Adalet Bakanının başka bir vekili ve Adalet Bakanlığı Sekreteri veya onların vekilinden oluşur. Sulh Mahkemesindeki boş pozisyon için heyet, Sulh Mahkemesi Başkanı veya vekili, Adalet Bakanlığı Sekreteri veya vekili ile Adalet Bakanının vekilinden oluşur.

Bir adayın uygunluğuna ilişkin olarak değerlendirme heyeti, üçüncü taraflara istediği şekilde danışabilir. Başvuranlar, Adalet Bakanına ilgili bir gerekçe ile atanmaya uygun veya uygunsuz olarak önerilecektir. Seçim kriterleri aşağıdaki gibidir:

- Avukatlık tecrübesi,
- Eleştirel düşünme becerileri,
- Sözlü iletişim becerileri,
- Mahkeme yönetimi ve stres altında çalışma becerisi,
- “Gecikme olmaksızın hukuka uygun, adil, dengeli ve tutarlı” kararlar alabilme,
- Kişisel özellik (olgunluk, sabır, dürüstlük), ve
- “Adliyenin uygun şekilde yönetilmesi ve mahkeme uygulamalarını devamlı geliştirmeye” bağlılık.

Heyetin tavsiyelerine ilişkin olarak Adalet Bakanı, istediği kişiye gizli bir şekilde danışabilir. Adalet Bakanı tercih edilen bir aday seçtiğinde, görüşlerini almak için Tazmanya Hukuk Derneği İcra Direktörü, Tazmanya Barosu Başkanı ve Hukuk Mesleği Kurulu Başkanı ile iletişim kuracaktır. Adalet Bakanı, heyetin değerlendirmesinden sonra Konsey Valisine bir atama önerecek ve daha sonra atama ilan edilebilecektir.

Victoria

Victoria'daki yargı görevlileri, Adalet Bakanının tavsiyesi üzerine Konsey Valisi tarafından atanır. Atama süreci Adalet ve Toplum Güvenliği Bakanlığı tarafından kontrol edilir. Tüm adayların niyet beyanı sunması gerekir. Adaylar aşağıdaki niteliklere göre değerlendirilmektedir:

- Bilgi ve teknik beceri
- İletişim ve otorite
- Karar verme
- Profesyonellik ve dürüstlük

- Etkinlik ve
- Liderlik ile yönetim.

Batı Avustralya

Batı Avustralya’da Adalet Bakanı, niyet beyanları ve yargı atamaları için aday gösterilmesi amacıyla kamuya açık ilanlar verecektir. Adalet Bakanı, en azından aşağıdaki kişilerle görüşmelidir:

- (i) Mahkemenin başkanı (veya eşdeğeri) veya atamanın yapılacağı yargı kurumunun başkanı
- (ii) Batı Avustralya Barosu Başkanı
- (iii) Batı Avustralya Hukuk Derneği Başkanı
- (iv) Batı Avustralya Kadın Avukatlar Birliği Başkanı ve
- (v) Ceza Avukatları Derneği Başkanı.

Adalet Bakanı, aşağıdakilerden oluşan bir seçim heyeti oluşturmalıdır:

- (a) Atama yapılan mahkemenin veya yargı kurumunun başkanı (veya onların vekili)
- (b) Emekli üst düzey yargı görevlisi veya devletin kamu görevlileri ve
- (c) Adalet Bakanlığında kıdemli yetkili.

Seçim heyeti, uygun adaylardan oluşan kısa listesini adayların hukuk bilgisi ve deneyimleri ile mesleki ve kişisel özelliklerine dayandırmalıdır. Adalet Bakanının son listeden atanan kişiye ilişkin olarak kabinenin onayını alması beklenmektedir.

Avustralasya Yargı Yönetimi Enstitüsünün atama için önerdiği kriterler özellikle aşağıdakileri değerlendirir:

- Entelektüel kapasite,
- Kişisel özellikler,
- Anlama ve adil davranma becerisi,
- Otorite ve iletişim becerileri,
- Etkinlik,
- Liderlik ve yönetim becerileri.

Güney Afrika

Güney Afrika halka açık mülakatlar yapar, ancak Anayasa Mahkemesi Başkanı ve Başkan Vekili ile Yüksek Mahkeme Başkanı ve Başkan Vekilini atama yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Anayasanın 174. maddesi, başkanın yalnızca Yargı Hizmeti Komisyonuna ve muhalefet partilerine “danışmasını” gerektirir. Diğer hâkimler, Yargı Hizmeti Komisyonu tarafından sunulan bir listeden Başkan tarafından atanır.

Hindistan

Yüksek Mahkemedeki Collegium, hâkimlerin Yüksek Mahkemeye atanması ve ülke genelinde üst mahkemelerde bulunan hâkimlerin atanma ve yer değiştirmesinden sorumlu olan en yüksek yargı organıdır. 2017 yılında Yüksek Mahkeme, Collegium toplantı tutanaklarının web sitesinde yayınlanmasına karar vermiştir.

Karayip Adalet Divanı

Bölgesel Adli ve Hukuki Hizmetler Komisyonu (RJLSC), Başkanlık dışında Karayip Adalet Divanı hâkimliğine atamaların yapılmasından sorumludur. Başkanlık için görüşmeler RJLSC tarafından yapılır. Atamalar şeffaf, rekabetçi ve liyakate dayalı olarak yapılmaktadır.

RJLSC aşağıdakilerden oluşur:

- (a) CCJ Başkanı
- (b) Karayip Milletler Topluluğu Barolar Birliği Organizasyonu (OCCBA) ve Doğu Karayip Devletleri Barolar Birliği (OECS) tarafından ortak olarak aday gösterilen iki kişi
- (c) Üç yıllık bir süre için dönüşümlü olarak İngilizce alfabetik sıraya göre seçilen sözleşmenin tarafı olan devletlerin Yargı Hizmetleri Komisyonu Başkanı
- (d) Üç yıllık bir süre için dönüşümlü olarak İngilizce alfabetik sıranın tersine göre seçilen sözleşmenin tarafı olan devletlerin Kamu Hizmeti Komisyonu Başkanı
- (e) Karayip Topluluğu Genel Sekreteri ve OECS Genel Direktörü tarafından bölgesel sivil toplum örgütleriyle yapılan istişarelerden sonra üç yıllık bir süre için ortak olarak aday gösterilen sivil toplumdan iki kişi

(f) Batı Hint Adaları Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı, sözleşmenin tarafı olan devletlerin Kamu Hukuk Fakültesi Dekanı ve Hukuk Eğitimi Konseyi Başkanı tarafından ortak olarak aday gösterilen iki önde gelen hukukçu ve

(g) Sözleşmenin tarafı olan devletlerin Kamu Baro veya Hukuk Dernekleri tarafından ortak olarak aday gösterilen iki kişi.

Yargı görevi için boş pozisyonlar, halka açık yayınlar veya Milletler Topluluğu genelinde işe alma kurumları tarafından ilan edilir.

Kenya

Mülakatlar halka açık olarak yapılır.⁹³

Nijerya

Yasama organının onayı ve Ulusal Yargı Konseyinin tavsiyesi üzerine üst mahkemelerin başkanları ile Yüksek Mahkeme başkanı için atamalar, Başkan ve Eyalet Valileri tarafından yapılır.

Atamalara ilişkin Usul Kuralları Ulusal Yargı Konseyi tarafından yayımlanır.⁹⁴

⁹³ https://www.jsc.go.ke/wp-content/uploads/2020/04/Judicial_Service_Act_2011.pdf özellikle Yasanın Birinci Bölümü

⁹⁴ <https://njc.gov.ng/procedural-rules>
<https://njc.gov.ng/press-release>

İlke 14

Yargı, hâkimlerin etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetlere şeffaf biçimde karşılık vermelidir

Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkili Bir Şekilde Uygulanmasına İlişkin Tedbirler

1. Yargı Etiği İlkelerine İlişkin Bildiri Hazırlanması

- 1.1. Yargı, Bangalor Yargı Etiği İlkelerini dikkate alarak yargı etiği ilkelerine ilişkin bildiri kabul etmelidir.
- 1.2. Yargı, bu tür yargı etiği ilkelerine ilişkin bildirin hâkimler arasında ve toplum içinde yaygınlaştırılmasını sağlamalıdır.
- 1.3. Yargı, bu tür yargı etiği ilkelerine ilişkin bildiriye dayanan yargı etiğinin, hâkimlerin ilk ve devam eden eğitiminde önemli bir unsur olmasını sağlamalıdır.

2. Yargı Etiği İlkelerinin Uygulanması

- 2.1. Yargı, öngörülen⁹⁵ veya önerilen davranışların uygunluğuna ilişkin üyelerine tavsiyelerde bulunmak amacıyla görev yapan ve/veya emekli hâkimlerden oluşan bir yargı etiği danışma kurulu oluşturmayı düşünmelidir.
- 2.2. Yargı, yargı üyelerinin etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetler hakkında mahkemeye başvurulması için hüküm bulunmadığı hâllerde, bu şikâyetleri almak, soruşturmak, çözümlenmek ve karara bağlamak amacıyla güvenilir, bağımsız yargı etiği inceleme kurulu

⁹⁵ Bu tür komitelerin kurulduğu birçok yargı kurumunda bir hâkim, kendi davranışının uygunluğuna ilişkin görüş talep edebilir. Kurul, yargıya ilişkin konularda da kendiliğinden görüş bildirebilir. Görüşler, bu tür davranış gelecekteki veya devam eden davranışlarla ilgili olmadıkça geçmişteki veya şu andaki davranışla ilgili olmayıp, gelecekteki öngörülen veya önerilen davranışlara ilişkindir. Resmi görüşler, görüşün dayandığı olguları açıklar ve sadece bu olgulara ilişkin tavsiyeler verir. Verilen tavsiyeler ile ilgili kuralları, durumları ve diğer otoriteleri alıntılar; uygulanabilir yargı etiği ilkelerini aktarır. Kişilerin, mahkemelerin, yerlerin ve istekte bulunan kişinin kimliğini belirleyebilecek herhangi bir bilgi olmayan versiyon yargıya, barolara ve hukuk fakültesi kütüphanelerine gönderilirken, asıl resmi görüş, görüş isteyen kişiye gönderilir. Tüm görüşler sadece tavsiye verir ve bağlayıcı değildir, ancak tavsiye görüşüne uyulması iyi niyetin kanıtı olarak kabul edilebilir.

biçiminde bir mekanizma kurmayı değerlendirmelidir. Kurul, hâkimlerin çoğunluğundan oluşabilir, ancak tercihen toplumun güvenini kazanmak için yeterli sayıda meslekten olmayanların temsilini içermelidir. Kurul yasaya uygun olarak, şikâyetçilere ve tanıklara korumanın sağlanmasını ve şikâyet edilen hâkim tarafından talep edilmesi halinde soruşturmanın adil bir şekilde ve ilk aşamalarda gizlilikle yapılmasını garanti altına alır. Kurulun tanıklara vb. böyle bir imtiyaz tanımını sağlamak için, yasanın kurulun işlemlerine mutlak veya nitelikli ayrıcalık tanınması gerekebilir. Kurul yeteri kadar ciddi şikâyetleri, hâkim üzerinde disiplin uygulamaktan sorumlu organa gönderebilir.⁹⁶

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi⁹⁷

Hâkimler görevlerini meslek etiği ilkeleri rehberliğinde gerçekleştirmelidir. Bu ilkeler, yalnızca disiplin cezası verilebilecek yükümlülükleri içermez, ayrıca hâkimlere nasıl davranacaklarına ilişkin rehberlik eder. Bu ilkeler, kamuoyunun hâkimlere ve yargıya güven duymasını sağlaması gereken yargı etiğine ilişkin belgelerde yer almalıdır. Bu tür belgelerin oluşturulması sürecinde hâkimler liderlik etmelidir. Hâkimler, yargıdaki bir organdan etik ilkelere ilişkin tavsiye isteyebilmelidir.

⁹⁶ Bu tür komitelerin kurulduğu birçok yargı kurumunda uygunsuz gecikmeye ilişkin şikâyet olmadıkça, bekleyen davalar hakkındaki şikâyetler dikkate alınmaz. Şikâyetin yazılı ve imzalı olması, hâkimin adını, iddia edilen etik dışı davranışın ayrıntılı bir tanımını, varsa tanıkların isimlerini ve şikâyetçinin adresi ile telefon numarasını içermesi gerekir. Kurul etik ihlalinin gerçekleşmiş olabileceğini belirlemediği sürece hâkime şikâyet bildirilmez. Şikâyetçinin kimliği, şikâyetçinin onayı olmadan hâkime açıklanmaz. Ancak şikâyetçinin duruşmada tanık olarak ifade vermesi gerekli olabilir. Kurulun önündeki tüm konular gizlidir. Bir etik ihlali olduğuna ilişkin olasılık belirlenirse kurul konuyu genellikle gayri resmi olarak hâkime danışarak çözer. Kurul, hâkime karşı resmi bir suçlamada bulunursa, duruşma yapabilir ve suçlamanın sağlam temellere dayandığını belirlerse, hâkimi özel olarak kınayabilir veya hâkime hüküm ve koşullara göre bir denetim süresi verebilir. Komitenin, hâkimin emekliye ayrılmasını, açıkça kınanmasını veya görevden alınmasını gerektirecek kadar ciddi bulunduğu suçlamalar, hâkim üzerinde disiplin denetimi sağlamaktan sorumlu organa gönderilir.

⁹⁷ Tavsiye Kararı CM/Rec(2010)12, Md. 72-74.

Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri⁹⁸

İlke 1: Temyiz mahkemelerinin benimsediği etik değerler, adaletin yerine getirilmesinde hâkimlere rehberlik etmelidir.

Tüm Yargı sistemleri, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri'ni dikkate alarak, yargı mensupları için mesleki ve etik davranış kuralları veya standartları geliştirmeli ve yürürlüğe koymalıdır. Etik değerlere tam olarak uyulması ve toplumun her kesiminde yaygınlaştırılması, halkın yargı sistemine olan güvenini ve adli kaliteyi artıracak temel bir unsurdur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

AİHM, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 3,4 ve 28. maddelerini dikkate alarak Yargı Etiğine İlişkin Tavsiye Kararını kabul etmiştir. Mahkemede görev yapan hâkimler ile birlikte, ilgili olduğu yerde, emekli ve özel hâkimler için uygulanan bu metin, hâkimlerin uyması gereken ilkeleri ortaya koymaktadır. Belirli bir durumda bu ilkelerin uygulanmasına ilişkin şüphe duyması hâlinde bir hâkim, mahkeme başkanının tavsiyesini isteyebilir. Başkan gerekli olduğu takdirde Büroya danışabilir. Başkan, bu ilkelerin uygulanması konusunda Mahkeme Genel Kuruluna yıllık olarak rapor verir.

Amerika Birleşik Devletleri

50 eyaletin hepsi, halkın yargıya ve yargının öz denetim sistemine olan güvenini artırmaya yardımcı olmak için yargı görevlilerine ilişkin şikâyetleri almak, soruşturmak ve çözmekle görevli bir yargı etiği komisyonu kurmuştur. Yargı etiği komisyonu üyeleri genellikle hâkimler, avukatlar ve halktan oluşur.

1960'ta Kaliforniya'dan başlayarak, elli eyaletin her biri halkın yargıya olan güveninin devam etmesine/güçlendirilmesine yardımcı olmak için yargı görevlilerine ilişkin şikâyetleri soruşturmak ve takip etmekle görevli bir yargı etiği otoritesi veya komisyonu kurmuştur.

⁹⁸ Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkelerine ilişkin olarak üç kıta ve on üç ülkeden yüksek mahkeme başkanları ile ülke başsavcılarının görüşleri ve farklı hukuki gelenekler, bu ilkeler çerçevesinde özetlenmiştir (Yargıtay Konferans Salonu, Ankara/Türkiye, 2 Eylül 2021, <https://www.Yargitay.gov.tr/kategori/121/mahkeme-mukemmeliyeti> - Erişim: 6.1.2023)

Yargı etiği üyeliği, yirmi sekiz eyalette eyalet anayasasındaki bir hükümlerle, on altı eyalette bir kanunla ve yedisinde mahkeme kurallarıyla kurulmuştur. Yargı etiği komisyonu üyelikleri yirmi sekiz üye (Ohio) ile beş üye (Montana) arasında değişmektedir. Ancak çoğu komisyonun yedi ila on bir üyesi vardır. Komisyon üyeleri genellikle hâkimler, avukatlar ve halktan (avukat veya hâkim olmayan vatandaşlar) oluşur. Birçok eyalette halktan üyeler vali tarafından, avukat üyeler eyalet barosu tarafından ve yargı üyeleri yüksek mahkeme tarafından atanır.

[1980 Yargısal Davranış ve Ehliyetsizlik Yasası](#) herhangi bir kişinin federal hâkime karşı görevi kötüye kullanma veya ehliyetsizlikten dolayı şikâyette bulunmasına izin verir.

Federal mahkemelerin politika belirleyici organı olan [Amerika Birleşik Devletleri Hâkimler Kurulu](#), hâkimlerin mali durumlarını açıkladıkları kayıtlara erişimi otomatikleştiren şeffaflık tedbirlerini kabul etmiştir. Hâkimler Kurulu, güvenlikten ödün vermeden şeffaflığı ve halkın erişimini artırmak amacıyla hâkimleri veya onların ailelerini tehlikeye atmadan raporlara anında erişim sağlayacak şekilde, mali durumu açıklayan raporların çevrimiçi olarak yayınlanmasına izin vermiştir.

Avustralya

Federal mahkemelere ilişkin olarak Avustralya’da yasama organı, yargı makamları tarafından şikâyetlerin daha önce gayri resmi olarak ele alınması sürecini kanun hâline getirmiştir.

2012 Şikâyet Yasası, şikâyetlerin yargı başkanı tarafından ele alınması için mevcut usulü resmi hâle getirmekte ve soruşturmalarını sürdürürken bir etik davranış kurulu oluşturma seçeneği sunarak bunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

2012 Uygun Davranış ve Ehliyetsizlik (Parlamento Komisyonları) Yasası da benzer şekilde yargı görevlilerine karşı yapılan şikâyetler ile ilgili soruşturmasında ve bunun sonucunda görevden almaya ilişkin kararında yardımcı olmak için Parlamento’ya, etik davranış kurulu oluşturulması için izin verir.

Bu yasaların hiçbiri Yüksek Mahkeme için uygulanmaz. Hukuki ve Anayasal İşler Referans Komitesi tarafından “Avustralya Yüksek Mahkemesinin yazılı şikâyetlerin ele alınması ile ilgili politika kabul etmesi ve web sitesi de dâhil olmak üzere kamuya açık hale getirmesi” tavsiye edilmiştir.

Yeni Güney Galler

Yeni Güney Galler’de, 1986 Yargı Görevlileri Yasası, yargı görevlilerinin davranışlarına ilişkin halktan gelen şikâyetleri almak için Yargı Komisyonu şeklinde bağımsız bir organ öngörür. Bir şikâyet alındıktan sonra, ilgili yargı kurumunun başkanına veya Etik Davranış Bölümüne gönderilecek veya gecikmeksizin reddedilecektir. Etik Davranış Bölümüne gönderilirse, iki yargı görevlisi ile (bunlardan biri emekli yargı görevlisi olabilir) hükümet tarafından belirlenen iki topluluk temsilcisinden oluşan heyet tarafından incelenecek ve soruşturulacaktır. Heyet tarafından şikâyet tamamen veya kısmen doğrulanırsa ve Parlamento tarafından görevden almanın değerlendirilmesi gerekiyorsa, Etik Davranış Bölümü bu görüşünü Konsey Valisine ve daha sonra raporu Parlamentodaki her iki gruba sunacak olan Bakana bildirmelidir. Daha sonra hâkim, Parlamentodaki her iki grubun kararıyla Konsey Valisi tarafından görevden alınabilir.

Kuzey Bölgesi

Kuzey Bölgesinde hâkime karşı şikâyet, Yargı Komisyonuna yapılır. Komisyon, aşağıdaki konulara ilişkin yapılan şikâyetler ile ilgili yetkiye sahiptir:

- Kararın makul olmayan şekilde geciktirilmesi,
- Mahkemede uygunsuz yorumlar,
- Resmi görevleri yerine getirme becerisini etkileyen sağlık sorunları ve
- Zorbalık veya cinsel taciz.

Komisyon, şikâyeti reddedebilir, tavsiyeleri ile birlikte ilgili yargı kurumunun başkanına gönderebilir veya daha fazla işlem yapılması için Soruşturma Heyeti oluşturabilir.

Queensland

Queensland’de Hâkimlerin Şikâyet Edilmesine İlişkin Politika, yargısal davranışları ve kararların verilmesindeki gecikmeleri kapsar. Şikâyet, posta veya e-mail ile yapılabilir. Politika, halkın nasıl ve nereye şikâyette bulunacağıyla ilgili bilgilere kolayca erişmesini sağlar. Şikâyetlerin zamanında ve adil bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Güney Avustralya

Güney Avustralya’da, 2015 Yargı Etiği Görevlilerine İlişkin Yasa kapsamında atanan yargı etiği görevlisi, yargı görevlilerinin davranışlarına

ilişkin şikâyetleri almakla görevli bağımsız bir yetkilidir. Aşağıdaki konulara ilişkin şikâyetlerde bulunulabilir:

- Yargı görevlisi olarak görevlerini yerine getirirken veya bunun dışında, yargı görevlisinin herhangi bir eylemi veya ihmali
- Yargı görevlisinin hastalıktan veya ehliyetsizlikten kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakılmaksızın herhangi bir eylemi veya ihmali ya da
- Yargı görevlisi tarafından herhangi bir mağdurlaştırma eylemi.

Yalnızca kesin karardan memnun olunmadığı için şikâyetinde bulunulmamalıdır. Şikâyet, çevrimiçi bir şikâyet formu veya formun fiziksel bir kopyası ile yazılı olarak yapılabilir. Yalnızca karşı tarafa zarar verme amacı olan bir davacı olarak ilan edilmedikçe herkes şikâyetinde bulunabilir. Yetkili tarafından yapılan bir ön incelemeden sonra, şikâyet reddedilebilir ve ilgili yargı kurumunun başkanına, Kamu Dürüstlük Ofisine, Adalet Bakanına veya en ciddi durumlarda Parlamentaoya gönderilebilir.

Birleşik Krallık

Yargısal Davranış Soruşturma Ofisi (YDSO), etik olmayan yargısal davranış iddialarının soruşturulmasında Adalet Bakanı ve Yüksek Mahkeme Başkanına yardım eden bağımsız bir yasal organdır. Ofis 2013'ten beri faaliyette olup, 10.000'den fazla şikâyeti ele almıştır. Şikâyetçi, soruşturmaların ve şikâyetlerin YDSO tarafından ele alınma yönteminden memnun değilse, Yargı Atamaları ve Yargı Etiği Ombudsmanı yanlışı yönetilen vakayı soruşturacaktır. Ancak Ofis, sistemde uzun süreli soruşturmalar ve daha fazla açıklık ile disiplin kararlarının kamu tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlama ihtiyacı gibi çeşitli dezavantajlar tespit etmiştir.

Bu doğrultuda, 2022'de basit davalar için hızlandırılmış bir usule, disiplin mahkemelerinde meslekten olmayanların çoğunluğuna ve etik olmayan yargısal davranışa ilişkin daha ayrıntılı açıklamaların daha uzun süreler için yayınlanmasına duyulan ihtiyacı vurgulayan bir dizi teklif sunulmuştur.

Yukarıda belirtilen gereklilikler aşağıdaki önerilere yansıtılmıştır:

- Öneri 4: Olgular üzerinde anlaşmaya varılan alt derecedeki davalar için hızlandırılmış bir usulün getirilmesi. YDSO'nun Adalet Bakanı ile Yüksek Mahkeme Başkanı arasında etik dışı davranışın meydana gelmiş olduğu ve herhangi bir yaptırımın resmi bir uyarıyı aşmayacağına ilişkin fikir birliğinden tatmin olması hâlinde,

olgulara ilişkin herhangi bir anlaşmazlığın bulunmadığı davalar için hızlandırılmış süreç önerilmiştir.

- Öneri 6: Kurallar, kriterlere uymayan şikâyetlerin reddedilmesi gerektiğini açıkça belirtmelidir. Açık kuralların ve kriterlerin bu şekilde iletilmesi, verimliliği artıracak; zaman ve kaynak israfını azaltacaktır.
- Öneri 7: Şikâyet etmek için zaman sınırı koyan “Şikâyet, şikâyet edilen en son olayın veya sorunun meydana gelmesinden itibaren üç ay içinde yapılmalıdır” kuralı, “Şikâyet, şikâyet edilen sorunun meydana gelmesinden itibaren üç ay içinde yapılmalıdır” şeklinde değiştirilmelidir. Bazı şikâyetler davranışın zaman içindeki biriken etkilerinin sonucu olabilir, bu nedenle YDSO’nun üç ay sonra yapılan şikâyetleri kabul ederken takdir yetkisini kullanması gerekecektir.
- Öneri 35: Savunma, daha fazla ayrıntı içermeli ve görevliler anlatılanlara ilişkin yorum yapabilmelidir. Bu öneri, şikâyet ile ilgili usulde şeffaflığı artırmak için sunulmuştur. Savunma, bir adli disiplin (etik olmayan davranış) davasındaki sonucun yayınlanmış tek kaydı olarak kalır. Böylece hem yargı hem de halk için önemli bir bilgi kaynağı sağlar.

Papua Yeni Gine

Papua Yeni Gine’de, hâkim veya hâkim olmayan yargı mensuplarına yönelik şikâyetleri alan, değerlendiren ve soruşturan, uygun eylem için yargı içindeki uygun makamlara tavsiyelerde bulunan bir Adli Şikâyetler Komitesi vardır. Yargı görevlisinin, yargı etiği ilkelerini ihlâl edecek şekilde profesyonel olmayan, etik olmayan veya uygunsuz olan davranışı, görevlerinin ilgisiz olarak veya ihmalkâr bir şekilde yerine getirilmesi, itaatsizlik eylemleri de dâhil olmak üzere uygunsuz davranışı, suç faaliyeti veya diğer herhangi bir davranışı hakkında şikâyette bulunulabilir.

Komite şikâyet yetkili kişi tarafından alındığında şikâyet sahibine şikâyetin alındığını bildirir ve bir sonraki adım için tavsiyede bulunur. Yetkili kişi daha sonra şikâyeti reddedebilir veya soruşturma gerekip gerekmediğine karar vermek için Komiteye havale edebilir. Komite bir ön değerlendirme yapar veya şikâyeti reddeder ya da soruşturmayı derinleştirir. Bir şikâyetin soruşturulması, tanıklarla etkileşimi ve tanıklardan ifadelerin alınmasını, ilgili materyallerin elde edilmesini ve Komiteye bir rapor hazırlanmasını içerir. Komite daha sonra konuyu raporun ışığında değerlendirir ve şikâyeti

ya reddeder ya da uygun disiplin cezasını verebilecek “yetkililere” havale eder. Bu yetkililer, mahkeme başkanı, hâkimler, Ulusal Yargı Görevlileri Hizmetleri (UYGH) sekreteri, yazı işleri müdürleri ve polisi içerir.

Türkiye

Yargıtay 2017 yılında, Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ile Budapeşte İlkelerini⁹⁹ temel alarak “Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri” ile “Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri”ni geliştirmiştir. Personel için de her iki metinden yararlanılarak personele özgü, ancak hâkimler ve Cumhuriyet savcıları için kabul edilen etik ilkeler ile tutarlı şekilde “Yargıtay Personeli Etik Davranış İlkeleri”ni özgün bir metin olarak oluşturmuştur. Geliştirilen üç metin “Yargıtay Etik İlkeleri” olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde, Yargıtay’da hiçbir kamu görevlisini dışarıda bırakmayan kolektif bir etik sistem uygulamaya konulmuştur. Hâkimlere, Cumhuriyet savcılarında ve personele yönelik kolaylaştırıcı ve katılımcı eğitim programları düzenli olarak uygulanmaktadır.

Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri’nin Üçüncü kısmı, “Yargıtay Yargı Etiği Danışma Kurulu”nu oluşturmuştur. Kurul hâkimlere ve Cumhuriyet savcılarında etik konulara ilişkin danışma görüşü sağlamaktadır. Şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak için Yargıtay dışından bir öğretim üyesi Kurulda bulunmaktadır. Cinsiyet eşitliğinin korunması bakımından Kurulun Yargıtay üyesi sıfatını taşıyan üyelerinden en az ikisinin kadın olması öngörülmüştür. Kurul Cumhuriyet savcılarının etik davranış modelleri hakkında da görüş bildirebileceğinden, Kurulun bir üyesi de Cumhuriyet savcısıdır. İki Yargıtay tetkik hâkimi de Kurul’un üyesidir. Kurulun 11 üyesinden Yargıtay üyesi olan 7 kişi, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından seçilmektedir. Öğretim üyesi de Kurul’un diğer üyeleri tarafından seçilmektedir. Bu nedenle Kurul, yönetim ve disiplin organlarından tamamen bağımsızdır.¹⁰⁰

⁹⁹ Savcılar İçin Etik Ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri, 31 Mayıs 2005’de Avrupa Savcıları Konferansı’nda kabul edilmiştir.

¹⁰⁰ Kurula ilişkin mevzuat ve Kurul kararları için bkz. <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglefindmkaj/https://www.yargitay.gov.tr/documents/ek-1706686281.pdf> - Erişim: 14.1.2023.

İlke 15

Hâkimlerin disiplin süreci şeffaf olmalıdır.

Bangalor Yargı Etiği İlkelerinin Etkili Bir Şekilde Uygulanmasına İlişkin Tedbirler

15. Hâkimlerin Disiplin Süreci

- 15.1 Bir hâkime karşı disiplin işlemi, yalnızca ciddi bir görevi kötüye kullanma durumunda başlatılabilir.¹⁰¹ Hâkimler için uygulanabilir olan kanun, disiplin yaptırımlarına neden olabilecek davranışları ve izlenecek usulleri mümkün olduğunca belirli terimlerle tanımlayabilir.
- 15.2 Bir hâkimin ciddi etik dışı davranışı nedeniyle haksızlığa uğradığını iddia eden bir kişi, disiplin işlemi başlatmakla sorumlu kişi veya kuruma şikâyetinde bulunma hakkına sahip olmalıdır.
- 15.3 Şikâyetleri almak, hâkimin yanıtını almak ve bu tür yanıtlara göre hâkime dava açılması için yeterli bir durum olup olmadığını değerlendirmekle sorumlu belirli bir kurum veya kişi kanunla görevlendirilmelidir. Böyle bir sonuca ulaşırsa, kurum veya kişi konuyu disiplin merciine iletmelidir.¹⁰²
- 15.4 Bir hâkim ile ilgili disiplin işlemi yapma yetkisi, görevdeki veya emekli olan hâkimlerden oluşan, yasama ve yürütmeden bağımsız bir makam veya mahkemeye verilmelidir. Bu kişiler arasında, yasama ve yürütme üyeleri olmamak şartıyla hâkim olmayanlar da bulunabilir.
- 15.5 Tüm disiplin işlemleri, yerleşmiş etik davranış standartlarına göre ve tam savunma haklarını garanti altına alan bir usule uygun olarak belirlenmelidir.
- 15.6 Disiplin makamından mahkemeye itiraz edilebilmelidir.

¹⁰¹Disiplin yaptırımlarına neden olan davranış, mesleki standartlara uyulmamasından ayırt edilmelidir. Mesleki standartlar, hâkimlerin geliştirmeyi amaçlaması ve istemesi gereken en iyi uygulamaları temsil etmekte olup, disiplin işlemlerini gerekçelendiren davranışlarla bir tutulmamalıdır. Ancak, disiplin yaptırımının gerekli olduğuna ilişkin gerekçelendirme yapmak için davranışın bir ihlâl oluşturduğu iddia edilen durumlarda, mesleki standartların ihlal edilmesi önemli derecede ilgili olabilir.

¹⁰²Böyle bir filtre olmadıkça, hâkimler kendilerini hayal kırıklığına uğramış davacılar/davalılar nedeniyle açılan disiplin soruşturmalarıyla karşı karşıya bulabilirler.

- 15.7 Bir hâkime karşı açılan ve böyle bir hâkime yaptırım uygulanmasını içeren herhangi bir gizli veya kamuya açık davada, nihai karar açıklanmalıdır.
- 15.8 Her yargı kurumu, kendi disiplin sisteminde öngörülen yaptırımları belirlemeli ve bu tür yaptırımların hem ilkeye uygun olarak hem de uygulamada orantılı olmasını sağlamalıdır.

16. Hâkimlerin Görevden Alınması

- 16.1 Bir hâkim, yalnızca ispatlanmış ehliyetsizliği, ciddi bir suçtan hüküm giymesi veya yargının bağımsızlığına, tarafsızlığına ve dürüstlüğüne açıkça aykırı davranışı nedeniyle görevden alınabilir.
- 16.2 Yasama organına bir hâkimi görevden alma yetkisi verildiğinde, bu tür bir yetki ancak hâkimlere disiplin işlemi yapma yetkisine sahip bağımsız bir otoritenin tavsiyesi üzerine kullanılmalıdır.
- 16.3 Bir hâkimin üyesi olduğu bir mahkemenin kapatılması, hâkimin görevden alınması için bir sebep veya durum olarak kabul edilmemelidir. Bir mahkemenin kapatılması veya yeniden yapılandırılması durumunda, o mahkemenin tüm üyelerinin göreve yeniden atanması veya eşdeğer statü ve görev süresine sahip başka bir yargı görevine atanması gerekir. Eşdeğer statü veya görev süresine sahip böyle bir yargı görevinin olmadığı durumlarda, ilgili hâkime görev kaybı için tam tazminat verilmelidir.

İrlanda

İrlanda Anayasasının 35.4.1. maddesi uyarınca “yüksek mahkeme, istinaf mahkemesi veya üst mahkemenin hâkimi görevden alınamaz. Ancak uygunsuz davranış veya yetersizlik nedeniyle hâkimin görevden alınmasına Temsilciler Meclisi (Dail Eireann) ve Senato (Seanad Eireann) karar verebilir.

Yeni Zelanda

Yeni Zelanda’da 2004 Yargı Etiği Soruşturmacısı ve Yargı Etiği Heyetine ilişkin Yasa (“Yasa”) tarafından kurulmuş olan ve bir görevli, bir vekil ile yargı etiği heyetinden oluşan Yargısal Davranış Komisyonu vardır. Heyet,

bir hâkimin davranışının görevden alınmasını gerektirmesi gibi ciddi durumlarda Adalet Bakanı tarafından atanır. Heyet, bir grup hâkim veya emekli hâkimler arasından iki üye seçer veya bu iki üyeden biri kıdemli avukat olabilir. Kanuna göre heyetin duruşmaları halka açık olarak yapması zorunludur, ancak şikâyetçinin gizliliği ile hâkimin veya kamu menfaatinin korunması amacıyla özel olarak yapılacak duruşmalar için istisnalar vardır. Soruşturmacı tarafından bir şikâyet alındığında, ön inceleme yapılacak, soruşturmayı yapan soruşturmacı ilgili mahkeme belgelerini inceleyecektir. Ön incelemeden sonra Soruşturmacı, Adalet Bakanına konuyu araştırması için bir Yargısal Davranış Heyeti görevlendirmesini tavsiye edecek, şikâyeti ilgili yargı kurumunun başkanına gönderecek, şikâyeti reddedecek ya da daha fazla işlem yapılmamasına karar verecektir. Konu Yargısal Davranış Heyetine gönderilirse, heyet hâkimin görevden alınmasını önerebilir. Adalet Bakanı bunu kabul etmeli ya da kabul etmemelidir. Adalet Bakanı kabul ederse, Genel Valiye hâkimin görevden alınmasını tavsiye edebilecek olan Parlamente'ye bu durum iletilecektir.

İSTANBUL BİLDİRGESİ DEĞERLENDİRME ÇERÇEVESİ

İlke 1: Yargılama, temel bir ilke olarak, kamuya açık yapılmalıdır.	Evet	Hayır
• Kamunun yargılamalara erişim hakkı mevzuat veya anayasa tarafından tanınıyor mu?		
• Medyanın yargılamalara katılma ve haber yapma hakkına herhangi bir kısıtlama getirildi mi?		
• Mahkeme salonlarında halk için yeterli oturma alanı ve diğer uygun imkânların bulunmasını sağlamak için önlemler alındı mı?		
• Medya mensuplarının katılması için yeterli imkânlar sağlanıyor mu?		
• Yargılamanın zamanı ve yerine ilişkin kamuoyuna önceden bilgi veriliyor mu?		
• Mahkeme, duruşma bekleyen davaların listesini veya dava takvimini önceden yayınlıyor mu?		
• Halkın ve/veya medyanın yasal olarak yargılamanın tamamının veya bir kısmının dışında tutulabileceğine ilişkin gerekçeler kanunda öngörülüyor mu?		
• Hâkimin bu şekildeki bir yargılamanın dışında tutma kararının gerekçelerini kamuya açıklaması gerekir mi?		

İlke 2: Yargı sistemi adliye binalarına ve bilgiye kolay erişimi sağlamalıdır.	Evet	Hayır
• Adliye kurulurken toplu taşımanın uygunluğu dikkate alınıyor mu?		
• Fiziksel olarak mahkeme işlemlerine katılmayan kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için gezici mahkemeler veya video konferans gibi imkânlar var mı?		
• Mahkeme binasının girişinde danışma veya hizmet masaları kuruldu mu?		
• Duruşmalara ilişkin programlar açık bir şekilde mahkeme binasında asılı mı?		
• Kullanıcı rehberleri, afişler ve diğer bilgilendirici materyaller basit, açık ve erişilebilir formatta mevcut mu?		
• Tek durak ilkesiyle hizmet sağlamak üzere kaynak merkezi tesis edildi mi?		
• Mahkeme personelinin mahkeme kullanıcılarının dilini konuşabilmesini sağlamak için adımlar atıldı mı?		
• Mahkeme kullanıcıları için rahat bekleme alanları temin edilip tanıklar için uygun güvenlik sağlanıyor mu?		
• Çocuklar, özel ihtiyaçları olan kullanıcılar ve cinsel şiddet veya aile içi şiddet mağdurları gibi mahkeme kullanıcılarının özel ihtiyaçlarına uygun imkânlar mevcut mu?		
• Hâkimler ve mahkeme personeli için yönetim eğitim programı var mı?		
• Mahkeme oturum saatleri, mahkeme binası kılavuzları ve ilgili dava bilgileri gibi mahkeme kullanıcıları açısından yararlı bilgileri içeren kamuya açık internet sitesi var mı?		

İlke 3: Yargı, yargı sistemine erişimi kolaylaştırmalıdır.	Evet	Hayır
• Mahkemeler potansiyel mahkeme kullanıcılarına standart, kullanıcı dostu formlar sağlıyor mu?		
• Mahkeme kullanıcıları internet üzerinden formları temin edip dava giderlerini ödeyebiliyor mu?		
• Müdahalesinin istenebileceği ceza hukuku konularında Kamu Savunucusu bürosu tesis edildi mi?		
• Mahkeme, yasal temsil giderini karşılayamayacak olan davanın tarafına, bir avukatın ücretsiz (pro bono) hizmet sunmasını gerekli kılabilir mi?		
• Davacı bir avukat tarafından temsil edilmediğinde mahkeme, “mahkeme dostu” (<i>amici curiae</i>) tayin eder mi?		
• Koşulların haklı kıldığı durumlarda mahkeme, uygun bir ruhsatsız kişinin mahkemede bir tarafa yardımcı olmasına izin verir mi?		
• Muhtaç kişilere hukuk hizmetleri sağlamak amacıyla Adli Yardım Klinikleri mevcut mu?		
• Arabuluculuk, tahkim, uzlaşma gibi alternatif uyuşmazlık çözüm süreçleri sunularak çok kapılı adliye yaklaşımı uygulanıyor mu?		

İlke 4: Yargı, mahkeme kullanıcılarına ücretsiz yazılı ve sözlü çeviri imkânları sağlamalıdır.	Evet	Hayır
• Mahkeme, yargılamanın başlangıcında tarafların yargılama işlemlerindeki dili anlamalarını sağlıyor mu?		
• Mahkeme, mahkemenin yargılama işlemlerindeki dilini anlayamıyor ya da konuşamıyorsa, tanığa veya mahkeme kullanıcılarına ücretsiz çevirmen desteği sağlıyor mu?		
• Mahkeme, ilgili belgelerin çevirisi için imkân sağlıyor mu? Bu hizmet ücretsiz mi?		

İlke 5: Yargı, davaların tevzi edilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.	Evet	Hayır
<ul style="list-style-type: none"> Dosyaların hâkimlere tevzi ve tahsis edilmesi için mahkeme kurallarına göre önceden belirlenmiş nesnel ve şeffaf bir sistem kuruldu mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> Böyle bir sistem alfabetik veya kronolojik sıraya ya da diğer rastgele seçim sürecine mi dayanıyor? 		
<ul style="list-style-type: none"> Böyle bir sistem avukatlar ve diğer mahkeme kullanıcılarına bildirildi mi? 		
<ul style="list-style-type: none"> Davaların hâkimlere tevzi edilmesinde göz önüne alınan başka faktörler var mı? 		
<ul style="list-style-type: none"> Kanun veya mahkeme kuralları ciddi hastalık veya çıkar çatışması dışında bir davanın hâkimden alınmasına ilişkin nedenleri ve usulü belirliyor mu? Bu sebepler taraflara bildiriliyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> Bir hâkimin ilk atandığında ve sonrasında her yıl, her türlü üyelik, kurum dışı çalışmalar ve diğer mali olmayan çıkarlarını mahkemeye beyan etmesini gerektiren bir sistem kuruldu mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> Hâkimin, mahkeme önündeki bir konuda, makul bir kişi tarafından adil ve nesnel olabilmesinin sorgulanmasına yol açabilecek nitelikte mevcut veya muhtemel çıkar çatışmalarını davanın taraflarına ve yasal temsilcilerine beyan etmesini sağlayacak bir sistem kuruldu mu? 		

İlke 6: Yargı, adaletin gerçekleştirilmesinde şeffaflığı sağlamalıdır.	Evet	Hayır
• Kararlar halka açık veriliyor mu?		
• Hâkimin, vakaları, kanunları ve kararını haklı kılan hukuki gerekçeleri hükmünde anlaşılır bir dille belirtmesi gerekli kılınıyor mu?		
• Gerekçeli kararlar, dilekçeler, talepler ve deliller dâhil olmak üzere, hem görülmekte olan hem de sonuçlanan yargılama süreçlerine ilişkin bilgilere kolay erişim sağlayacak bir sistem kuruldu mu?		
• Sistem, henüz delil olarak kabul edilmemiş yazılı ifadeler ve benzeri delil niteliğindeki belgeler dışında, kişinin yargılama süreçlerine ilişkin bilgilere erişme hakkını tanıyor mu?		
• Yargının mahkemenin iş yükü istatistikleri ve dava temizleme oranlarına ilişkin bilgileri düzenli olarak yayınlaması gerekiyor mu?		
• Yargının, dava giderlerinin tahsili ve bütçe ödeneklerinin kullanımı gibi bütçeyle ilgili verilere ilişkin bilgilerin kamuya açık olmasını sağlaması gerekiyor mu?		

İlke 7: Yargı, idarenin yaptığı gözaltı konusunda denetim yetkisine sahip olmalıdır.	Evet	Hayır
<ul style="list-style-type: none"> İdare veya yürütmenin yaptığı gözaltılar üzerinde yargı mensuplarının bağımsız denetiminin sağlanması için yapılandırılmış cezaevi ziyaretleri sistemi var mı? 		
<ul style="list-style-type: none"> İdare veya yürütmenin gözaltına aldığı kişiler mahkeme huzuruna getiriliyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> Yetkili makamların, bir kişinin idare veya yürütme tarafından gözaltına alınmasının sebeplerini ve hukuki gerekçesini mahkemeye açıklaması gerekli kılınmış mıdır? 		
<ul style="list-style-type: none"> Yetkili makamlar, böyle bir gözaltı için yeterli olgusal ve hukuki gerekçe gösteremezse, mahkeme, idare veya yürütme tarafından gözaltına alınan kişilerin salıverilmesini emredebilir mi? 		
<ul style="list-style-type: none"> İdare veya yürütme tarafından gözaltına alınan kişilere ilişkin <i>habeas corpus</i> (hâkim önüne çıkarma) emri mevcut mu? 		

İlke 8: Yargı, üst derece/temyiz mahkemesi kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını sağlamalıdır.	Evet	Hayır
<ul style="list-style-type: none"> • Üst derece/temyiz mahkemelerinin kararları ve hükümleri, mahkeme kullanıcılarının bu tür materyallere erişimini sağlamak için düzenli olarak resmi bir internet sitesinde yayınlanıyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> • Üst derece/temyiz mahkemelerinin kararları, hukukçuların ve hukuk fakültelerinin erişebilecekleri hukuk raporlarında düzenli olarak yayınlanıyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> • Hukuk dergileri ve akademik hukuk dergilerindeki bilimsel makaleler kamu erişimine açık bir veri tabanında yayınlanıyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> • Hukuk fakülteleri, üst derece/temyiz mahkemelerinin kararlarını incelemeye, eleştirmeye ve bu tür inceleme ve eleştirileri yayınlamaya teşvik ediliyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> • Yeni kanunlar resmi web sitesinde düzenli olarak yayınlanıyor mu? 		

İlke 9: Yargı, yargı sürecine ilişkin öğrencilere yönelik programları desteklemelidir.	Evet	Hayır
• Mahkemelere düzenli olarak organize edilen öğrenci ziyaretleri var mı?		
• Ortaöğretim veya yükseköğretim seviyesindeki öğrencilerin mahkemelerin işleyişini anlamalarını sağlayacak staj programları var mı?		
• Hâkimler, derse giriyor veya yargı usullerinin aktif olarak öğretilmesine katılıyor mu?		

İlke 10: Yargı, adalet sisteminin rolü hakkında halkı eğitmek üzere tasarlanmış halka ulaşım programları başlatmalı ve/veya desteklemelidir.	Evet	Hayır
• Yargı, mahkeme kullanıcıları ile yaşadıkları sorunları tartışmak ve çözmek için ilişki kuruyor mu?		
• Yargı halk toplantıları yapıyor mu?		
• Yargı, yargının işleyişi, toplum yaşamındaki rolü ve yargı süreçleri hakkında bilgileri yaygınlaştırmak için radyo ve televizyon programlarına katılıyor mu?		
• Yargı, tutuklama, gözaltı, kefalet, ceza ve hukuk yargılama usulleri hakkında temel ve faydalı bilgiler sağlayan kısa kitapçıklar ve diğer materyalleri yayınlıyor mu?		

İlke 11: Yargı, kararlar dâhil olmak üzere yargının işlemleri hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik meşru işlevini ifa edebilmesi için medyaya uygun yardım ve erişim sağlamalıdır.	Evet	Hayır
<ul style="list-style-type: none"> • Yargı işlemleri hakkında doğru haber yapılmasını kolaylaştırmak üzere mahkemelerde basın büroları kuruluyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> • Mahkeme personeli, yargı kararları ve hukuki konular hakkında bilgi sağlayarak medyanın doğru haber yapmasına yardımcı oluyor mu? 		
<ul style="list-style-type: none"> • Yargı, gazeteciler için mahkeme yapısı, mahkeme usulleri, mahkeme bilgilerine erişim yöntemleri ve hukuki konular hakkında temel bilgileri içeren eğitimler verilmesini sağlamak için girişimde bulundu mu? 		

İlke 12: Yargı, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin halkın memnuniyetini değerlendirmeli ve bu yolla adaletin kalitesini yükseltmek için çaba göstermelidir.	Evet	Hayır
• Mahkemelerde hâkimler, avukatlar ve vatandaşlardan oluşan Kamu Şikâyetleri Kurulları kuruldu mu?		
• Mahkemelere Kamu Şikâyet Kutuları koyuldu mu?		
• Mahkemelerde başyargıcın ve/veya yazı işleri müdürünün şikâyetler için “Açık Kapı” politikası uygulaması sağlanıyor mu?		
• Mahkemelerde Mahkeme Kullanıcı Kurulu kuruluyor mu?		
• Hâkimler ve mahkeme personeli, mahkeme kullanıcılarının şikâyetlerini düzenli olarak inceliyor, analiz ediyor ve gerektiğinde şikâyetlere cevap hazırlıyor mu?		
• Mahkeme personelinin performans değerlendirmesi düzenli olarak yapılıyor mu?		
• Hâkimler ve mahkeme personeli, davaların zamanında sonuçlandırılmasını sağlamak üzere düzenli dava denetimleri yapıyor mu?		
• Mahkeme denetimleri habersiz ve düzenli olarak yapılıyor mu?		
• Sistemsel zorlukları veya zayıflıkları tespit etmek için mahkeme kullanıcılarına ve diğer paydaşlara anketler düzenli olarak yapılıyor mu?		
• Yargı, kendi performansının akademik çevre tarafından eleştirel olarak değerlendirilmesini cesaretlendiriyor mu?		
• Yargı, adalet sisteminin işleyişinin geliştirilmesi amacıyla yaptığı faaliyetleri, karşılaşılan zorlukları ve alınan tedbirleri içeren yıllık faaliyet raporu yayınlıyor mu?		

İlke 13: Hâkimlerin atanma süreci şeffaf olmalıdır.	Evet	Hayır
• Toplumdaki çeşitliliği yansıtan, liyakate dayalı işe alım ve terfi süreci oluşturuldu mu?		
• Adaylardan istenen nitelikler, vasıflar ve deneyime ilişkin bilgilerle birlikte yargıdaki boş kadrolar ilan ediliyor mu?		
• Boş hâkimlik kadroları ile bu görevlere başvuran adayların veya aday gösterilenlerin listesi yayımlanıyor mu?		
• Kişileri hâkimliğe atamak veya aday göstermek amacıyla kurulmuş bağımsız bir organ var mı?		
• Böyle bir organın üyeleri nasıl ve kimler tarafından seçilir ve atanır?		
• Sivil toplum veya topluluk böyle bir organda temsil ediliyor mu?		
• Kişileri hâkimliğe atayan veya aday gösteren sorumlu organın adaylarla yaptığı mülakatlara halkın ve medyanın erişimi var mı?		

İlke 14: Yargı, hâkimlerin etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetlere şeffaf bir biçimde karşılık vermelidir.	Evet	Hayır
• Yargı, yargı mensupları için mesleki ve etik davranış kuralları veya standartları geliştirmiş ve yürürlüğe koymuş mudur?		
• Etik davranış kuralları, Bangalor Yargı Etiği İlkelerini dikkate alıyor mu?		
• Her hâkime, Yorum gibi ilgili materyallerle birlikte Etik İlkelerin yazılı bir nüshasının verilmesi sağlandı mı?		
• Yargı Etiği İlkeleri toplum içinde yaygınlaştırıldı mı veya başka bir şekilde kamunun erişimine açık hale getirildi mi?		
• Öngörülen davranışın uygunluğu hakkında hâkimlerin bireysel olarak tavsiye alabileceği bir mekanizma veya usul oluşturuldu mu?		
• Hâkimlerin ilk eğitiminde kullanılması için yargı etiğine ilişkin ders programları veya modüller geliştirildi mi?		
• Hâkimlerin mal varlıklarına ve mali yükümlülüklerine ilişkin düzenli beyanda bulunmaları gerekli midir?		
• Hâkimlerin üyelik, dış faaliyetler ve diğer mali olmayan çıkarlarına ilişkin beyanda bulunmaları gerekiyor mu?		
• Bu tür beyanlar kamuya açıklanıyor mu ve/veya mahkeme kayıtlarında davacılar/davalılar ve temsilcileri tarafından referans olarak kullanılıyor mu?		
• Yargı mensuplarının etik dışı davranışlarına ilişkin şikâyetleri almak ve soruşturmak için bir mekanizma veya usul oluşturuldu mu?		
• Bu mekanizma veya usul yargı içinde mi yoksa dışında mı?		
• Bu mekanizma veya usul avukatlar, akademisyenler ve toplumun temsilcileri gibi meslek mensubu olmayanları yeterince temsil ediyor mu?		
• Bu tür şikâyetleri ele alma sürecinde halkın güvenini artırmak için söz konusu mekanizma veya usulde şeffaflığa ilişkin hangi tedbirler uygulanmaktadır?		

İlke 15: Hâkimlerin disiplin süreçleri şeffaf olmalıdır.	Evet	Hayır
• Disiplin yaptırımlarına yol açabilecek davranışlar tanımlanmış mıdır?		
• Mesleki yeterliliği konusunda hâkimin şikâyet edilmesine ilişkin bir usul oluşturuldu mu?		
• Bu usul kamuoyuna açıklandı mı?		
• Mesleki yeterliliği konusunda hâkime yönelik şikâyetleri almak ve soruşturmak için bağımsız soruşturma organı oluşturuldu mu?		
• Bu organda sivil toplum veya topluluk temsil ediliyor mu?		
• Soruşturma süreci gizli mi?		
• Soruşturmanın gidişatı hakkında, şikâyetçinin bilgilendirilmesini sağlayan usuller oluşturuldu mu?		
• Hâkime yönelik yaptırımla sonuçlanan disiplin sürecinde kesinleşmiş kararlar yayınlanıyor veya sair şekilde alenileştiriliyor mu?		

KONU DİZİNİ

A

- adalete erişim 49, 51, 54, 56, 57, 58, 61, 62
 Adalet Erişim Politikası 52
 adalete eşit bir biçimde erişim hakkı 49
 adaletin açık bir biçimde yönetilmesi ilkesi 57
 adil yargılanma hakkı *vii*, 7, 10, 39, 41, 64, 68, 80
 Adli Dokümantasyon Merkezi 81
 Adli Şikâyetler Komitesi 114
 adli yardım 24, 41, 56, 57, 58, 59, 62, 67
 Adli Yardım Klinikleri 24, 62, 121
 Adli Yardım Komiteleri 58, 59
 adli yardım sistemi 56
 adliye 13, 14, 24, 54, 61, 62, 63, 72, 84, 91, 95, 120, 121
 adliye binası 120
 çok kapılı adliye 14, 61, 63, 121
 Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu *ix*, 41
 aile uyumsuzlukları 13, 33, 41, 59
 aleniyet 41, 42, 47, 81, 100
 aleniyet ilkesi 1, 48
 alternatif uyumsuzluk çözümü 14, 52, 56
 alternatif uyumsuzluk çözüm mekanizması 59
 Amerika Birleşik Devletleri Federal Mahkemeleri İdari Ofisi 91
 Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi 41, 64, 76
 Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi 41
 Anket 19, 29, 52, 94, 95, 96, 97, 98, 130
 yüz yüze anketler 95
 anlaşmazlık 61
 anonimleştirme 81
 arabuluculuk 24, 58, 59, 61, 63, 121
 Araştırma ve Dokümantasyon Dairesi 73, 74
 Asgari Yargı Standartları 68
 Atama 19, 20, 65, 90, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 131
 federal yargı görevlilerinin atanması ve görevden alınması 102
 Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) *ix*, 49
 Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi *ix*, 33, 56, 83, 89, 99
 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 109
 Avrupa Yargı Konseyleri Ağı *ix*, 68, 89
 Avustralasya Yargı Yönetimi Enstitüsü 105

B

- bağımsızlık 2, 6, 9, 77, 99
 bağımsız ve tarafsız bir mahkeme 11, 33, 39, 41, 44
 basın 13, 15, 18, 28, 33, 41, 46, 89, 90, 91, 92, 93, 129
 basın hâkimi 189, 90, 91, 92
 basınla irtibat görevlileri 92
 basın odası 92
 Basın ve Halkla İlişkiler Birimi 92, 93
 bilginin yaygınlaştırılması 56
 Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri 2, 68
 Bölgesel Adli ve Hukuki Hizmetler Komisyonu (RJLSC) 106
 Budapeşte İlkeleri 115

C

- Ceza Adaleti *iii*, 3, 5, 8, 9, 39, 46
 ceza adaleti sistemi 3, 6, 9
 Ceza Adaleti Yönetimi Kanunu 52
 cezaevi ziyaretleri 26, 78, 125
 ceza hukuku 23, 46, 58, 121
 cinsel taciz 112
 Covid-19 43, 49, 51, 53, 54, 55, 85
 çıkar çatışması 25, 71, 123
 finansal çıkar çatışmaları 73
 olası çıkar çatışması 71
 çift kapalı kapı sistemi 43
 çocukların menfaatleri 81
 çok kapılı adliye 14, 61, 63, 121

D

- Danışma Heyeti 102
 davacılar/davalılar 16, 50, 51, 61, 116, 132
 maddi durumu iyi olmayan davacılar/davalılar 51
 potansiyel davacılar 61
 davanın tevzi edilmesi 70, 71
 devletle ilgili çıkarlar 43
 dijital araçlar 83
 Doğu Karayip Yüksek Mahkemesi Yargı Etiği İlkeleri 70
 Dostane Çözüm Koridoru 61
 dürüstlük 2, 6, 9, 34, 35, 36, 38, 97, 104, 113

E

- eğitim 18, 28, 79, 83, 85, 86, 87, 90, 92, 93, 94, 99
 dijital tabanlı eğitim platformu 83

eğitim programları 56, 58, 63, 83, 93, 115
 yurttaşlık eğitimi 83
 eğitim mahkemesi 85
 ehliyet, özen ve etik 100
 ehliyet ve özen 6, 9
 engelli kişiler 14, 49, 51
 eşitlik 2, 6, 9, 11, 64
 etik değerler 110
 temyiz mahkemelerinin benimsediği etik
 değerler 110
 etik olmayan yargısal davranış 113
 etkinlik 88, 105

F
 Federal Yargı Merkezi ve İdari Ofis 94
 fiziki ve teknik altyapı 49

G
 gazeteciler için kılavuz 91
 genel ahlakın korunması 43
 gizli bilgiler 46
 gizlilik 43, 48, 80, 101
 güncellenmiş ve kolay erişilebilir yasalar 52
 güvenli, temiz, uygun ve kullanıcı dostu mahkeme
 binaları 22, 49

H
 habeas corpus 77, 78, 125
 hâkime karşı şikâyet 112
 hâkimin sınıflı ziyareti 87
 hâkimlerin atanma ve terfileri 99
 halka ulaşım programları 17, 27, 39, 87, 88, 94,
 128
 Halkla İlişkiler Ofisi 91
 halk sağlığı ve güvenliği 43
 halk toplantıları 17, 27, 88, 128
 Hukuk Günü 87, 88
 Hukuki Hizmet Merkezleri 50
 hukuki kaynaklara ve hizmetlere erişememenin
 dezavantajları 58
 hukuki yolların yanlış kullanımı 56
 hukuk literatürü 84, 97
 hukukun üstünlüğü vi, 6, 9, 11, 17, 26, 27, 33,
 45, 87

İ
 idari gözaltı 76, 77, 78, 79
 İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin
 Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi 41
 İnteraktif Ses Tanıma Sistemi (IVRS) 60

J

jüri seçimi 51
 Jüri seçimi için teknolojinin kullanılması 51
 jüri seçimine ilişkin işlemlere uzaktan
 katılma 51

K

kamu bilgilendirme görevlileri 91
 kamu düzeni 13, 33, 41, 42, 47, 81
 kamunun uygunsuz etkisi olmadan yapılan adil
 yargılama 43
 Kamu Şikâyetleri Komiteleri 96
 kamu şikâyetleri ve kamu bilgilendirme masası
 96
 kamuya açık duruşma 11, 13, 33, 41, 42, 44,
 47, 57
 kapalı oturumlar 43, 91
 kararın makul olmayan şekilde geciktirilmesi 112
 Karayip Adalet Divanı ix, 71, 106
 keyfi gözaltı 76
 kreş 51
 kurgusal duruşma 87

L

Lilongwe Rehber İlkeleri 100

M

mağdurlaştırma 113
 mahkemedeki yazılı ve sözlü tercümanlar 67
 mahkeme için veriyi işleme 81
 mahkeme işlemleri 17, 18, 21, 22, 43, 45, 50,
 57, 120
 mahkeme kullanıcıları 15, 17, 19, 22, 23, 28, 29,
 50, 60, 94, 97, 120, 121, 128
 engelli mahkeme kullanıcıları 57
 mahkeme kullanıcıları ile güçlü ve etkili
 iletişim 94
 mahkeme kullanıcıları ve paydaşlar için
 anket 97
 mahkemenin coğrafi konumu 49
 mahkemeye erişim hakkı 67
 medeni haklar veya yükümlülükler 84
 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası
 Sözleşme vii, ix, 9, 11, 13, 18, 21, 33, 41,
 64, 76
 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası
 Sözleşme – İnsan Hakları Komitesi 76
 medya ix, 13, 18, 21, 28, 33, 39, 43, 85, 89, 90,
 91, 92, 119
 kararların medyadaki algısı 84

mahkeme salonlarında medya çalışanlarının bulunması 43
 medya ile bağlantı kurmak 89
 medya ile iletişim 92
 memnuniyet anketleri 97
 Mesajlaşma ve Çevrimiçi Kuyruk Uygulamalarının (Queuing Apps) genişletilmiş olarak kullanılması 50
 mesleğe yaraşırılık 2, 6, 9
 meslek etiği ilkeleri 109
 mesleki disiplin 46
 mesleki disiplin işlemleri 46

O-Ö

öğrenci katılım programları 27
 öğrenme kaynakları 83
 önleyici gözaltı 76, 79
 özel inceleme 96
 mahkeme yazı işlerinin özel incelemesi 96

P

paydaş katılımı 100
 planlı incelemeler 96

S

sanklar 51, 54
 sanıkların duruşmalara uzaktan katılımı 51
 seçim kriterleri 99, 103, 104
 silahların eşitliği 43
 sosyal medya 50, 59, 90
 Sosyal Medya Politikası 50
 sözleşme yükümlülüğü 76
 Sri Lanka Kalkınma Çalışmaları Merkezi 97
 şeffaflık v, vii, 2, 11, 17, 21, 23, 33, 34, 39, 40, 71, 73, 99, 100, 111, 115
 şikâyet kutuları 29, 96, 130

T

tarafklar 1, 13, 14, 24, 25, 33, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 51, 59, 61, 63, 70, 71, 74, 81, 82, 92, 122
 tarafların gizliliği 42, 46
 tarafların özel hayatlarının korunması 47
 tarafsızlık 2, 6, 9, 56, 73, 74, 77
 tek durak ilkesi 22, 54, 120
 temsil edilmeyen kişiler 51
 temsil edilmeyen kişiler için dava yönetimi kuralları 51
 tercüman yardımı 66
 ticari sırlar 43, 46, 81

U

ulusal güvenlik 13, 33, 42, 79, 81
 uzaktan alışveriş 60
 uzaktan yetki süreci 51
 ücretsiz (pro bono) hizmetler 23, 61, 121
 üniversiteler ile işbirliği 85

V

vatandaşlar için rehberler 56
 Veri Koruma Kanunu 92
 video konferans veya sesli telekonferans 51

Y

Yargı Atamaları Danışma Kurulu 103
 yargıdaki yolsuzluğun azaltılması 96
 yargı etiği danışma kurulu 54, 108, 115
 Yargı Etiği Hukuk Kliniği 86
 Yargı Etiği İlkeleri vii, 2, 3, 20, 50, 70, 71, 73, 115, 132
 Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri 54, 72, 115
 Yargı Etiğine İlişkin Tavsiye Kararı 110
 Yargı Etiği İnceleme Kurulu (JCIO) 20
 yargı görevlilerinin seçimi 100
 Yargı Hizmeti Komisyonu 106
 yargı hizmetinin güvenilir, hızlı ve etkin şekilde yerine getirilmesi 49
 Yargı Konseyi 51, 99, 107
 Yargı Kurulu 19, 20, 71, 92, 94, 99, 100
 yargılama vii, 1, 2, 13, 14, 17, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 56, 59, 62, 64, 65, 66, 70, 71, 82, 85, 95, 119, 122, 124, 128
 yargılamayı gizli olarak yapma 43
 yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı 18
 Yargısal Davranış ve Ehliyetsizlik Yasası 111
 yargısal denetim isteme hakkı 78
 Yargıtay Ceza Genel Kurulu 48
 Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri 54, 115
 Yargıtay İctihat Merkezi 82
 Yargıtay Personeli Etik Davranış İlkeleri 54, 115
 Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri 54, 72, 115
 Yıllık Yargı Sistemi Denetimi 96
 Yorum 2, 6, 9, 132
 Yüksek Mahkemede Collegium 106
 Yüksek Temyiz Mahkemelerinde Mükemmeliyet İlkeleri 57, 94, 98, 110

Z

ziyaret komitesi 96
 zorbalık 112

ÜLKELER DİZİNİ

A

Amerika Birleşik Devletleri *ix, 37, 41, 49, 57, 65, 70, 73, 77, 78, 80, 83, 87, 90, 91, 94, 110, 111*

Avustralya *i, v, vii, ix, 35, 36, 102, 103, 105, 112*

Avusturya *vii, ix, 36, 74, 84*

B

Bangladeş *ix, 34, 36, 58*

Birleşik Krallık *ix, 95, 113*

C

Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan *81*

D

Danimarka *ix, 43*

Doğu Karayip Devletleri *ix, 43, 50, 66, 74, 85, 106*

G

Güney Afrika *ix, 44, 66, 100, 106*

H

Hindistan *vii, ix, 36, 50, 51, 59, 75, 81, 85, 106*

Hollanda *ix, 44, 96*

İ

İrlanda *viii, ix, 36, 45, 92, 117*

İspanya *ix, 60, 81*

İsrail *ix, 79*

İtalya *ix, 71*

K

Kanada *i, v, viii, ix, 36, 46, 47, 51*

Kenya *ix, 37, 107*

L

Litvanya *82*

N

Nijerya *i, v, viii, ix, 36, 46, 47, 51, 52, 53, 60, 62, 66, 71, 82, 85, 88, 92, 96, 107*

P

Papua Yeni Gine *ix, 114*

Polonya *ix, 36, 82*

R

Rusya Federasyonu *53*

S

Slovakya *67*

Sri Lanka *i, v, viii, ix, 35, 36, 97*

St. Christopher, Nevis ve Anguilla *ix, 79*

T

Türkiye *i, vii, viii, ix, 8, 11, 34, 35, 36, 38, 39, 47, 54, 62, 63, 67, 71, 75, 79, 82, 85, 92, 97, 115*

Y

Yeni Zelanda *ix, 117*

istanbul Bildirgesi

istanbul Declaration

